BİR ADAM YARATMAK

BÜTÜN ESE

Necib Fazıl

NECİP FAZIL KISAKÜREK

BİR ADAM YARATMAK

BÜYÜK DOĞU YAYINLARI

BİR ADAM YARATMAK / PİYES

•

ESER
3

İlk Basım Tarihi : 1938

•

32. Basım / Mayıs 2014

© Büyük Doğu Yayınları: 48
"Her hakkı mahfuz ve Büyük Doğu Yayınları'na aittir."

Kurucusu:
Necip Fazıl Kısakürek

Sahibi: Büyük Doğu Yayınları
Basım Yayın Prodüksiyon Ltd. Şti. Adına
Mehmed Kısakürek

Genel Koordinatör: Emrah Kısakürek

Eser Kullanım - Telif Hakları ve
Yayın Sorumlusu: Suat Ak

Dağıtım Sorumlusu: Osman Kısakürek

•

Baskı: Eflatun Matbaacılık San. Ltd. Şti.
Yeşilce Mah. Çelik Sk. No: 69/A
4.Levent - İstanbul
(0212) 278 28 03

•

Büyük Doğu ® Yayınları
Basım Yayın Prodüksiyon Ltd. Şti.
Ankara C. Vilayet Han 10/3 Cağaloğlu - İstanbul
Telefon: (0212) 5285551 - 5125922 - 5110873
www.buyukdoguyayinlari.com

Yayıncı Sertifika No: 12106
Matbaacı Sertifika No: 11947

ISBN 975 - 8180 - 31 -8

BİR ADAM YARATMAK

Bu piyes, bir "Crise-Intelectuelle", bir "fikir buhranı"nı çerçevelemek gayretinde... Apaçık ve yapayalnız hiçbir tezi yok... Fakat içiçe bir çok tezleri ve başlı başına birkaç ana tezi var...

Evvelâ sanatkâr nedir? Bütün imkânların erişilmez ucu, gâyelerin gâyesi, kemâllerin kemâli, mâverâların mâverâsı olan Allah'a doğru, sonsuz bir tekâmül yolunda giden insanoğluna mahsus "vücut veriş" nevileri içinde en zengin ve en güzel hissenin üzerine oturmuş mahlûk... Sanatkâr bir mahlûktur, fakat yaratmak cehdinde bir mahlûk!.. Onun bir eseri, bir de kendisi vardır. İşte sanatkâr, çok defa, yaratmaya kalkıştığı tipin, yaratılmış olan ta kendisidir.

Bu piyeste sanatkâr, bir yemişin gizlice olurken ve bir madenin toprak altında pişerken geçirdiği göze görünmez vücuda geliş safhaları gibi, mahrem hayatı ve iç planı içinde resmedilmek istenmiştir. Buna mukâbil, o, her insan gibi sadece bir insandır. Bir hayat ve kadere sahiptir. Bu eserde sanatkâr, yaratmak istediği tipe öz eliyle çizdiği kaderin kuyusuna düşmüş, o tip tarafından istilâ edilmiş, eserine hayatiyle de iştirak etmiş gösteriliyor.

Piyesteki sanatkâr tipine sorarsanız Allah sonsuzluktur. O farkına varmadan sonsuzlukla yarışa kalkmış, hududunu zorlamış, kendisinin dışına çıkmak isterken, birdenbire kendisine, hem de o zamana kadar hiç tanımadığı kendisine rastgelmiştir. Onca insan kaderi, arşın tâ üstünde, bize, onu kendimiz idâre ediyormuşuz gibi, uçsuz bir rahatlık ve serbestlik hissi verecek kadar ince bir sanatla idare ediliyor.

İnsan, mesut körlük içinde hayatını doldurup gidiyor...

Piyesteki sanatkâr bu mesut körlüğü zedelemiş, yaratma cehdi içinde şaşkınlıkla yasak mıntıkaya girmiş, peçesine el sürülemez sırları ürkütmüş ve birdenbire Allah'ın hükümranlığı ve şu emriyle karşılaşmıştır: «Yazdığı eseri yaşasın, yaratmayı dilediği adam kendisi olsun!»

Öz olarak: Biz sade yaratmak istediğimiz tipin yaratılmış olan kendisi değil, bazen aynı hayat ve kadere sürüklenen meczubuyuz da. Çok defa yazdığımızı yaşarız. Bu fikir merkezi etrafında halkalanmış ve birbirine geçmiş olan tezleri şöylece toplayalım ve gözlere, dikkat edilmesi icap eden noktaları karalıyalım: Eser ve eseri karşısında insan... Allah ve Allah karşısında insan... Ölüm ve ölüm karşısında insan... Cemiyet karşısında insan... Kadın karşısında insan... Ve bâzı dost ve aile münasebetlerimizde, gözlerimizden sanki bir perde kaldıran bir buhran gözlüğünden seyrettiğimiz gizli dünya, cinnet dünyası ve bunun doğruluk derecesi... Ve, cemiyette bazı faaliyet sahalarını temsil eden cüce tipler, rolleri, ruh hâletleri, kıskançlık ve öfkeleri, hareket noktaları ve tarzları...

Özün özü olarak; sanatkâr, yani kemâle ermiş insan...

Bu eserimi, bugüne kadar vücuda getirdiğim eserler içinde en bağlı olduğum eser biliyor ve öylece bildirmek istiyorum...

Ona olan zaafım, üstünde fazla konuşmamı yasak ediyor. Zaten hâdiselerin sırrını, kaba saba formüller içinde harcamaya, ulu orta dogmalar yapmaya düşmanım.

İyi ve kötü, söyleyemediğimi, iyi veya kötü eserim söylesin!

Necip Fazıl KISAKÜREK / 1937

Eser ilk defa 1937 - 1938 kışında İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda temsil edilmiştir.

Husrev	Muharrir..... *(Muhsin Ertuğrul)*	38 yaşlarında
Ulviye	Ulviye..... *(Neyyire Ertuğrul)*	56 yaşlarında
Selma	Selma..... *(Samiye Hun)*	23 yaşlarında
Mansur	Mansur..... *(Talat Artemel)*	32 yaşlarında
Nevzat	Nevzat..... *(İ. Galip Arcan)*	45 yaşlarında
Şeref	Şeref..... *(Hüseyin Kemal)*	36 yaşlarında
Zeynep	Zeynep..... *(Cahide Sonku)*	33 yaşlarında
Turgut	Turgut..... *(Sami Ayanoğlu)*	24 yaşlarında
Osman	Osman..... *(Zihni Roma)*	65 yaşlarında

OLAY,
MEÇHUL BİR TARİHTE
İSTANBUL'DA GEÇER

BİRİNCİ PERDE

[Boğaziçinin Anadolu yakasında, büyük bir yalının taşlığı. Karşıda ve orta yerde rıhtıma açılan camlı kapı. Kapının sağ ve solunda, baklava biçiminde, demir parmaklıklı iki pencere; sağda ve ortada çifte koldan yukarı kata çıkan merdiven. Merdivenin iki kolu içinde bahçeye bağlı antre. Solda, birbirinden uzak iki kapı. İki kapı arasında, üstünde çay takımları duran rönesans bir dresuar. Her tarafta hasır koltuklar, tabureler. Orta yerde İngiliz stilinde, büyük, yuvarlak, maun masa. Tavanda, masanın merkezine doğru sarkan billur avize. Duvarlarda tek tük yağlı boya resimler. İki kanadı açık kapıdan çırpıntılı deniz ve Rumeli kıyıları görünür.]

BİRİNCİ SAHNE
Husrev - Turgut

(Hasır koltuklara oturmuşlar. Turgut, elindeki deftere not alıyor. Bir iki satır yazdıktan sonra Husrev'e bakar. Oturuş ve hareketler saygılı.)

HUSREV – Babası, kendisini bir incir dalına asmıştı.

TURGUT – Nitekim sonunda, o da kendisini bir incir dalına asıyor.

HUSREV – Evet! Elinden çıkan kazaya kadar hiç düşünmediği bir şey, ondan sonra beynine öyle yerleşiyor ki, o da tıpkısını yapıyor. Kendisini, evinin bahçesindeki ihtiyar incir ağacının dalına asıyor.

TURGUT–Derler ki, bazı sanatkârlar eserlerindeki vak'aları, çok kere kendi hayatlarından alırlar. Hiç olmazsa gördükleri, tesadüf ettikleri hâdiselerden çıkarırlar. Benim en çok merak ettiğim nedir, biliyor musunuz? Acaba piyesinizin vak'asıyle hususî hayatınız arasında bir yakınlık var mı?

HUSREV –*(Düşünür, gülümser.)* Lütfen ayağa kalkar mısınız?

(Turgut elindeki defteri tabureye bırakır. Şaşkın, ayağa kalkar.)

HUSREV – *(Eliyle camlı kapıyı gösterir.)* Şu kapıyı biraz geçin! Oradan rıhtımın sol köşesine doğru bakın.

(Turgut kapının eşiğini biraz geçer. Sola döner, bakar.)

HUSREV – Ne görüyorsunuz?

TURGUT – Büyük bir incir ağacı!

HUSREV –Her dalında bir insan çekecek kadar iri bir incir ağacı, değil mi?

TURGUT – Evet!

HUSREV – Demin rıhtıma çıkınca nasıl oldu da bu ağacı görmediniz? Sizden biraz evvel gelen gazeteciler, sözlerine, bahçemdeki incir ağacından giriştiler.

(Turgut, Husrev'i dinlemiyor gibi, dikkatle ağaca bakmaktadır.)

HUSREV – Ne kadar da merakla seyrediyorsunuz! Noel ağacı değil bu, âdi bir incir ağacı. Gelin artık yerinize!

TURGUT – *(Gelirken)* Üstadım, istihzânızı anlamıyor değilim. Fakat bu incir ağacı bence çok mânâlı. Bahçenizde böyle bir ağaç olmasaydı, piyesinizdeki kahraman herhalde kendisini bir incir dalına asmıyacaktı. Babası daha evvelce aynı ağaca asılmış olmayacaktı.

HUSREV – Öbür gazeteciler sizin kadar ileriye gitmediler. Yalnız aradaki tesadüfe işaret etmekle kaldılar.

TURGUT – *(Yerine oturur.)* Piyesteki incir ağacı buluşu, belki bir çoklarınca teferruattır. Bence değil. Onda yaşanmışa, hayattan alınmışa benzer bir koku var. Daha bahçenizdeki ağacı görmeden bunu sezdim.

HUSREV – Hele gördükten sonra...

TURGUT – Şüphelerim büsbütün dirildi.

(O anda, rıhtımın sağ tarafından, Ulviye, Mansur, Selma görünür. Camlı kapıya kadar gelirler. Orada dururlar. Hüsrev'le Turgut, gelenlere bakar..)

İKİNCİ SAHNE

Ulviye - Mansur - Selma - Evvelkiler

ULVİYE – *(Hüsrev'e)* Sizi rahatsız ettik galiba?

HUSREV – Beyefendi gazetecidir. Kendisiyle piyesime dair konuşuyorduk. *(Turgut'a Ulviye'yi göstererek)* Annem!

(Turgut ayağa kalkar, Ulviye'yi hürmetle selâmlar. Ulviye kapıdan mukâbele eder.)

ULVİYE – *(Yine Husrev'e)* Uzun mu sürecek konuşmanız? Canımız çay içmek istiyordu.

HUSREV – Bir iki dakikalık işimiz kaldı. Biraz daha dolaşın bahçede...

(Deminkiler geldikleri tarafa doğru yürüyüp kaybolurlar.)

HUSREV – *(Turgut'u iyice süzdükten sonra)* Bana hülâsa edin bakalım yazdığım piyesi.

TURGUT – Piyes, «Babam kendisini bir incir dalına asmıştı!» diye başlıyor. Piyesin kahramanı, babası intihar etmiş bir tip. İhtiyar annesiyle beraber bir yalıda yaşıyor, yalının bahçesinde büyük bir incir ağacı. Babasının asıldığı ağaç. Efendim...

HUSREV – Devam edin!

TURGUT– Babası kendisini niçin asmış? Bilmiyoruz. Zaten kahramanımız da bilmiyor. O zaman sekiz yaşında bir çocukmuş. Büyüdüğü vakit de kendisine esaslı bir şey söylenmemiş. Öyle değil mi?

HUSREV – Dinliyorum.

TURGUT – *(Heyecanlı)* Günün birinde bu adam, sahnede gördüğümüz gibi, bir kaza neticesinde annesini öldürüyor. Kaza isbat edildiği için serbest kalıyor. Fakat serbest kalmak mümkün mü? Kendi kendisine öyle bir ceza vermiştir ki, ondan kurtuluş yoktur. Vicdan azabı, günden güne pençesini beyninde derinleştiriyor. Birdenbire gözünde, o zamana kadar hiç dikkat etmediği bir şey canlanıyor. Babasının âkıbeti! İkide birde, babam kendisini bir incir dalına asmıştı, diye söyleniyor. Muvazenesi gittikçe bozuluyor. Artık annesinin acısı onda mücerret bir ölüm korkusu halinde tecelliye başlıyor. Ölüm; sağı, solu, önü, arkası, her tarafı ölüm. Piyes, baştan başa bu adamın ölüm korkusu ile dolu. Zaten ismi de «Ölüm Korkusu.» Yanlış mı görüyorum?

HUSREV – Doğru görüyorsunuz. Netice?

TURGUT – Nihayet bu korku, bu görülmemiş korku onda o kadar büyüyor ki, ölümden kaçacağı yerde ölümün kucağına atılıyor. Kendisini, evindeki incir ağacına asıyor. Babasının asıldığı incir ağacına. Aynı ağaca. Piyes de bitiyor.

HUSREV – Yaşanmışa benzer bir koku, bu vak'anın neresinde?

TURGUT – İncir ağacında. Niçin herhangi bir ağaç değil de incir ağacı? Niçin sadece ağaç değil de incir ağacı?

HUSREV – *(Dalgın)* Evet, niçin sadece ağaç değil de incir ağacı! Bunu bana değil, fikri sâbitlerimize sorun! Çocuk, babam kendisini bir incir ağacına astı diye diye aynı âkıbete sürükleniyor. Bu fikri sâbiti sadece ağaç diyerek canlandırabilir miyiz? Fikri sâbitlerimiz, bir şeye takıldığı zaman, o şeyin basit, fakat çok esrarlı hususiyetlerine âşık olur.

TURGUT –O halde bu incir ağacı hikâyesine bir hayâl oyunu mu diyeceğiz?

HUSREV – Başka ne olabilir?

TURGUT – Hayâlinizin bu oyununa bazı hakikatler rehberlik etmiş olamaz mı?

HUSREV – Ne tuhaf! Farzedelim ki, bu incir ağacı fikrini, bana, bahçemdeki ağaç verdi. Böyle olmakla piyesteki vak'a, yaşanmış bir vak'a mı olur?

TURGUT – Durup dururken de bir intihar fikrini bir ağaç nasıl verebilir?

HUSREV – Siz zorla, yazdığım piyesi yaşamış olmamı istiyorsunuz. Sizin fikri sâbitiniz de bu!

TURGUT – Vallahi üstadım, belki ifade edemiyorum, sebeplerini söyleyemiyorum; fakat neden bilmiyorum, bana böyle bir his geliyor. Mantıklı, mantıksız bunu duyuyorum. Bu eserin her tarafından hakikat sızıyor. Siz âdeta onu yaşadınız.

HUSREV – Nasıl yaşamış olabilirim? Madem ki, piyeste olduğu gibi annemi kaza ile öldürmüş değilim. Henüz kendimi, bahçemdeki incir ağacına da asmış bulunmuyorum.

TURGUT – Rica ederim, ben bunu demek istemedim.

HUSREV – Ya?

TURGUT – Bu incir ağacını saran öyle hatıralar bulunabilir ki...

HUSREV – *(Yarı alaylı, yarı mahzun)* Bulunabilir, elbette bulunabilir. Bu incir ağacı, bilseniz bana neler neler hatırlatmaz. Bütün bir çocukluk, bütün bir geçmiş zaman. Eski İstanbul kadınlarını bilmem hatırlar mısınız? Hayâl dediğimiz kudret işte onlardaydı. Benim bir büyükannem vardı ki, bu incir ağacının dibinde, göze görünmez bir cin ve peri âlemi tasavvur ederdi. Çocukken, beni bu incirin dibinde oynamaya bırakmazlardı. Bir gün, orada oynarken ayağım kayıp yere düştüm. Sabahtan akşama kadar mutfakta, cinlerin öfkesini dindirecek şerbetler kaynadı. Sihirbaz değneklerine benzer kepçelerle uzun uzadıya bir kazanı karıştırdılar. İncirin dibine döktüler. Cinler tatlıyı severmiş.

TURGUT– İnsan istihzanızdan kaçacak yer bulamıyor.

HUSREV – Hâtıra sordunuz, ben de anlattım. Gazeteci değil misiniz? Sormak sizden; karşılığı bizden.

TURGUT – Artık sizi rahatsız ettiğimi sanıyorum. Müsaadenizi alabilir miyim? Bana lûtfettiğiniz bir saatlik mülâkat içinde, unutulmaz hayranlık dakikaları yaşadım. *(Defterini katlar, cebine koyar)* Zaten sözlerinizi, ezbere tekrarlayacak kadar dikkatle dinledim.

HUSREV – *(Ayağa kalkar)* Güle güle dostum! Fakültedeki psikoloji derslerinize bilhassa ehemmiyet verin! Çok istidâdınız var.

TURGUT – *(Eğilerek)* Allahaısmarladık efendim.

HUSREV – Durun, ben sizi geçireyim. Sandalınız bekliyor değil mi?

TURGUT – Evet efendim.

(Turgut önde, Husrev arkada rıhtıma çıkarlar. Turgut durur. Sol tarafa bakar.)

TURGUT – Her şeye rağmen bu ağaç gözümde çok esrarlı kalacak. Ne de ihtiyar bir ağaç!

HUSREV – Kırkbeş, elli yaşlarında var.

TURGUT – *(Arkasında kalan Husrev'e âni bir dönüşle)* Tek bir suâl daha sormama izin verir misiniz?

HUSREV – Buyurun!

TURGUT – Pederiniz öleli kaç sene oldu?

HUSREV – Bunu ne yapacaksınız?

TURGUT – Sizin gibi bir sanatkâra ait her şey bir gazeteci için mühimdir.

HUSREV – *(Biraz haşin)* Mahremiyetime bu kadar girilmesini sevmem.

TURGUT – Affedersiniz. Allahaısmarladık.

HUSREV – Güle güle.

(Turgut, sağ taraftan kaybolur. Husrev, düşünceli içeriye girer. Soldaki dresuarın önüne kadar gelir. Kaynayan semaveri seyreder gibi durur. Sonra döner. Denize bakar. O ânda camlı kapının sağından Mansur'la Selma görünür.)

ÜÇÜNCÜ SAHNE

Mansur - Selma - Husrev

MANSUR – *(Husrev'e)* Nihayet başbaşa kalabildik. Gazeteci gitti.

HUSREV – Giderken sana da bir şeyler sormak istemedi mi?

MANSUR – Bana ne sorabilirdi ki?

HUSREV – Şunu sorabilirdi: Siz ki, «Ölüm Korkusu» piyesinin başrolünü yapmış aktörsünüz ve muharririn en yakın dostusunuz, elbette bilirsiniz: Piyesteki vak'a muharririn başından geçmiş bir vak'a mıdır, değil midir?

MANSUR – O da ne demek?

HUSREV – Bunu bana sordu da.

MANSUR – Olur saygısızlık değil.

HUSREV – Saygısızlık da lâf mı? O bunu bir hak diye yapıyor. Sen kendi cebini karıştırırsan saygısızlık mı etmiş olursun? Biz onların ceplerinden farklı bir şey değiliz. Ellerini uzatıyorlar ve bizi karıştırıyorlar. Ağzınızı açın, dişlerinizi sayacağım dese, ağzını açmaya, dişlerini saydırmaya mecbursun.

MANSUR – Kuzum, neler söylüyorsun?

HUSREV – Elbette mecbursun. Onun elinde müthiş bir silâh var. Seni tanıması, seni meşhur kabul etmesi.

MANSUR – Tanınmış olmak bir yüzkarası mı?

HUSREV – Tamamiyle aksi. Bir şeref. Öyle bir şeref ki, alıcısı sen, vericisi o. Veren taraf bu işte, farkına varmadan, vermiş olmanın selâhiyetiyle hareket ediyor. Seni merak ediyor. Yediğin yemeği, giydiğin elbiseyi, yattığın yatağı... Daha devam edeyim mi?

MANSUR – Gazeteci buna benzer şeyler de mi sordu?

HUSREV – Sormadı; fakat sorabilirdi. O, bu merakın simsarıdır. Yarın gelip yine sorabilir. Yarın gelip unuttuğunu isteyebilir. Tıpkı burada bastonunu unutmuş gibi.

SELMA –*(Demindenberi dikkatle dinlediği Husrev'e yaklaşır)* Bunları niçin tabiî bulmuyorsunuz? Büyük adamları merak ederler.

HUSREV – *(Selma ile karşı karşıya)* Büyük adam ben miyim? Nasıl olur? Ben bir başıma, kendi kendime, kendi gözümde büyük adam olabilir miyim? Araya bu farkı koyan başkaları. İşte bu başkalarıdır ki, bana büyüklüğü kondurduktan sonra beni en küçük insan haklarından uzak görüyor ya. *(Yan tarafta kalan Mansur'a döner.)* Bak sen: Bir adam çıkıyor, bir eser veriyor. Kimse onu tanımayı aklından geçirmezken o kendi kendisini tanıtıyor. Artık yaptığı işin uğraşılacak yeri kalmamıştır. Bütün alâka, bu adamın miskin taraflarına dönüyor. Suratımız, nüfus kâğıdımız, hayat künyemiz... İşte meraka değer şeyler. Benim için neler yazmadılar! Nelerimi merak etmediler! *(İki elini, taaccüp ifade edercesine, iki tarafa kaldırır)* Söyleyin Allah aşkına! Ben nasılsa karaya vurmuş garip bir deniz hayvanı mıyım? Beni kalabalık bir sokakta, bir dükkânın çengeline mi asmalılar? Gelen geçen beni beş kuruşa seyir mi

etmeli? Yosunlar, kayalar ve sessizlikler içinde yalnız kalmaya muhtaç değil miyim? *(Elleri yanına düşer)* Ben de bir insanım. Hiçbir fevkalâdeliğim yok. Bir kadere bağlıyım. Bir takım zaaflarla doluyum. Belki herkesten daha zayıf.

SELMA – Siz çok kuvvetlisiniz.

HUSREV – *(Yine Selma'ya döner)* Ben çok zayıfım. Onun içindir ki, mahrem tarafımın hakkını müdafaa ediyorum. Mahremin cazibesini duyuyorum. Bu belki bir kuvvet iştiyakıdır. Fakat temeli zaaf. Bir insanın yalnız kendisine mahsus, böyle bir gizlisi olduğunu kabûl etmez misin?

(Selma önüne bakar. Cevap vermez.)

HUSREV – Söylesene Selma!

SELMA – Çok bağlı olduğum bir duyguya dokundunuz.

HUSREV – Bu, benliğimizin öyle bir tarafı ki, yaralı bir parmak gibi sargılar içindedir. En keskin ağrıyı bu sargılar çözülürken duyarız. İnsan orada bütün bahtıyle yalnızdır. Eksikleri, fazlaları, korkuları, emniyetleri, bezginlikleri, hasretleri, her şeyiyle...

SELMA – Bana âdeta kendimi seyrettiriyorsunuz.

(Husrev cevap vermez. Camlı kapıya doğru gider. Eşikte durur. Mansur'la Selma yerli yerinde.)

HUSREV – *(Uzakta kalan Mansur'la Selma'ya doğru)* Bir piyes yazıyorum. Orada ölüm korkusunu yaşatmak istiyorum. Evime gazeteciler doluyor. Bahçemde bir incir görüyorlar ve soruyorlar: Piyesinizdeki kahramanın babası, kendisini bir incir dalına asmıştı. Bu fikri size ağaç mı verdi?

MANSUR – Ne mânâsız suâl!

HUSREV – Demek istiyorlar ki, sakın sizin asıl babanız kendisini bu ağaca asmış olmasın? *(Sola döner. Sanki ağaca bakıyor. Değişik bir tonla)* Hakları var. Babam kendisini işte bu incir ağacına astı! *(Bir kaç saniye ağaç istikametinde bakar. Sonra orta yere doğru yürür.)* Şimdi evin pencerelerini açıp herkese bağırmalı mıyım? Ey ahâli, beni dinleyin! Ben kendisini işte bu ağaca asan babanın oğluyum. Piyesimdeki vak'a buradan geliyor. Öğrenin! Merakınız geçsin.

SELMA – *(Elleriyle yüzünü kapar)* Aman susun, susun!

HUSREV – Selma, babam, senin de dayın, öleli otuz sene oluyor. Sen onu hiç tanımadın. Hoş, ben de tanımadım ya. Öldüğü zaman küçük bir çocuktum. Tıpkı piyeste olduğu gibi.

SELMA – Sizden rica ederim, boyuna piyesinizle mukayeseler yapmayın!

HUSREV – Ben mi yapıyorum? Yapıyorlar. Piyesimi yaşamış olmamı istiyorlar. Şimdi onları memnun etmek için ne yapmalıyım biliyor musun?

SELMA – Susun, susun!

(Camlı kapının sağından Ulviye gelir. Kapıyı birkaç adım geçer, durur)

DÖRDÜNCÜ SAHNE

Ulviye - Evvelkiler

HUSREV – *(Annesini görür görmez)* Nerdesin anne?

ULVİYE – Gazeteciyle konuşuyordum.

HUSREV – Nasıl? O, daha gitmedi mi?

ULVİYE – Şimdi gitti.

HUSREV – Fakat bana veda ettiği zaman sandalına doğru yürüdü. Ben onu hemen gitti sandım.

ULVİYE – Hayır. Yanıma geldi ve benden birşeyler sordu.

HUSREV – Ne gibi?

ULVİYE – Babanı sordu. Öleli kaç sene oluyor, dedi.

HUSREV – Ya sen ne dedin?

ULVİYE – Senin de bildiğini söyledim. Otuz seneye yakın, dedim.

HUSREV – *(Heyecanla)* Sonra?

ULVİYE – Bu ölüm tabiî bir ölüm müydü diye sordu. Birdenbire cevap veremedim. Sıkıldığını gördü. Affını istedi. Bunu büyük bir sanatkârın hayatını öğrenmek için yaptığını söyledi. Ben de anlattım.

HUSREV – Anne, böyle bir şeyi nasıl söylersin?

ULVİYE – Herkes bilmiyor mu?

HUSREV – Muhitindeki birkaç kişiyi herkes mi sanıyorsun. Bak gör, şimdi beni nasıl tefe koyacaklar.

ULVİYE–*(Bir koltuğa oturur)* Oğlum! Ben bu insanların maksatlarını ne bileyim? Soruşu tuhafıma gitmedi değil. Fakat cevap vermekten kendimi alamadım. Hâli çok terbiyeliydi. Maksadını temiz ve güzel gösteriyordu.

HUSREV – Kabahat senin değil, onu evime kabûl ettiğim için benim. *(Husrev, canı sıkılmış, bir koltuğa oturur. Bir iki saniye sükût. Mansur ona doğru ilerler.)*

MANSUR– Oldu olacak, artık kendini üzme. Hem hatırımdayken sorayım. Hani senin piyesine almadığını söylediğin bir takım tahliller vardı, onları bana verecektin. Nerdeyse misafirler gelecek, yine unutulacak.

HUSREV – Kimbilir nerede? Şimdi arayamam.

MANSUR – Rica ederim bul onları. Bugün alamazsam ne vakit alabileceğim?.. Sık sık geçemiyorum bu yakaya.

SELMA – *(Husrev'e)* Ben biliyorum kâğıtların nerede olduğunu, isterseniz vereyim.

HUSREV – *(Kaşlar çatık)* Nereden biliyorsun?

SELMA –Geçen gün kitaplarınızı ben düzeltmemiş miydim? Onları bir köşede buldum. Çekmecenize yerleştirdim.

HUSREV – Ver öyleyse Mansur'a! Mansur! Çık yukarıya Selma ile beraber, versin.

(Selma önde, Mansur arkada, sağdaki merdivenden çıkarlar. Husrev hâlâ asık yüzlü, Selma ile Mansur'un ayak sesleri kaybolunca Ulviye'ye döner.)

HUSREV – Sana bir haberim var. Mansur birkaç gün evvel benden Selma'yı istedi.

ULVİYE –Yâ! Ne cevap verdin?

HUSREV – Cevabı ben vermiyeceğim. Selma verecek. Mansur çok iyi bir çocuktur... Yegâne dostumdur diyebilirim. Sor bakalım Selma'ya! Mansur sabırsızlanıyor.

ULVİYE – Sen sorsan daha iyi değil mi? Selma seni çok sever. Elinde büyüdü gibi birşey. Babası yerindesin.

HUSREV – Benim bir genç kıza böyle teklifler yapmak hoşuma gitmez. Sen kadınsın. Onun yengesisin. Senin söylemen daha yakışık alır.

ULVİYE – Eğer Selma'nın Mansur'u kabûl etmesini istiyorsan sen söyle! Onun üzerinde, sen hepimizden daha tesirlisin.

HUSREV – Bu meselede Selma'ya tesir etmek istemem. Fakat söyliyeceğim.

(Merdivenden ayak sesleri gelir. Selma ile Mansur inerler.)

BEŞİNCİ SAHNE

Selma - Mansur - Evvelkiler

MANSUR – *(Elindeki kâğıtları cebine yerleştirirken)* Eğer Selma olmasaydı bugün de alamayacaktım bu notları.

SELMA – *(Mansur'a)* Onları ben çok sevdiğim için sizin de okumanızı istedim.

HUSREV – *(Selma'ya)* Demek okudun da Selma!

SELMA – Evet, itiraf ederim. Eserinize ait bir parça olduğunu görünce okumak arzumu yenemedim. Darıldınız mı?

HUSREV – Darılmadım.

MANSUR – *(Husrev'e)* Niçin alınadın bu parçaları piyesine?

HUSREV – Bir piyes kadrosuna sığmayacak kadar uzun tahliller. Onları kendim için sakladım.

(O sırada, ön kısma yakın soldaki kapıdan hizmetçi kız girer.)

ALTINCI SAHNE

Hizmetçi Kız - Evvelkiler

(Hizmetçi kızın elinde bir tepsi vardır. Tepsiden orta masasına, çayla beraber alınacak yiyeceklere mahsus tabakları bırakır. Hizmetçi kız, işi yaparken onlar konuşmalarını kesmez.)

MANSUR – Notlarda neden bahsediyorsun?

HUSREV – Ölümden.

MANSUR – Kafan bir arı kovanı gibi hep ölüm ihtizazlariyle dolu. Hep ölümle meşgûlsün.

HUSREV – Ondan başka meşgûl olunacak ne var? *(Hizmetçi kıza)* Saat kaç kızım?

HİZMETÇİ KIZ – Beş buçuk efendim.

HUSREV – *(Kendi kendine)* Ne de çabuk geçiyor saatler!

(Hizmetçi kız, geldiği yerden çıkar. Selma masayı tanzimle meşgûl. Sağdaki antreden Osman görünür.)

YEDİNCİ SAHNE

Osman - Evvelkiler

OSMAN – *(Husrev'in önünde durur)* Şeref Bey'le hanımı geldiler. Ne emredersiniz?

HUSREV – Nevzat Bey de beraber değil mi?

OSMAN – Hayır efendim.

HUSREV – Peki, al onları rıhtıma! *(Ulviye'ye döner)* Anne! Sen Mansur'la beraber misafirleri karşıla! Daha erken. Çaydan evvel biraz rıhtımda otursunuz.

(Ulviye ve Mansur, Osman'ın peşinden antre yoluyla çıkarlar. Selma, orta masasını düzeltmiş, şimdi semaverle uğraşmakta. Husrev ayağa kalkar. Selma'ya doğru yürür. Selma Husrev'e arkasını vermiştir.)

HUSREV – Selma!

SELMA – *(Geriye döner)* Efendim!

HUSREV – Seninle konuşulması güç bir mevzua gireceğim.

SELMA – Buyurun efendim!

HUSREV – Dedim ya, konuşulması biraz güç. Mizacım bu işin alışılmış mukaddimelerine de yabancı. Görüyorsun ya, ne kadar beceriksizim.

SELMA – Mukaddimesizce söylemek istemez misiniz?

HUSREV – Senelerdir yanımdasın. Sana babalık ediyorum. Bu bakımdan, senin hakkında, benden bir delâlet isteyen bir müracaatla karşılaştım.

SELMA – Çok kapalısınız.

HUSREV – Eğer bu müracaatı yapan, sevdiğim biri olmasaydı delâlet hakkımı kullanmak istemezdim. Teklifini hiç duymamış gibi yapardım.

SELMA – Merak içindeyim.

HUSREV – Mansur, onu kocalığa kabûl edip etmeyeceğini soruyor. Ne dersin?

SELMA – *(Başını önüne eğer... Yüzünde rahatsız olmaktan başka intiba yok. Birden başını kaldırır. Bulanık bir tebessümle Husrev'e bakar.)* Bu, sizce münasip mi?

HUSREV – Bence münasip olacak veya olmayacak bir şey yok. Aranızda ben yoğum. Bence münasip olan, iki sevdiğim insanı tamamiyle serbest bırakmaktır. Karar senin.

SELMA – Hiçbir fikrim yok.

HUSREV – Mansur hakkında mı?

SELMA – Hayır. Evlenme hakkında. Hiç düşünmedim.

HUSREV – Biz bir çok şeylere karşı kayıtsız olabiliriz. Fakat onlar bize lâkayıt kalmaz. Mutlaka kendisini düşündürür. Bir karar ister.

SELMA – Ben düşünmemekte ısrar ediyorum.

HUSREV– Selma, bilemezsin bu teklifteki rolüm ne sıkıntılı! Böyle bir vesileyle bir genç kızın mahremiyetine hiç de sokulmak istemem. Sen de düşündüklerini bana söyleyemezsin. Fakat bir mevkiim var. Senin velinim. Vazi-

femi yapmamak elimde mi? Onun için, sana hiç his ve fikir karıştırmadan, gayet dürüst olarak meseleyi haber veriyorum. Sen de bana, benim kadar dürüst cevap ver.

SELMA – Size sizin kadar dürüst, cevap vermek. His ve fikir karıştırmadan.

HUSREV – Evet.

SELMA – O halde bana bu teklifi yapmamış olun!

HUSREV – Öyle mi Selma?

SELMA – Evet.

(Camlı kapının sol tarafından Zeynep görünür. Üstünde, itina edildiği belli yazlık bir kostüm. Giyimi ve tavırları hoppa. Kapıda mânâlı bir gülüşle durur. Selma'nın dikkat ettiğini görünce Husrev de o tarafa bakar.)

SEKİZİNCİ SAHNE

Zeynep - Evvelkiler

ZEYNEP – Çağırılmadan geldim. Biraz uygunsuz amma, affedileceğimi umuyorum.

(Selma olduğu yerden vakarlı ve soğuk, Zeynep'e bakmakta devam eder. Husrev, Zeynep'e doğru birkaç adım atar. Zeynep de ona yaklaşır. Elini uzatır. Husrev de bu eli kuru bir hareketle sıkar.)

ZEYNEP – Hem de başbaşa konuşurken rahatsız ettim. Çok yazık...

HUSREV – Ehemmiyeti yok.

SELMA –*(Husrev'e)* Ben müsaadenizle gidiyorum.

HUSREV – Peki Selma. Söyle misafirlere, artık çayımızı içebiliriz.

SELMA – Şimdi.

(Selma yürür. Zeynep onu durdurur.)

ZEYNEP – Selâm vermeden mi gidiyorsunuz, Selma Hanım?

SELMA – Affedersiniz. Safâ geldiniz.

ZEYNEP – Çay için daha erken sanıyorum. Onlar denizi seyrediyorlar. Bu vakitler Boğaz o kadar güzel ki. Hiç bozmayın rahatlarını! Kendileri gelirler.

(Selma, Husrev'e bakar. Husrev, kaşlarını çatmıştır. Hiçbir şey söylemez.)

SELMA – *(Zeynep'e)* Nasıl isterseniz.

(Selma, camlı kapıdan çıkar. Zeynep, müstehzî, Selma'yı arkasından süzmekte. Selma, soldan kaybolur. Husrev, olduğu vaziyette. Zeynep Husrev'e bakar.)

HUSREV – Nasıl kendi kendinize müsaade edersiniz, anlamam. Bir genç kız önünde bu hareket?

ZEYNEP – Nasıl hareket?

HUSREV – Evvelâ herkesi bırakıp buraya bir başınıza gelebiliyorsunuz. Sonra da Selma'ya, benimle yalnız kalmak istediğinizi açıkça hissettirmekte mahzur görmüyorsunuz.

ZEYNEP – Ödeştik. Siz de benimle yalnız kalmamak için herkesi çağırttınız.

HUSREV – Bir cemiyet içindeyiz. Riayete mecbur olduğumuz kaideler var.

ZEYNEP – *(Birdenbire sinirli ve şımarık)* Husrev, ciddi mi bunlar?

HUSREV – Bu tarzda konuşmayalım.

(Zeynep bir koltuk çekip oturur. Husrev'e diktiği gözlerinde kinli bir ışık.)

ZEYNEP – Her zamanki haşin tabiat!

HUSREV – Mizacım!

ZEYNEP – Bundan sekiz sene evvel böyle miydin?

HUSREV – Görüyorsunuz ki şu ân ve bu yer hissî olmaya tahammül edecek gibi değil. Görüyorsunuz ki senli benli konuşmaktan rahatsız oluyorum.

ZEYNEP – Aramızda resmîlik! Ne gülünç!

HUSREV – Belki bunun aksi gülünç.

ZEYNEP – *(Heyecanla)* Ne diyorsunuz?

HUSREV – Sizi bilemem. Fakat ben yaşımın kanunlarına uymaya mecburum. Benim yaşımda, bir delikanlı gibi davranılamaz. Saçlarımızın aksine, o yaşta beyaz olan birçok şey vardır ki, bu yaşta karadır.

ZEYNEP – İnsan hararetini kaybedince böyle düşünür.

HUSREV – Bu bahsi kapatalım, ister misiniz?

(Husrev, bir iki adım uzaklaşır. Zeynep'e yanını verecek surette bir koltuğa oturur. Zeynep, Husrev'i her haliyle takip etmekte.)

ZEYNEP – Benimle konuşmaktan sıkılıyorsunuz. Size, söz söylemek arzusunu bile veremiyorum.

HUSREV – Arzularım kendi kendisine ölüyor. Suçlu siz değilsiniz.

ZEYNEP – Arzu ölür mü?

HUSREV – Onu can sıkıntısından bunalanlar bilir. Hayatla aralarında cama benzer şeffaf bir engel vardır. Sinekler gibi çırpınırlar, bu cam delinmez.

ZEYNEP – Açıkça söyler misiniz? Manzaram sizi sıkıyor, öyle mi?

HUSREV – Manzaralar bazan sıkıntımızın elbiselerini giyer.

ZEYNEP – Devam edin, devam edin! Bütün hakaretlerinize razıyım.

HUSREV – Ben size hakaret etmiyorum. Çok faydalı bir şeyi

anlatmak istiyorum. Aramıza bir parça mesafe koymamız lâzım. Bu bir sanat meselesidir. Birbirimize bu kadar abanmamalıyız. Abandığımız zaman da ne bileyim, birimizin ağırlığı öbürüne bir tüy kadar gelmeli. Ah, bunlar anlatılmaz. Beni niçin konuşturuyorsunuz?

ZEYNEP – Konuşun, konuşun!

HUSREV – *(Gözleri dalgın, orta yere doğru söyler, sanki Zeynep yok.)* İstediğim şeyleri söylüyorum. Bunları söylemek rahatsızlığımı büsbütün arttırıyor. Çok yalnızım. Yalnızlığımı gidermek için aldığım her tedbir, yalnızlığımı çoğaltmak oluyor.

ZEYNEP – Anlıyorum. Ben de bu tedbirlerden biriyim.

HUSREV – Siz tabiî sevklerini sıhhatle duyan bir insansınız. Kendinizi kolayca onlara bırakabiliyorsunuz. Bense öyle değilim. İçim vehim, zevksizlik ve hasta hesaplarla dolu.

ZEYNEP – Demek birbirimize bu kadar yabancıyız?

HUSREV – Bundan şikâyet niçin? Sekiz sene evvel bu yabancılık yüzünden yaklaştık. Şimdi onu aşındırmaya bakmamalıyız. Yabancılığın bir sırrı var. Kurcalanmaz, örselenmezse iki ayrı insan arasında bir büyü bırakabilir. *(Ayağa kalkar)* Zaten her şey bir büyü işi. Büyülere dikkat etmeyi bilmeliyiz.

(Husrev ayakta, Zeynep'e doğru. Zeynep Husrev'i hain bir dikkatin içine almıştır.)

HUSREV – Bana bir düşman gibi bakıyorsunuz.

ZEYNEP – Muhakkak ki düşmanınızım.

HUSREV – Kimse bana kendim kadar düşman değil!

(Göz göze kalırlar. Sağdaki antreden Osman çıkar.)

DOKUZUNCU SAHNE
Osman - Evvelkiler

OSMAN – *(Husrev'e)* Doktor Nevzat Bey geldiler.
HUSREV – Buraya al!

(Osman aynı yerden çekilir. Husrev antreye doğru ilerler. Bahçeye bakar. Zeynep, oturduğu yerde gergin, asabî, gözleri Husrev'in arkasında.)

ZEYNEP – *(İradeli ve isyankâr)* Husrev!
HUSREV – (Başını geriye döndürerek) Yalnız değiliz.

(Husrev, başını ileri döndürür. Bir iki saniye geçer. Antreden Nevzat girer. Husrev'e doğru yürür.)

ONUNCU SAHNE
Nevzat - Evvelkiler

HUSREV – *(Nevzat'ı görünce)* Merhaba doktor!

NEVZAT – *(Gelirken)* Merhaba dostum. *(Husrev'in elini sıkar. Zeynep'i görür.)* Nasılsınız hanımefendi?

ZEYNEP – *(Gülmeye çalışarak)* Teşekkür ederim.

NEVZAT – *(Zeynep'in elini öper. Husrev'e döner.)* Herkes piyesinden bahsediyor. Görülmemiş muvaffakiyet doğrusu!

HUSREV – Ben bıktım artık ondan.

NEVZAT – Sen bıkabilirsin amma biz bıkmıyoruz. Herkes onun bir cephesiyle alâkadar. Bense marazî tarafıyle.

ZEYNEP – *(Nevzat'a)* Tabiî bir şey. Ruh hastalıkları doktoru başka ne tarafıyle alâkadar olsun?

NEVZAT – Ciddî söylüyorum hanımefendi. Bu eser, içindeki marazî psikoloji bakımından fevkalâde mühim. Ruh doktorluğu ondan birçok dersler alabilir. Zaten üzerinde bir etüde başladım.

HUSREV – Sakın bu işi yapayım deme!

NEVZAT – Niçin?

HUSREV – Hilkat galatları, tımarhane tipleri gibi bir de tıp neşriyatına karışmayalım. İşlettiğin hususî klinikte deliler sana kâfidir. Bol bol mevzu ve unsur verebilirler.

ZEYNEP – *(Nevzat'a)* Öyle mi Nevzat Bey? Hususî bir klinik mi açtınız?

NEVZAT – Evet hanımefendi! Dört aydan beri hususî bir kliniğim var. Gazeteler uzun uzadıya bahsettiler. Duymadınız mı?

ZEYNEP – Hiç duymadım. Bu klinikte tabiî yalnız sinir hastalarına bakıyorsunuz.

NEVZAT – Yalnız sinir hastalarına.

ZEYNEP – Bari çok mu hastalarınız?

NEVZAT – Sormayın efendim, sormayın. Her taraf asabî hastalarla dolu. Bunlardan bir çoğu da hasta olduklarını bilmezler. Kendilerini dünyanın en sıhhatli insanı farzederler.

HUSREV – *(Zeynep'e doğru)* Nevzat'a sorarsanız dünyanın dörtte üçü delidir. Hele bütün birinci safta gelenler: Peygamberler, sanatkârlar, âlimler, inkılâpçılar...

NEVZAT – *(Husrev'e)* İnsan durup dururken de tabiî saflardan çıkamaz. Böyle olması için tabiî olmayan bir sebep lâzımdır.

HUSREV – *(Öfkeli)* Boyuna tabiî olmayan insanı tarif edersiniz. Bir de tabiî insanı etsenize! Kim bilir meydana nasıl bir tip çıkar? Vahşilerin putları gibi bir şey. İnsan şeklinde bir odun. Hafızası, hayali, teessürü yok. İttiğin zaman gidiyor, bırakınca duruyor. Bu mu tabiî adam?

NEVZAT – Yooo! O kadar büyük bir iddiamız yok.

HUSREV – Sizin o kadar büyük bir iddianız var ki deli sandığınız hiçbir insan nevinde bu kadarı bulunmaz.

NEVZAT – Neymiş o iddia?

HUSREV – Hükümleriniz! Hassasiyeti biraz taşkın insanlar hakkında kesip biçtiğiniz hükümler! Bütün insanlığın

eşsiz bir manzara gibi seyrettiği bir başa, idrak ıstıraplarıyle alev alev yanan bir başa, bir hükmünüzle takabileceğiniz yafta! Bu ne iddia farkında mısınız?

NEVZAT – Böyle deme Husrev! Bizim elimizde şaşmaz metodlar var. Şimdi senin ölüm korkusu piyesindeki tipi normal bir adam kabûl edebilir miyiz? Babası kendisini bir incir dalına asmış. Marazîlik verasetle geliyor.

HUSREV – Demek babası intihar etmiş her insan marazîdir?

NEVZAT – Şüphe etme!

HUSREV – Hâdiseleri ne kaba çerçeveler içinde hapsediyorsunuz. Dünya umduğunuz gibi dört köşe değil.

NEVZAT – *(Parmağını Husrev'in ağzına doğru uzatır)* İşte bu mülâhazalar da anormal!

HUSREV – Zaten ben senin nazarında bir deliyim.

NEVZAT – Amma frenleri sağlam bir deli. Cemiyete faydalı marazîler de senin sınıfındandır. *(Zeynep'e döner)* Öyle değil mi hanımefendi?

ZEYNEP – Benim bu işlere aklım ermez.

HUSREV – *(Zeynep'e)* Madem ki aklınız ermiyor, merak etmeyin! Siz sıhhatli ve normal bir insansınız.

(Camlı kapının solundan Ulviye ve Şeref görünür. Arkalarından Mansur'la Selma gelmektedir.)

ONBİRİNCİ SAHNE

Ulviye - Şeref - Mansur - Selma
Evvelkiler

(Nevzat, Ulviye'ye doğru ilerler. Elini öper. Şeref'le el sıkışırlar. Selma ile Mansur'un da ellerini sıkar. Şeref de Husrev'e doğru yürüyüp elini sıkar.)

ULVİYE – *(Misafirlere)* Buyurun efendim! Çayımızı içelim.

(Husrev'le Selma'dan başka herkes koltuklara oturur. Nevzat, Şeref, Zeynep sağ plânda. Ulviye, Mansur sol plânda. Husrev orta masasının sağ kenarında, kollarını çaprazvarî göğsünde kavuşturmuş, ayakta. Selma semaverin yanında. Fincanlara çay koymakta, servis yapmakta.)

ŞEREF – Husrev Bey! Size bugün gazetemden bir muharrir gönderdim. Nasıl memnun kaldınız mı?

HUSREV – Acaba o benden memnun kaldı mı diye sorsanıza!

ZEYNEP – *(Eliyle Şeref'i göstererek)* Kocam böyledir. Kimin kime teşekkür etmesi lâzım geldiğini bilmez.

ŞEREF – Hatâmı affedin! Maksadımı anlatamadım.

NEVZAT – *(Şeref'e)* Gazete nasıl gidiyor Şeref Bey? Herkesin elinde onu gördüğüme göre çok iyi.

ŞEREF – Hakikaten çok iyi. Şimdilik yalnız «Ölüm Korkusu» piyesiyle meşgûlüz. Ona dair en iyi tenkitlerin, en canlı haberlerin bizde çıkmasını istiyoruz.

HUSREV – Çok naziksiniz Şeref Bey, fakat bu derecesi fazla. Okuyucunun alâkasını tek bir hâdise üzerinde bu kadar bekletmemeli. Dünyada meraka değer daha neler var.

ŞEREF – Bu işi bize bırakın! Bir gazete bir ticarethanedir. Okuyucunun alâkasını bilmese bu gibi şeylerle uğraşır mı?

NEVZAT – *(Fincan elinde)* Günün hâdisesi bu piyestir a! Diyecek yok.

ZEYNEP – Ben bu kadar acıklı mevzuları sevmiyorum. Hiç içim götürmüyor. Piyeste tam kaza çıktığı vakit o kadar sarsıldım ki. *(Ulviye'ye)* Nasıl hanımefendi, haklı değil miyim?

ULVİYE – Ben piyesi görmedim efendim. Husrev görmemi istemedi.

ZEYNEP – Niçin? Kaza size dokunur diye mi?

ULVİYE – Bilmem.

NEVZAT – Hayatta kazanın her türlüsü var.

ZEYNEP – Evet, fakat bana piyesteki kaza vak'ası biraz tuhaf göründü. Bir insan tabancasını karıştırırken annesini nasıl vurabilir?

ŞEREF – *(Karısına)* Teferruatını sahnede görmedin mi, Zeynep?

ZEYNEP – Gördüm tabiî. Amma bana mantıksız geldi. Tabancada kurşun olduğu bilinmez mi?

ŞEREF – Bilinmiyebilir.

NEVZAT – Benim bu hususta takıldığım bir nokta yok. Ben zaten piyesin psikolojisiyle meşgûl oldum. Başka taraflarda da aklımı çelen birşey olmadı. Fakat bunu muharririne soralım.

ŞEREF – Ne dersiniz, Husrev Bey!

HUSREV – Aktöre sormak daha iyi, oynayan o, bakalım o anda bir aksaklık hissetmiş mi?

MANSUR – Husrev cevap vermek istemediği için bana havale ediyor. Bence piyeste tabiî olmayan hiç bir nokta yok.

HUSREV – Herkes şu talihsiz piyesin bir tarafına takılmak niyetinde. Üstünde durulacak daha değerli cepheler yok mu?

NEVZAT – *(Husrev'e)* İtirazları hoş gör! Bir hâdiseyi herkes başka başka cephelerden alır. Dedim ya, ben bu tarafını düşünmedim bile.

HUSREV – *(Kızmaya başlıyor)* Canım efendim! Bu taraf üstünde düşünülecek ne var? Piyesteki kaza bir vesiledir. Büyük krizin bir vesilesi. Herşey bir vesileye bağlı değil mi?

ZEYNEP – *(Husrev'e)* Öyle amma, bakalım bu olabilecek bir şey mi?

HUSREV – Hayatta neler olur, olduğu için inanırız. İş hayâle binince itirazlar üst üste yağar. Çünkü sadece bir tasavvurdur, bir nazariyedir, hayatın kendisi değil. Ne kadar benzeri olursa olsun, kendisi değil.

NEVZAT – Bu doğru.

HUSREV – Bu tıpkı manevrayla bir harp arasındaki farka benzer. Birinde tahta kurşun atılır, öbüründe sahici; birinde ölü taklidi yapılır, öbüründe ölünür. Buna rağmen harpte aranmayan mantığı manevrada ararlar.

ŞEREF– Öyle ya, harpte öyle şeyler olur ki, bir manevrada olsa gülünçtür.

HUSREV – Hayat bir şeyi yapınca o şey tamamdır. Olur musu, olmaz mısı yoktur. Hayat yapar, izah etmez ve kabûl ettirir. Bütün sanatı burada. Bizse hayattan soramadığımız hesapları bir tasavvurdan isteriz.

NEVZAT – Mantıktan da büsbütün vaz geçemeyiz ya.

HUSREV – Kim diyor vaz geçin diye? Amma onunla her şeyi halletmeye bakmayın! Hâdiselerin sırrı en az mantığındadır. Nasıl ki tablonun kıymeti en az çerçevesindedir. Çerçeveyle ne uğraşırsın? Tabloya bak! Korkarsın!

(Husrev herkesi süzer. Karşısındakiler tesiri altına girmeye başlamıştır. Birkaç saniye geçer.)

ŞEREF – Hayatta ne tuhaf şeyler oluyor sahiden.

HUSREV – Evet, kelimesi bu: Tuhaf. Bir kahraman düşünün! Dünyada atlatmadığı tehlike kalmamıştır. Ne korkulu işleri kendi iradesiyle doğurmuş, kendi iradesiyle yenmiştir. Bir gün bu adam evinden çıkarken ayağı bir taşa takılır, düşer ve ölür. Ne dersiniz?

ŞEREF – İnsan ne sefil, ne küçük sebeplere mahkûm!

HUSREV – Ben de eserimde hayatın bu tarafını göstermek istedim. Basit bir sebep temelinin üstünde kocaman bir azap ve cinnet binası kurayım dedim. Binaya hayret edenler sebepten şüphelendiler. Sebep dediğiniz de ne? Bir hiç, bir hiç!

NEVZAT – Zeynep hanımefendi, söz size düşüyor.

ZEYNEP – Ben sadece kazayı beklenmedik bir şey gördüm.

HUSREV – *(Zeynep'e)* Güneşli bir havada bir gök gürültüsünü bekler misiniz?

ZEYNEP –Beklemem.

HUSREV – Beklemezsiniz, fakat o gelir. Hayat beklenmediklerle doludur. *(Başını tavana kaldırır, parmağıyle tavanı gösterir ve birden sesini yükseltir.)* Şimdi şu tavan

çöker ve hepimiz altında kalabiliriz. Hiç de olamaz demem. Hiç de hayret etmem. *(Etrafına bakınır. Gösterilecek bir şey arıyor gibidir.)* Ne bileyim, her şey olabilir. *(Elini alnına götürür. Yüzünde ıstıraplı çizgiler belirir.)* Her zaman beynimi tırmalamış bir misal hatırlarım. Bakın nasıl! Meselâ bir gün, Eminönü meydanında bir otomobil bir adamı çiğner. *(Eliyle işaretler yaparak canlandırır.)* Hâdiseden on dakika evveline gidelim. Adam, meselâ Gülhane Parkının önündedir. Otomobil de faraza Taksim'den geliyor. Manzarayı görüyor musunuz? Geliyor? Bin otomobil içinde bir otomobil ve yüz bin adam içinde bir adam. Ne adam çiğneneceğini bilir, ne de otomobil çiğneyeceğini. İkisi de bir sürü tesadüflerle bilmeden birbirine doğru yaklaşırlar. Meselâ adam bir dükkânın önünde durur. Bir kutu kibrit alır. Bir iki adım atar. Bir arkadaşıyle konuşur. Bir vitrini seyreder. Bu masum hareketlerin bile birkaç dakika sonra kopacak faciada hisseleri vardır. Bütün bu hisseler birbirine esrarlı bir şekilde geçe geçe nihayet meş'um ânı doğururlar. O ân gayet basit bir son sebebe dayanır. Bir dalgınlık, bir bilgisizlik, şu bu. Tesadüflerin kim bilir nasıl ve nereden idare edilen son derece girift ve içinden çıkılmaz bir riyaziyesi vardır.

NEVZAT – Sen âdeta kadere inanıyorsun!..

HUSREV – Kadere inanıyor muyum, onu siz keşfedin! Fakat hayatın gizli bir şuuru olduğuna inanmak istiyorum. Öyle bir şuur ki, kendisini, yok gösterecek kadar gizleyebilmiştir. Ben hâdiseleri çok girift bulan bir insanım.

NEVZAT – Bir bakıma göre de onlar çok sadedir.

HUSREV – Elbette! Girift olduğu kadar basit. Biz de onları bu basit çehreleriyle görürüz. Böyle görmeğe mecburuz. Gözlerimiz böyle görmek içindir. Piyesteki kazayı da böyle gördük mü soracak bir şey kalmaz.

ŞEREF – *(Kendi tarafında oturanlara doğru)* Canım her yerde, her gün kaza olmuyor mu?

NEVZAT – Oluyor tabiî.

ŞEREF – Zaten çocuk tabancasını karıştırırken vuruyor annesini.

HUSREV – İşte en basit bir sebep. Belki sadeliğinden tuhaf geliyor insana.

ZEYNEP – Bütün bu tefsirleriniz çok güzel Husrev Bey! Fakat bunlar hep felsefe. Bir de vak'ayı vak'a olarak ele alalım.

HUSREV – Alalım. Ne var akla uygun gelmeyecek? *(Mansur'a)* Anlat şunun teferruatını Mansur!

MANSUR – Herkes tiyatroda görmedi mi?

NEVZAT – Gördük ama, her şeyi seçmek kabil olmuyor ki orada.

MANSUR – Çocuk eşyasını karıştırırken tabancasını buluyor. Derken...

HUSREV – *(Mansur'un sözünü keser)* Yok, yok öyle değil. Annesi odasının bir köşesinde, eğilmiş bir iş yaparken o da bavulunu karıştırıyor. Tabancası eline geçiyor. Durun size o tarzda anlatayım ki hiç şüpheniz kalmasın. *(Nevzat'a)* Tabancan yanında mı?

NEVZAT – Yanımda.

ULVİYE – Ne o! Nevzat Bey tabanca mı taşıyor?

NEVZAT –Evet hanımefendi! Meslek icabı taşıyorum. Malûm ya, işlettiğimiz hastahanenin binbir sürprizi vardır.

HUSREV – *(Gözleri Nevzat'ta)* Delilerden korktuğu için tabanca taşır. Sorun hatıralarını! Başından neler geçmiştir. Bir gün az kaldı boğazlıyorlardı onu. Ver tabancanı!

(Nevzat arka cebinden tabancasını çıkarıp verir. Husrev tabancayı sol eliyle alır.)

ULVİYE – Husrevciğim bırak şu silâhı! Sırası değil şimdi.

NEVZAT – Görelim şunu hanımefendi. Korkacak bir şey yok.

HUSREV – Ne diyordum? Evet, çocuk tabancasını alır. Kurşunları boşaltmak için şarjörü çıkarır. *(Sağ eliyle şarjörü yerinden çıkarıp Mansur'a bırakır)* Öyle değil mi Mansur?

MANSUR – Tastamam.

HUSREV – *(Herkese)* Kurşunları şarjörden boşaltır. *(Sağ eliyle tuttuğu şarjörün kurşunlarını, aynı elinin baş parmağıyle teker teker masaya dökerek)* Şimdi şarjör kurşunsuzdur. Şarjörü bavulun içine atar. *(Şarjörü masaya bırakarak)* Maksat namluda bir kurşun kalıp kalmadığını muayenedir. *(Aynı vaziyette tabancayı sağa sola göstererek)* Bakın, bu kolu çekince bir kurşun daha varsa dışarıya fırlar. Madem ki birşey fırlamamıştır, o halde yoktur. Artık emin. Kurşun yok. Mekanizmayı yerine bırakır. *(Mekanizmayı yerine bırakarak ve sert bir mekanizma sesiyle tabancayı sağ eline geçirerek)* Halbuki namluda bir kurşun kalmıştır. Ne bileyim ben, şiştiği, yahut paslandığı için çıkmamıştır. Olamaz mı? Dedik ya, hayatta ne aptal şeyler oluyor. Şimdi tabanca, boş olarak kurulu. Tetiği düşürmek lâzım. *(Tabancayı Ulviye'ye çevirerek.)* Tabancayı bilmeden annesinin bulunduğu yere çevirir. Annesini görmüyor. Annesi, bir masanın arkasında, çömelmiş bir iş yapıyor. *(Tabanca hep aynı vaziyette iken sesini birdenbire yükseltip)* Çeker. (Herkes taş gibi Husrev'i seyrediyor. Selma masanın *camlı kapı tarafındaki sağ nısfına yapışık. Husrev son kelimeyi söyleyince tetiği çekmez. Tabancayı masanın üstüne bırakır. Sağ plânda oturanlara karşı hafifçe döner. Bir adım atar.)* Ve tabancası patlar. Tam o ânda annesi eğildiği yerden doğrulmuş. Birdenbire kurşuna hedef olmuştur. Bu kadar...

(Selma o anda, artık Husrev'in sözü bitti zanniyle, boş fincanlardan birini almak için masanın, camlı kapı tarafından dolaşarak sol nısfına geçiyor. Masaya âdeta yapışık yürür.)

NEVZAT – *(Husrev'e)* Çocuk tetiği çekmek üzereyken annesinin doğrulduğunu görmüyor mu?

HUSREV – Görmüyor. An meselesi, görse bile ne çıkar? Tabanca gûya boş.

ZEYNEP – *(Güliimsiyerek)* Biraz tuhaf doğrusu.

HUSREV – (Birdenbire çileden çıkmış) Bunun neresi tuhaf?

(Selma o ânda eline boş bir fincan almış, masanın sol nısfından, aynı tarzda sağ nısfına geçiyor. Husrev ağzından çıkmaya başlayan ilk kelimeyle beraber, şimşek gibi masanın üstündeki tabancayı kapar. Annesine çevirir. Tetiği çeker. Selma attığı bir adımla Husrev ve Ulviye arasında. Müthiş bir infilâk.)

ULVİYE – *(Keskin bir çığlıkla)* Allahım!

(Selma hafifçe sarsılır. Ne bir çığlık, ne bir şey. Herkes kaskatı. Nevzat insiyakî bir hareketle ayakta. Mansur ileriye doğru uzanmış. Selma iki eliyle tuttuğu fincanı, kesik kesik hareketlerle masaya bırakmak istiyor gibi. Bırakır. Hafifçe soluna döner. Camlı kapı tarafına yıkılıyor. Mansur fırladığı gibi Selma'yı kucağına alır. Arka üstü iki koluna yatırır. Selma'nın başı, su gibi akan saçlarıyle beraber sarkıyor. Ağzından ince bir kan yolu. Husrev, aşağıya indirdiği sağ elinde tabanca, donmuş kalmıştır.)

NEVZAT – *(Elleriyle yüzünü kapayan Ulviye'ye)* Çabuk bir yatak, bir divan!

ULVİYE – *(Fırlar. Eliyle sol taraftaki pencereye yakın kapıyı göstererek)* Buradan buradan!

(Bir hamlede herkes vurulanın etrafında. Husrev daima aynı yerde, aynı donmuş vaziyette, kapıyı Nevzat açar ve girer. Ulviye, Zeynep ve Şeref, dehşet içinde onu takip eder. Husrev yalnız. Sağdaki antreden hızla Osman fırlar. Bir iki adım atar. Durur. Gözleri alabildiğine açılmış, Husrev'e bakmaktadır. Birkaç saniye aynı hal. Birdenbire, Selma'yı geçirdikleri kapı açılır. Ulviye, yüzü şimşekler içinde, eşikte görünür.)

ONİKİNCİ SAHNE
Ulviye - Husrev - Osman

ULVİYE – *(Osman'ı görünce)* Koş! Telefona koş! Hastaneye telefon. Telefon. Koş!

(Osman hızla sağdaki merdivenlerden pat pat çıkar. Ulviye Husrev'e bakar, Deminki şimşekler yüzünden uçar. Çizgileri tatlılaşır. Yalvarır bir hal alır. Husrev'e yaklaşmaya başlar. Husrev gözlerini, Ulviye'nin açık bıraktığı kapıya dikmiştir. Ulviye Husrev'in bakışı istikametinde yürüyemez. Gittikçe, kollarını Husrev'e doğru açarak, pencerenin önünden geniş bir kavisle oğlunun sağ yanına geçer.)

ULVİYE – *(Kolları Husrev'e doğru uzanmış)* Husrev! Evlâdım! Kaybetme kendini!

(Husrev hep o. Cevap vermez. Kıpırdamaz. Ulviye kolları uzanmış bekler, birden Husrev'de bir hareket başlar. Sağ eli oynar. Tabancayı yavaşça masaya bırakır. Aynı kol, bir ölü kol gibi yanına düşer. Selma'yı götürdükleri odaya doğru, korkunç bir sükûnetle yürür.)

PERDE

İKİNCİ PERDE

[Maçka taraflarında bir apartmanın büyük salonu. Karşıda ve orta yerde, bir buçuk metre genişliğinde, kapısız bir geçit. Bu geçit, salonun yarısı büyüklüğünde, son nısfa isabet eden bir iç odaya açılır. Salonun ortasından, iç odanın yalnız sağ köşesi görünür. Bu köşede, kenarları yastıklarla çevrili bir divan, divanın önünde, duvara bitişik bir tabure. Taburede bir abajur. Salonun sağ duvarının ortasında bir kapı. Kapının bir adım ilerisinde, sağ duvara muvâzi bir kanape; kanapenin sağ yanı bir paravanaya dayalı. Salonun cephesinde ve sağ köşeye yakın bir yerde antreye açılan ve paravananın arkasında kaldığı için görünmeyen bir kapı vardır. Her tarafa serpilmiş koltuklar, iskemleler, sigara masaları vesaire. Salonun sol duvarı ortasında, kocaman bir endam aynası.]

BİRİNCİ SAHNE

Husrev - Ulviye

(Husrev orta yerde, sağ dizini bir iskemleye dayamış, garip bir vaziyette. Keskin bir ıstırapla mühürlü yüzü, artık eski Husrev'inki değil. Saçları karma karışık, gözleri sabit, kemikleri çıkık. Hatları, mecnun kıvrımlarla

akıyor. Ulviye kanapede ezgin bir halde yüzünü elleriyle örtmüş.)

ULVİYE – *(Ellerini yüzünden indirir)* Oğlum, daha ne söyleyeyim? Ne söylesem o!

HUSREV – Bir kere daha söyle!

ULVİYE – Kırk kere söylesem yine o!

HUSREV – Kırk kere daha söyle!

ULVİYE – Oğlum yok, söylenecek bir şey yok.

HUSREV – *(Tane tane)* Babam, kendisini niçin bahçedeki incir ağacına astı?

ULVİYE – Ah oğlum, o vakit yine böyle Maçka taraflarında oturuyorduk. Babanın halinde hiçbir şey yoktu. Sevimli, soğukkanlı, tabiî. Bir kış gecesiydi. Eve gelmedi. Ertesi sabah haberini aldık. İçinde in cin olmayan yalıya gitmiş. Geceyi orada geçirmiş. Sabaha karşı o işi yapmış. Günlerce şaşkın gezdim. Günlerce ağladım. Daha ne söyliyeyim?

HUSREV – Babam bir deli miydi?

ULVİYE – Dünyanın en sıhhatli insanıydı. Kendisine o kadar hakimdi ki...

HUSREV – O halde onu kim deli etti?

ULVİYE – Etme Husrev! Sen ne biliyorsan ben de onu biliyorum.

HUSREV – *(Sakin, fakat korkunç)* Sen babamın karısı değil miydin?

ULVİYE – *(Birdenbire ürker)* Husrev, o da ne demek?

HUSREV – Madem ki karısıydın, bir şeyler bilmen lâzım. Benden biraz daha fazla bilmen lâzım.

ULVİYE – Bilmiyorum Husrev, bilmiyorum. Baban kendisini vermeyen bir insandı. Düşündüklerini hiç söylemezdi. Yüzünden, halinden de bir şey anlaşılmazdı.

HUSREV – Nasıl adam bu böyle? Bu adamı sever miydin?

ULVİYE – Sorma bana bu sualleri! Görüyorsun halimi, sorma!

HUSREV – Öyle ise babam, kendisini niçin bahçedeki incire astı?

ULVİYE – *(Gözleri yaşarmış)* Hep babam, babam diyorsun. Biraz da anneni düşün! Seni doğuran kadını! Eskiden beni ne kadar severdin. Baban öldüğü zaman senin bir sözün olmasaydı ben yaşıyabilir miydim? Hatırlıyor musun? Düşün bir kere! Sekiz yaşında var, yoktun. Felâketin ikinci günüydü. Ben bir köşede çırpınıyordum. Yanıma geldin. Yüzüme saf gözlerle baktın. Anne, kendini üzme dedin, ben varım, büyüyeceğim, sana bakacağım. Babamın yokluğunu duymayacaksın. Hatırlıyor musun?

(Husrev, gözleri çok uzaklarda, bir ninni dinler gibi annesine kulak vermiştir. Ulviye lâfını bitirince oğlunun cevap vermesini bekler. Husrev, gözleri aynı sabit noktada ve hafif bir yaşla kaplı, başını sallar.)

HUSREV – Hiç hatırlamıyorum. *(Ulviye mendiliyle yüzünü örterek ağlamağa başlar. Husrev başını annesine çevirir, ağlayışını seyreder.)*

HUSREV– Ne de kolay ağlıyorsunuz! Siz bir takım insanlar, ne de kolay ağlıyorsunuz! Gözyaşlarınız olmasaydı neyle müdafaa edecektiniz kendinizi?

(Ulviye ağlamayı keser, eli çenesinde dikkatle Husrev'e bakar.)

HUSREV – Bir takım insanlar da var ki, ağlamıyorlar. Ağlamak onlara zor geliyor. Bir incir dalına asılmaktan daha zor.

ULVİYE – *(Haykırırcasına)* Husrev!
HUSREV – Ben odama dönüyorum.

(Husrev ayağını iskemleden çeker. Paravanaya doğru yürür. Paravananın arkasından geçer. Kaybolur. Ulviye Husrev'in arkasından baka kalır.)

ULVİYE – *(Başı yukarıda, elleri dizinde, vücudu gergin.)* Allahım, muhafaza et bu insanı! Korkuyorum. Deli olacak diye korkuyorum. Babasının yaptığı işi yapacak diye korkuyorum.

(Ulviye hafifçe sağa döner. Başını kanapenin kenarına yaslar. Öylece kalır. Bir iki saniye geçer. Paravananın arkasından hızla doktor Nevzat çıkar.)

İKİNCİ SAHNE

Nevzat – Ulviye

NEVZAT – *(Telâşlı)* Hanımefendi! Otomobil kapıda. Derhal gidebiliriz.

ULVİYE – *(Doğrulmuştur)* Gidip de ne olacak Nevzat Bey! Vazgeçsek daha iyi.

NEVZAT – Yapmayın, bunu yapmayın! Husrev aramızda kaldıkça, Allah vermesin, tedavisi imkansız bir hale gelir. Sonra pişman olursunuz.

ULVİYE – İçim götürmüyor. Oğlumu nasıl hastahanelere kaldırayım?

NEVZAT – Bu, bildiğiniz hastahanelerden değil. Hususî bir klinik. Kendi kliniğim. Beni düşünsenize bir kere. Husrev'in bu kadar yıllık dostuyum. Hiç ona fena bir şey tavsiye eder miyim? Orada bir ay kalsa sapasağlam geriye döner. Hiçbir şeyi kalmaz.

ULVİYE – Olmaz Nevzat Bey, başka bir hastalık olsa ne ise, delilere bakılan bir yere oğlumu gönderemem. O deli değil. Çok ıstırap çekiyor, kuruntular getiriyor, o kadar.

NEVZAT – Hanımefendi! Siz benim hastahanemde delilere bakıldığını sanıyorsunuz? Ümitsiz hasta, orada ancak birkaç kişi. Delilerin yeri başkadır. İsmini bilirsiniz. Oraya giren bir daha çıkmaz. Eğer Husrev'i bana teslim etmemekte fazla ısrar ederseniz, bakın açıkça söylüyorum, sonra oraya göndermeğe mecbur kalacaksınız. Benim hastahanemde hep tedavisi kabil krizlerden yatanlar var. Gelin, görün bir kere!

ULVİYE – Ah Yarabbi! Zorlamayın!

NEVZAT – Eğer aklınız yatmaz, içiniz götürmezse, razı olmazsınız. Böyle kararlaştırmadık mıydı? Bir kere görecektiniz. Şimdi niçin vaz geçiyorsunuz?

ULVİYE – Bugün hiç odasından çıkmadı. Bütün gün oradaydı. Artık korkmağa başladım. Odasına gidilmiyor ki... Mansur'dan başka kimseyi görmek istemiyor. Demin kendi kendisine buraya geldi. Öyle dokunaklı şeyler söyledi ki, aklımı altüst etti.

NEVZAT – *(Yakın bir koltuğa otururken)* Neler söyledi?

ULVİYE –Hep aynı hikâye. Babası niçin kendisini asmış!

NEVZAT – Gördünüz mü, bu fikri sâbit onda nasıl ilerliyor? Vallahi korkarım ki, tıpkı eserindeki gibi...

ULVİYE – *(Nevzat'ın sözünü keser)* Devam etmeyin! Yazılmaz olsaydı bu eser.

NEVZAT – Yazmış yazmamış hiçbir şey değişmez. Onun yazmış olması da, içinde aynı ukdeyi gizlediğini gösterir.

ULVİYE – *(Başını korku ve hayretle sallıyarak)* Ya o kaza, ya o kaza!

NEVZAT – Selma'yı soruyor mu?

ULVİYE – Hiç! Aradan beş ay geçti. Bir defa bile bahsettiğini bilmiyorum. Yalnız bir kere biliyorsunuz.

NEVZAT – Mezarı nerede diye sormuştu değil mi?

ULVİYE – Evet, yerini söyledim. Bir daha sormadı.

NEVZAT – Demek başka bir şey sormadı, Selma için.

ULVİYE – Hiç!

NEVZAT – Acaba? Bir düşünün bakalım!

ULVİYE – Niçin bu kadar ısrar?

NEVZAT – Bugün olanları bilseniz.

ULVİYE – *(Heyecanla)* Ne olmuş?

NEVZAT – Şeref'in gazetesinde bugün Husrev'e dair yazılar çıktı.

ULVİYE – Yine ne yazılar yazıyorlar?

NEVZAT – Biliyorsunuz ki son vak'a, bütün İstanbul'da çalkalanıyor. Hâlâ ardı arkası kesilmedi. Öyle ya, meşhur bir muharririn tam piyes oynarken, tıpkı piyesteki gibi bir kaza çıkarması. Hem de o kazadan bahsederken, kazanın felsefesini yaparken. Görülmüş, duyulmuş şey değil.

ULVİYE – *(Sinirli)* Evet, evet?

NEVZAT – Tabiî iş her türlü tefsire yol açtı. Bu işte ilk defa Şeref'in gazetesi önayak oldu. Piyesteki incir ağacı vak'asının geçmiş bir hâdise olduğunu yazdı.

ULVİYE – Bunları biliyorum.

NEVZAT – Fakat işin ruhunu bilmiyorsunuz. Gazeteler yalnız olanı biteni haber vermekle kalmadılar. Her şeyi büsbütün esrarlı gösterdiler. Onlarca en meçhul taraf kazanın kurbanıydı. Herkes Selma'yı, sadece Husrev'in akrabası biliyordu. Sadece halasının kızı.

ULVİYE – *(Heyecanla ayağa kalkar)* Bilinecek başka ne var?

NEVZAT – (O da ayakta) Bugünkü gazete, Selma'nın Husrev'i için için sevdiğini yazıyor. Gûya kazadan biraz evvel Husrev Selma'yı Mansur'la evlendirmek istemiş de Selma razı olmamış.

ULVİYE – Aman Yarabbi! Böyle şeyleri mi yazıyorlar?

NEVZAT – Dahası var. Gûya gazete, Selma'nın tuttuğu bir takım notları ele geçirmiş. Selma'nın Husrev'i sevdiği ondan anlaşılmış. Bu notları yakında neşredeceklermiş.

ULVİYE – *(Elleriyle başını kavrar)* Husrev bunları duyarsa ne hale gelir?

NEVZAT – Gazete okuyor mu?

ULVİYE – Hizmetçi kız her gün odasına bırakıyor. Hem kendisi istiyor, hem de bazan hiç bakmıyor. Yazılanların çoğunu her halde hiç bilmiyor. Fakat belli olmaz. Bugün bakıverir.

NEVZAT – Demeyin! Gazetenin ilk sahifesinde onun da, Selma'nın da resimleri var. Görmemesi kabil değil.

ULVİYE – Ne yapacağız şimdi?

NEVZAT– Çağırın hemen hizmetçiyi, soralım!

(Ulviye hızla döner. Kanapenin kenarında zilin kordonunu bulur, zile basar. Uzak bir ses. Ulviye kendisini kanapeye bırakır. Nevzat eli çenesinde düşünür.)

ULVİYE – Ne insanlar var bu dünyada! Nasıl elleri gider, nasıl dilleri varır?

NEVZAT – Menfaatinden başka bir şey düşünen var mı?

(Hizmetçi kız, paravananın arkasından çıkar.)

ÜÇÜNCÜ SAHNE

Hizmetçi Kız - Evvelkiler

ULVİYE – *(Hizmetçi kıza)* Kızım, bugün beyefendinin odasına gazete götürdün mü?

HİZMETÇİ KIZ – Bir saat evvel götürdüm efendim.

ULVİYE – *(Çok telâşlı)* Okudu mu?

HİZMETÇİ KIZ – Bilmiyorum efendim. Ben içeriye girdiğim zaman beyefendi yatağında oturuyordu. Eliyle bırak diye işaret etti. Ben de bir iskemlenin üzerine bırakıp çıktım.

ULVİYE – Peki kızım!

(Hizmetçi kız geldiği yerden gider. Ulviye ayağa kalkar. Nevzat'a korku dolu gözlerle bakar.)

ULVİYE – Demin buraya geldiği vakit her halde daha okumamıştı. Fakat şimdi odasında. Ya okursa?

NEVZAT – Yapacak bir şey göremiyorum.

ULVİYE – Odasına girip belli etmeden gazeteyi alamaz mıyız?

NEVZAT – Büsbütün şüphelenir. Hem kimseyi istemiyor, demiyor musunuz? Biz gidelim hastaneye kadar. Şuracıkta. Beş dakika sürmez. Hemen döneriz. Şu yeri bir kere görün! Kaybedecek vaktimiz yok.

ULVİYE – Durun, şimdi durun! Gazete işini halletmeden bir yere gidemeyiz.

NEVZAT – Hatırıma bir şey geldi. Siz hemen giyinin! Zaten beraber çıkmıyacak mıydık? Husrev'in odasına gider, benimle sokağa çıktığınızı söylersiniz. Allahaısmarladık dersiniz. Bu bir vesile olur. Gazeteyi okumamışsa yavaşça alırsınız.

ULVİYE – İyi fikir. Bir kaç saniye bekleyin! Üzerime bir şeyler alayım.

NEVZAT – Bekliyorum.

(Ulviye sağdaki kapıdan çıkar. İç odanın önüne kadar yürür. İçeriye girer. Divana yaklaşır. O anda paravananın arkasından Mansur fırlar. Çok heyecanlı. Geçidin önünde durur.)

DÖRDÜNCÜ SAHNE

Mansur - Nevzat

(Mansur ve Nevzat, birbirlerini görürler. Nevzat yerinden kalkar. Mansur'a doğru yürür. Salona girer.)

MANSUR – Nevzat Bey! Gördünüz mü Şeref'in yaptığı namussuzluğu?

NEVZAT – Sakin olunuz dostum, sakin olunuz. Biz de şimdi hanımefendiyle onu konuşuyorduk.

MANSUR – Fakat bu adamın kırdığı ceviz bini aştı. Gazetesini satmaktan başka bir endişesi yok. Karşısında bir facia var. Bu faciaya en ufak bir saygı duymuyor.

NEVZAT – Ne yaparsınız? Herkesten yüksek duygular beklenmez.

MANSUR – Başka gazetelere baksanıza; onlar da yazıyor. Fakat lisanlarında, alâka tarzlarında bir insanlık var. Bu adam gûya Husrev'in dostu.

NEVZAT – Çok yazık!

MANSUR – Başından beri böyle. Husrev'in babasını, peşinden

kazayı, sonra adliye safhasını, sizin verdiğiniz rapor meselesini nasıl istismar etti biliyorsunuz. Hiç insan, asabiyeci Nevzat, dostu hakkında muvazenesizlik raporu verdi diye yazabilir mi? Raporla kaza büsbütün mazur görüldü diye bir mütalâa yürütülebilir mi?

NEVZAT – Bu hareket beni ne kadar müteessir etti bilemezsiniz. Halbuki ben onu gizlice iddia makamına vermiştim. Şükür ki Husrev duymadı.

MANSUR – Husrev'in çıldırmak üzere olduğunu ilân etti. Yazdığı piyesi harfi harfine yaşıyor dedi. Bütün bunlardan sonra da bugünkü? Ne yapacak şimdi Husrev görürse? Eğer büsbütün çileden çıkmazsa ne iyi!

NEVZAT – Hakikaten çok feci şeyler. Ben bugün Şeref'i göreceğim. İcap edeni söylerim.

MANSUR – *(Yumruğunu eline asabiyetle vurarak)* Söylenecek hiçbir şey yok. Olan oldu.

(Sağdaki kapı açılır. Ulviye sokak kılığıyle görünür. Daha kapıyı kapamadan gözleri paravananın arkasına muhlanır, olduğu yerde taş kesilir. Husrev paravananın sol yanından meydana çıkar. Elinde, ucundan taşıdığı bir gazete vardır.)

BEŞİNCİ SAHNE
Husrev - Ulviye - Evvelkiler

(Husrev orta yerde durur. Oradakilere uzun uzun bakar.)

HUSREV – *(Annesine orta yeri işaret eder. Tonu zehirli.)* Gel, şöyle gel! Kanapenin arkasında kalma!

(Ulviye, korku içinde kanapeyi dolaşır. Kuvveti kesilmiş bir halde kanapeye ilişir.)

HUSREV – *(Herkesi süzmekte)* Biliyorsunuz değil mi yazılanları? Sanki mesul sizmişsiniz gibi bir korkunuz var.

(Kimse cevap vermez. Mansur asabî, yere bakıyor. Nevzat bir lâf söyliyecekmiş gibi Husrev'e eliyle işaret yapar.)

HUSREV – Daha neler gelecek başıma? Varsa bilen söylesin!
NEVZAT – *(Tatlılaştırmaya çalıştığı bir sesle.)* Husrev, dostum.

HUSREV – *(Gittikçe heyecanına mağlup)* Bana dostum kelimesini söyleme! Ellerimde bir karıncalanma duyuyorum. Bu kelimeyi işitmeyeyim. Parmaklarım bir şeyi sıkmak istiyor. *(Elindeki gazeteyi havaya kaldırıp birden bırakıverir.)* Al sana dost! *(Dili tutulmuş gibi susar. Ortaya doğru uzattığı eli titriyor)* Dostlarım malûm! Düşmanımı tanımak istiyorum. Ben senin düşmanınım diyecek kadar namus aptalı kim var? Onu bulmak, ayaklarına kapanmak istiyorum. *(Şaşkın etrafına bakınır. Sanki hitap edeceği kimseyi arıyor)* Dostluk, o bir maymuncuk, o bir hırsız anahtarı. Evimizin kapısını açıyor, ruhumuzun kapısını açıyor ne bulursa yakıp kül ediyor, ne bulursa pazarda satıyor. *(Tonu ve hareketi değişir)* Beni upuzun bir tabuta yatıracakları gün, arkamdan gelecek dostlarım değil, kefenimin hırsızlarıdır.

ULVİYE – *(Kendinden geçercesine)* Husrev, yetişir!

HUSREV – *(Kendi âleminde)* Kefen hırsızı yüz para kazanmak için çalar. Fakat dost, hep müdafaasız bıraktığı insanı en müdafaasız anında bir kere daha vurmaya muhtaç olduğu için çalacak. Kefenimi dostum çalacak. Bana üç arşınlık patiskayı bile çok görecek.

ULVİYE – Oğlum, öldürme beni!

HUSREV – *(Annesini duymaz, ona bakmaz)* Nereye gideyim? Başımı alıp nereye kaçayım? Rahat rahat çıldırmak için neresi var? *(Nevzat'a bir adım sokularak)* Sen tımarhaneler kâhyası! Delilerin arkasından teneke çalınmayan, taş atılmayan bir mahalle ismi biliyor musun?

NEVZAT – *(Son derece yumuşak davranır)* Husrevciğim. Ne söylediğini bilmiyorsun. Görüyorum ıstırap içindesin. Fakat dişini sık! Herkesi düşman görecek kadar kaybetme muvazeneni!

HUSREV – *(Nevzat'ı korkunç bir dikkatle dinledikten sonra)* Muvazenemi kaybediyorum, öyle mi? Bana gözümden bir takım perdeler kalkıyormuş gibi geliyor. Hepinizi başka türlü görüyorum. Hepinizden korkuyorum. Bütün münasebetlerimden ödüm patlıyor. *(Annesine döner)* Anam ki, beni dokuz ay kanıyle besledi, yıllarca kediler gibi taşıdı; o bile bana eskisi gibi görünmüyor.

(Ulviye dehşetle yüzünü avuçlarına gömer. Nevzat dişlerini sıkıyor. Mansur endişe ile Husrev'e bir iki adım yaklaşır.)

HUSREV – Muvazenemi kaybediyorum, öyle mi? Muvazene dediğin ne? Dünyamı kaybediyorum. Dünya benim için artık o dünya değil. Kırk sene içinde yaşadığım âlem, o âlem değil. Kırk sene inandığım hakikatler, başımı bir yastık gibi dayadığım emniyetler, üstüne binalar kurduğum nisbetler, avucumdan kayıp gidiyor. Hiç bir şey eskisini andırmıyor. Her şeyin içinden bir başka yüz çıkıyor. *(Titreyen parmağını eşyanın üzerinde dolaştırır.)* Şu koltuk, koltuğa; şu ayna, aynaya benzemiyor. Hangi dünya doğru, bu mu, evvelkisi mi?

NEVZAT – Husrev, Husrev, bırak şu vehimleri!

HUSREV – *(Büsbütün parlıyarak)* Bana hâlâ lâf söylüyorlar. Dünyam elimden gidiyor. Bir el, altımdan bir şey çekiyor. Bir masanın örtüsü gibi bir şey. Onu çekiyorlar. Herşey devriliyor. Herşey onunla beraber kayıyor. *(Geri geri bir koltuğa doğru gidip koltuğun ayaklarına çarpar)* Dünyam elimden gidiyor. Yerine bir başka dünya geliyor. Nasıl bir dünya, anlatamam. *(Koltuğa çökiiverir)* Etimi cımbızla lif lif koparsınlar, bu dünyayı görmeyim.

(Husrev yüzünü avuçlarının içine alır. Herkes dona kalır. Ulviye, birden metanetle ayağa kalkar. Oğluna yaklaşır, yanıbaşında durur. Ne yapacağını bilemez. Nevzat da Husrev'in yanına gelir. Husrev birden ellerini yüzünden çeker. Annesiyle Nevzat'a bakar.)

HUSREV – Ne var, niçin üzerime geliyorsunuz? Beni yalnız bırakamaz mısınız? Çok rica ederim.

NEVZAT – Husrevciğim! Zaten hanımefendi ile bir yere gidecektik. İzin verir misiniz?

(Ulviye hâkimane elini Nevzat'a kaldırarak susmasını işaret eder. Husrev, dalgın, bunları görmez.)

HUSREV – Gidin! İyi edersiniz, çok iyi edersiniz.

NEVZAT – Müsaade et de Mansur seninle kalsın.

HUSREV – Kalsın.

(Ulviye şaşkındır. Nevzat, gayet iradeli, Ulviye'nin koluna girer.)

NEVZAT – *(Ulviye'ye)* Buyurun hanımefendi!

(Husrev koltukta, başı yana eğilmiş, ürpertici bir tavırla oturuyor. Ulviye kendisini sürüklercesine sevkeden Nevzat'ın kolunda oğluna baka baka yürür. Ulviye'nin omuz başında yürüyen Nevzat eliyle, Mansur'a, kalması lâzım geldiğini anlatmak ister. Mansur başını hafifce öne eğerek ve gözlerini kırparak anladığını bildirir. Ulviye ve Nevzat paravananın arkasında kaybolurlar. Mansur ayakta, gözleri Husrev'de. Saniyeler geçer.)

HUSREV – *(Tatlı ve hüzünlü bir sükûnet içinde... Mansur'a bakmadan konuşur...)* Mansur!

MANSUR – *(Tehalükle)* Kardeşim!

HUSREV – Sen benim dostumsun değil mi?

MANSUR – Dostunum Husrev!

HUSREV – Mansur, sana inanıyorum.

(Mansur'un başı teessürle göğsüne düşer. Cevap vermez.)

HUSREV – Senin yanında gömleğimi yırtabilirim. Senin yanında ağlayabilirim.

(Mansur büsbütün ezilir. Teessürünü göstermemek için arkasını döner.)

HUSREV – Mansur çok fenayım. Düşüyorum.

(Mansur dehşet içinde tekrar Husrev'e döner.)

HUSREV – Dipsiz bir uçuruma sarkıyorum. Yakalayabildiğim bir iki ot tutuyor beni. Bu otlar sökülüyor. Yumuşak toprağın içinden kökleriyle beraber geliyor. Düşüyorum.

MANSUR – *(İnandırmak isteyen bir gayret edası ile)* Husrev, sen dünyanın en kuvvetli insanlarından birisin. Bu buhranı yeneceksin. Kendini kurtaracaksın eminim.

HUSREV – Hiçbir şeye yanmazdım, bu kadar gülünç olmasaydım.

MANSUR – Gülünç olmak mı? O sana göre değil. Herkes gülünç olabilir, sen olamazsın.

HUSREV – Âlemin maskarası oldum. Zehir yutturulmuş sokak köpeklerinden farkım yok. Kaldırımlar üstünde

can çekişiyorum. Genç, ihtiyar etrafımda halkalanmış. Herkes beni seyrediyor. *(Parmağını uzatarak meçhul birini gösterir)* İşte yazdığını yaşayan adam! *(Eli kaskatı düşer)* Beni bu gülünç kadere insan irâdesi sokmadı. Tepemde başka bir irâde var. Onu bir kanat gölgesi gibi, üzerimde duyuyorum. Fakat elimle tutamıyorum.. O böyle istiyor.

MANSUR – Ne söyliyeyim? Bilmem ki, ne söyliyeyim? Sana kimse yardım edemez. Sana kendinden başka kimse deva bulamaz.

HUSREV – *(Yerinden doğrularak)* Mansur! Âlemden gizli tek bir sırrım kaldı. İçimdeki kıyamet! Kimse bir şey bilmiyor. Bakma kıvranışlarıma! Bakma ağzımın dikişlerinden sızan hırıltılara! Bakma beni çıldırıyor sanmalarına! Bilmiyorlar. Söyleyemiyorum. İstesem de söyleyemem. Söylesem de bir şey anlaşılmaz. *(Bir hayalet gibi dimdik, ayakta kalır.)* Mansur! O benim meğer kurbanımmış. Gafletimin değil, en ahmak tarafımın, sanatımın kurbanı! Eserimi niçin yazdım! Onu öldürmek için mi? Onu niçin öldürdüm? Eserimi yazdığım için mi?

MANSUR – Düşünme Husrev bu şeyleri.

HUSREV – Ben sanatı hayattan başka bir şey sanıyordum. Hürriyetlerin sonu. Âciz bahtımın ulaşamadığı bir yer. Orası irademin bahçesiydi. Orada, oyuncaklarıyle oynayan bir çocuk gibi başıboştum. Orada kulluktan çıkıyor gibiydim.

MANSUR – Ah, Husrev!

HUSREV – Ben ne yaptım? Bir hududu zorladım. Kendimin dışına çıkmak isterken, kendime rast geldim. *(Bir adım atar ve bir mecnun haliyle gittikçe açılan gözlerini, Mansur'un korkulu gözlerine diker.)* Meğer kul olduğumu anlamak için Allahlık taslamalıymışım! Meğer nasıl yaratıldığımı anlamak için bir adam yaratmaya kalkma-

lıymışım! *(Yüzünün ifadesi büsbütün mecnun, orta yere döner)* Ben ne yaptım? En sağlam basamağı ayağımdan kaydırdım. Körlüğü zedeledim. Şimdi görünen şeye nasıl bakayım? İnsan kaderini bir rüya gibi uykuda bulur. Bu rüyayı uyanık nasıl seyredeyim? Allahla kalabalık arasında kaldım. Boşlukta nasıl durayım?

MANSUR – *(İhtiyatla elini dostunun omuzuna koyar)* Husrevciğim!

HUSREV – *(Silkinir. Patlayışın son kademesinde)* Anlayın bu azabı! Bir azap ki, kul olduğum için çekiyorum, çekmemek için Allah olmak lâzım. İnsana göre değil bu: yok bunu çekecek âza insanda! *(Birdenbire ok gibi fırlayıp kollarını iki yana açar)* Yetişir! Gelsin artık her şey yerli yerine! Verin bana artık dünyamı! Salıverin beni kalabalıklara!

(Husrev son kelimelerde bir sandalyeye çöker. Yüzü paravanaya, arkası Mansur'a doğru. Suratı bir yangın.)

MANSUR – *(Husrev kadar ezgin)* Husrev! Seni böyle gördükçe parça parça oluyorum. Ne yapabilirim senin için?

HUSREV – *(Gözleri paravananın arkasında)* Elinden gelirse beni bu insanlardan kurtar.

(Mansur da paravanaya bakar. Paravanadan sade bir kılıkla Zeynep çıkar. Bir adım atıp durur. Azimli bir hali vardır.)

ALTINCI SAHNE

Zeynep - Evvelkiler

ZEYNEP – *(Husrev'e)* Kimseyi kabûl etmediğinizi biliyorum. Kapıdan âdeta zorla girdim. Kabahat bulmayın hizmetçinize!

HUSREV – Ne istiyorsunuz benden?

ZEYNEP – *(Hâkimane bir tavırla Mansur'a)* Mansur Bey! Bizi bir lâhza yalnız bırakamaz mısınız? *(Husrev, yüzü değişmiş, sert ve hissiz, bekler. Mansur paravananın arkasında kaybolur.)*

HUSREV – Bekliyorum sizi.

ZEYNEP – *(Heyecanla ilerler. Kelimeler ağzından birbirinden çabuk dökülür.)* Husrev! Artık tahammülüm kalmadı. Koğulacağımı bile bile geldim. Size her zamankinden daha bağlıyım. Felâketiniz içinde, sizi, daha çok seviyorum. Eğmeyin başınızı, eğmeyin benden! Hiç beni bu kadar düşkün gördünüz mü? Artık dönün bana! Bu dakikada yanınızda bulunmak istiyorum. Sizi teselli

edebileceğime eminim. Belki size bir çok şeyleri unutturabileceğim.

HUSREV – *(Oturduğu yerden cebrî bir sükûnetle)* Bana iyice bakar mısınız? *(Zeynep hayret ve korkuyla mendilini ağzına götürüp Husrev'e bakar.)*

HUSREV – Hiç böyle sözler söylenecek bir insana benziyor muyum? Hatta insana benziyor muyum? *(Ayağa kalkar)* Bir gün, genç ve sıhhatli bir anımda nasılsa oynadığım bir oyuna şu halimle mi devam edeyim? Bunu istemeğe mi geldiniz?

ZEYNEP – *(Kızgın, fakat azimkâr)* Bana çok alçalttınız kendimi. Artık yapmayacağım yok. İyi, fena diye bir şey bilmiyorum. Doğru, yanlış diye bir şey bilmiyorum. Size tekrar mâlik olmak için her şeyi yapacağım.

HUSREV – *(Fena halde tahriş edilmiş)* Zeynep! Sana ne söyliyeyim? Artık beni lüzumsuz ve çaresiz kabûl etmen için ne anlatayım? *(Bir lâhza ne diyeceğini şaşırmış gibi durur)* Sana bir şey mi borçluyum?

ZEYNEP – Hiçbir borcun yok.

HUSREV – Farzet ki var. Borçluyum. Fakat veremiyorum. Âcizim, müflisim. Çalma bir alacaklı gibi kapımı! Vazgeç, sıyrıl, çözül benden!

ZEYNEP – *(Tesiri altına girmeden Husrev'i süzer)* Bunun için tek çare var.

HUSREV – *(Hakaret saçan bir hayretle.)* Neymiş o çare?

ZEYNEP – Bu karmakarışık lâfları, bu hastalıklı fikirleri bir tarafa bırakırsın. Onlardan hiçbir şey anlamıyorum. Açıkça söylersin. Senden bıktım, senden tiksiniyorum dersin. O zaman seni anlarım ve giderim.

HUSREV – Zeynep, konuşamıyorum, boğuluyorum. Beni, benden olmayan hareketlere zorlama! Seni istemediğim bir tarzda kıracağım.

ZEYNEP – Kırabilirsin! Buraya her şeyi göze alarak geldim. Ya beni evinden kovacaksın, yahut yanından ayrılmıyacağım.

HUSREV – Seni evimden kovmıyacağım. Bunu yapamam. Fakat sana o hastalıklı fikirlerden bir tanesini daha söyliyeceğim. Belki onu da anlıyamıyacaksın. Belki o sana kovulmaktan daha hafif gelecek.

ZEYNEP – Haydi, söyle!

HUSREV – Sen o kadın tipindensin ki, yüzüne mânevî bir kapı kapatıldığı zaman onu görmez, kendisine mal etmez. İçeriye girmemesi için maddî bir kapıdan ve zorla itilmek ister. Bir sihirbaz inceliği ile başlayan iş, bir hamal kabalığı ile bitirilmeli ki neticeye aklı ersin.

ZEYNEP – Teşekkür ederim Husrev!

HUSREV – Ben bu son hareketi yapamadığım için bana bu cezayı çektirdin. Memnun ol! Emeğin boşa çıkmadı. Yıllardan beri içime gömdüğüm şeyi nihayet zorla ağzımdan aldın.

ZEYNEP – Çok memnunum.

HUSREV – Zeynep! Ben şehirleri, sokakları, kahveleri dolduran seri malı insanlardan değilim. Keşke onlardan olsaydım. Onlar sıhhatli, tabiî, mükemmel mahlûklar. Benim en lâzım tarafım sakat. Ben Allahın yalnız acı çeksin, yalnız kıvransın diye yarattığı bir aletim galiba. Kâinatı dolduran her şey, her hâdise, her hareket, benim için bir işkence vesilesi. Bir türlü rolümü ve rahatımı bulamıyorum. Tabiî zevkleriyle yaşayan hayvanlara bakıyorum da, ne güzel, ne emniyetli bir vasıtanın öksüzü olduğumu anlıyorum. Ben, içindeki hayvanı ürkütmüş, incitmiş bir hastayım.

ZEYNEP – Ne demek bunlar?

HUSREV – Bak ne demek bunlar! Seninle aramda öyle bir başkalık var ki, bu başkalık ateşle suyun arasında yok.

Bu bir maya farkıdır. Bu kadar farklı iki şey uyuşamaz, anlaşamaz. Bir arada hiçbir âhenk kuramaz.

ZEYNEP – *(Ürkek)* Husrev! Nereye gidiyorsun?

HUSREV – Sen tam bir kadınsın. Cinsiyetinin kör hamlelerinden başka bir şey görmüyorsun. Haklısın. Çünkü tabiatın çocuğusun. Bense...

ZEYNEP– Evet, ya sen?

HUSREV – En azgın bir hayvan bünyesinin içine oturtulmuş, öyle cellât bir ruh taşıyorum ki, bütün insiyaklarımı körletiyor. Beni yiyor. Beni paçavra haline getiriyor.

ZEYNEP – *(İsyankâr)* Anlamıyorum, anlamıyorum.

HUSREV – *(Garip bir istihza âhengiyle)* Bir dakika sabret! Birazdan hiçbir şey anlamıyacaksın. Bendeki bu ruh her şeyin içyüzünü kurcalıyor, tırmıklıyor. Gözü bağlı hiçbir isteğe izin vermiyor. En sevdiği şeylerden bir anda iğreniyor. En düşünülmeyecek yerde, birdenbire düşünmeğe, hesap yapmağa kalkıyor. Kendisine göre, kanunları, ölçüleri var. Müthiş bir çirkinlik korkusu ve güzellik kaygısı içinde çırpınıyor. Aradığını bulamıyor. Bulduğuna razı olamıyor. Saadetlerin yüzde yüzü olan hayvanî saffetleri, bir sansarın pilici boğması gibi boğuveriyor.

ZEYNEP – Durma, yürü artık!

HUSREV – Kadınla erkeğin yanyana gelmekle kurduğu bambaşka bir cihan tasavvur ediyor. Bu cihanın hususî bir tabiatı, şartları, incelikleri var. O cihana erişememiş insanlardan daha kaba bir şey bilmiyor. Fakat onların cezasını nefsine, kendi âzasına çektiriyor. Öyle bir hâkim tasavvur et ki, karşısına çıkarılan suçluların cezasını kendisi yüklensin. Ne tuhaf değil mi? Kendisi yükleniyor. Çünkü biliyor ki, o suçlular, elindeki kanunun hikmetinden hiçbir şey anlamazlar. Mesûl değillerdir.

ZEYNEP – Ne içinden çıkılmaz şeyler bunlar. Kendini bunlarla harap ediyorsun.

HUSREV – Doğru! Bu, ne kadar çok isteyen, verilemeyecek, bulunamayacak kadar çok isteyen, doyurulamayacak kadar aç, okşanamayacak kadar sinirli ve hodgâm bir ruh. Bu ruh insanın dış ve ön benliği içinde öyle bir ikinci «ben» yapıyor ki, bu «ben», iyi kötü her şeye düşman ve yabancı kalıyor.

ZEYNEP – Senden korkuyorum.

HUSREV – İşte sen, bendeki bu ikinci «ben»le ihtilât edemedin. Onu yalnız, kendi başına, kendi âleminde bıraktın. Benimle beraberleştiğin her defa, bana yalnızlığımın, çaresizliğimin derecesini ihtar ettin. İki ten arasındaki uçurumu, bana öğreten sensin.

ZEYNEP – *(Haykırarak)* Ben ne yaptım Husrev, ne yaptım?

HUSREV – Dinle bak ne yaptın? Erkekle kadın arasında öyle hassas bir cazibe muhiti var ki, en değersiz sebeplerle renk gibi uçar, duman gibi dağılır. Artık hiçbir fedakârlık ve gayretle iade edilemez. Karşınızdakine hiçbir takip ve serzeniş hakkı vermez. Sen ne yaptın biliyor musun? Ruhumuzun bu amansız kanunları önünde, kaybolan cazibeleri iade için en kaba vasıtalara baş vurdun. Kanuna, jandarmaya, cemiyete müracaat eder gibi, âcizlere mahsus bir hak takibine giriştin. Sen ne yaptın biliyor musun? Beni öldürdün.

ZEYNEP – *(Elleriyle başını kavrıyarak)* Hayret, hayretler içindeyim.

HUSREV – Hayret değil mi? Ben de karşına geçmiş neler karıştırıyorum! Hastalığımı ne ahmakça teşhir ediyorum! Ben ne ahmağım ki, bunlardan hiçbirini anlamadığını söyleyen insana, beni mazur görsün diye bunları anlatıyorum.

ZEYNEP – Seni anlamasam bile maksadını çok iyi kavrıyorum.

HUSREV – Beni çok yalnız bıraktın, anlıyor musun? Üstelik ben bu yalnızlığı senden gizleyim diye kıvranırken, sen beni avucunda tutmak azmiyle nelere el atmadın. Beni, benim ruhumun hapishanesine tıkmak; beni, benim korkularım, benim utançlarımla bağlamak istedin. Seni ilk tanıdığım zaman, bende bulduğun bir zaaf ânının hüviyetini, bana daimî mahkûmiyet elbisesi diye giydirdin.

(Husrev bunları söylerken, Zeynep, onu bir umacıya bakar gibi seyretmektedir. Husrev bir ân bu bakışa dikkat edip devam eder.)

HUSREV – Zeynep! Başı boş, gözü kör, dizginsiz isteklerimizin bizi ne kadar çirkinleştirdiğini gör artık! Bak sana, ölüm terleri dökerken neler söyleyebiliyorum! Vazgeçmeği, istememeği bil. Beni, sana hakaret eden bir adam diye alma! Artık, bir takım vasıflara malik olmadığı için kendi haline bırakılması lâzım, değersiz bir mevzu diye al! Farzet ki ben, artık bir erkeğin vasıflarına malik değilim.

ZEYNEP – Ben seni tanırım, Husrev!

HUSREV – Yalvarıyorum. Hayvanlığımın cezasını bana bu kadar pahalıya ödetme! Beni bu cezaya, bu kadar istidatlı olduğum bir anda ve bu kadar merhametsizce davet etme!

ZEYNEP – Husrev, dedim ya, ben seni tanırım. Sen hâdiselerin mimarisini istediğin gibi değiştirebilir, karşındakine istediğin gibi kabûl ettirebilirsin. Sen sihirbazlığa âşıksın. Samimî ve tabiî değilsin şu ânda.

HUSREV – *(Elini göğsüne götürür)* Ben mi samimî ve tabiî

değilim? Ben samimî ve tabiî değilsem şu ânda, o halde can çekişen bir hayvan, meselâ başı taşla ezilmiş bir solucan da, kıvranışlarında samimî ve tabiî değildir.

ZEYNEP – Beni kadınla erkek arasındaki büyü sanatından hiçbir şey anlamaz bir dişi halinde tasvir ettin. Çünkü kadın mevzuunda bu kadar titiz olan sen, nihayet anlaşabileceğin, beraberce bir âhenk kurabileceğin kadını bulmuştun. Onu buldun ve ben artık, bütün mevcutlarımla iflâs ettim.

HUSREV – *(Kaşları ıstırapla çatılır. Çok fena bir şey beklercesine)* Ne demek istiyorsun?

ZEYNEP – Husrev, kaldıralım peçelerimizi, ister misin? Madem ki samimîsin, o halde bana en halis yüzünle görün, korkma!

HUSREV – *(Öfke, nefret ve şiddetle)* Ne demek istiyorsun, diyorum.

ZEYNEP – *(Birdenbire Husrev'e sokulur, büküliiverir ve bir yılan gibi ıslık çalarcasına)* Çünkü Selma'yı seviyordun. Öldürdüğün kızı. Halanın kızını, evlâdın yerindeki kızı.

HUSREV – *(Yüzü müthiş bir tiksinti ifade eder)* Zeynep, meğer sen ne yılanmışsın! Senin gibi ancak kafası taşla ezilecek, pencereden maşayla atılacak bir yılana, ben de oturmuş bir takım ruh oyunlarından, his dolanbaçlarından bahsediyorum. *(Eliyle başına vurur)* Ah, ben müstahakım bu vuruluşa!

ZEYNEP – Husrev! Niçin inkâr ediyorsun?

HUSREV – *(Zeynep'i ilk defa görüyormuş gibi gözlerini diker. Sesi yırtıcı bir tonla yükselir.)* Teşekkür ederim zehrini döktüğün için, artık bana bütün mazeretleri verdin.

ZEYNEP – *(Asabî parmaklarla çantasını açıp küçük bir cep defteri çıkarır.)* Beni gözüm de aldatamaz ya!

HUSREV – *(Vurgun, şaşkın)* Nedir o?

ZEYNEP – Selma'nın not defteri.

HUSREV – Nerede buldun onu?

ZEYNEP – Vurulduğu zaman elbisesinin cebinde.. Eliyle sımsıkı tutuyordu.

HUSREV – *(Ağlar gibi)* Demek ki ölünün parmaklarını açtın. İçine sırlarını gömdüğü en kıymetli mahfazasını çaldın. Bir ölüyü soydun. *(Perişan, etrafına bakınır. Yerdeki gazeteyi görür. Kaplan gibi atılıp yerden gazeteyi alır.)* Sonra da onu kocana sen verdin. *(Gazeteyi Zeynep'e uzatarak)* Beni bütün cemiyet karşısında teşhir fikrini sen buldun. Kocanı sen teşvik ettin.

ZEYNEP – Gördün mü? Halbuki ben senden inkâr bekliyordum.

HUSREV – *(Çıldıracak gibi)* Artık sana hakaret etmeyeceğim. Çünkü hiçbir hakaret senin kadar alçalamaz. Bırak o defteri masanın üstüne ve hemen çık evimden.

ZEYNEP – *(Elindeki defteri sımsıkı tutarak)* Bırakmıyacağım. Herkesin malıdır o.

HUSREV – O benim değil, senin değil, herkesin değil, yalnız o kızın malıydı. O kız ki, defterine yazdıklarından hiçbirini, hiçbir ifade vasıtasına aksettirmedi. Kimseye, hiçbir şey sezdirmeyecek kadar incelik ve mahremiyet gururu sahibiydi.

ZEYNEP – Sanki bilmiyordun değil mi, burada yazılı olanları?

HUSREV – İnan ki, ne onları biliyordum, ne de senin iç yüzünü! Bırak diyorum defteri elinden!

ZEYNEP – *(Elindeki defteri göğsüne bastırarak)* Kocamdan iste! O sana versin.

HUSREV – Meğer bu dünyada yalnız değilmişsin. Senin mayandan erkekler de varmış. Onlardan biri kocan senin. Ne de uygunsunuz birbirinize!

(Tam o anda sofadan karmakarışık sesler gelmeğe başlar. İki kişi birbiriyle münakaşa etmektedir. Mansur'la Şeref'in sesi duyulur.)

MANSUR'UN SESİ – Olamaz Şeref Bey, giremezsiniz. Kimseyi kabûl edecek halde değil.

ŞEREF'İN SESİ – Rica ederim müsaade ediniz! Kendisine izah edeceğim şeyler var. Müsaade ediniz!

MANSUR'UN SESİ – Israr etmeyin! Sizi bırakmıyacağım. Hem sizi görmesi hiç de hayırlı olmaz hakkınızda.

(Husrev ve Zeynep dona kalırlar. Zeynep korku ve heyecan içinde. Husrev başını paravanaya çevirir.)

ZEYNEP – *(Elleriyle şakaklarını tutarak)* Kocam! Ne münasebet!

HUSREV – *(Zeynep'in haline bakar. Sonra tekrar başını paravanaya çevirir. Dışarıya seslenir.)* Mansur, bırak, Şeref Bey görsün beni!

(Zeynep birdenbire harekete geçer. Derhal yerinden fırlayarak iç odaya atılır. Çantasıyle not defterini divanın üstüne fırlatır, döner, iç odayı salondan ayıran kadife perdenin kordonuna yapışır ve çeker. Kadife perdeler hızla Zeynep'in üstüne kapanır. Geçit baştan başa örtülür ve iç odadaki herşey Zeynep'le beraber görünmez olur. Husrev dimdik, kımıldamaz. Paravanadan, önde Şeref, arkada Mansur, girerler. Husrev'in elinde hâlâ gazete.)

YEDİNCİ SAHNE

Şeref - Mansur - Husrev

(Mansur paravananın yanı başında durur. Oradan gözleriyle takip eder. Şeref hızla Husrev'e yaklaşır. Ellerini uzatıp bir şeyler anlatmak ister gibi durur. Husrev'in elindeki gazeteyi görür. Husrev, gazeteyi elinden bırakır. Şeref, Husrev'in halinden ürkmüştür. Birşey söyleyemez.)

HUSREV – Ne yüzle geliyorsunuz buraya Şeref Bey?

ŞEREF – Teessürünüzü söylediler. Geldim. Neden bu infial? İzah eder misiniz?

HUSREV – Anlamıyor musunuz?

ŞEREF – Anlamıyorum. Gazetede bugün çıkan şeylerden müteessir olduğunuzu tahmin ediyorum. Fakat hakkınız var mı?

HUSREV – Demek hakkım yok!

ŞEREF – Elbette yok. Sizin gibi, herkesin tanıdığı, herkesin sevdiği bir insan, ne kadar alâka çeker bilirsiniz. Biz de öğrendiğimizi yazdık.

HUSREV – *(Kendisine gelmeğe çalışarak)* Ben hiç bir okuyucu tasavvur edemem ki, başkasının bu türlü mahremiyetine tecessüs duyacak kadar ruh iffetinden sıyrılmış olsun. İftira etmeyin müşterilerinize!

ŞEREF – Okuyucu budur.

HUSREV – Hayır, okuyucu bu değildir. Siz busunuz. Bir kere okuyucuyu tanımıyorsunuz. Yüzünü, biçimini, isteklerini bilmiyorsunuz. Onun seciyesi üstündeki kıyasları, kendinizde arıyor ve buluyorsunuz.

ŞEREF – Farzedelim ki, böyle.

HUSREV – Böyle olunca mesuliyeti üzerine alacak kadar benlik ve haysiyet sahibi olmanız lâzım.

ŞEREF – *(İrkilerek)* Husrev Bey, çok ileriye gidiyorsunuz. Sizi mâzur görüyorum. Çünkü...

HUSREV – Çünkü?

ŞEREF – Hastasınız.

HUSREV – Güzel; belki hastayım. Yalnız şu anda beni hasta bilmeyin! Bu sözlerde hazmedilemiyecek birşey buluyorsanız, onları sıhhatli bir adamdan, sıhhatli bir dakikasında çıkmış farzedin!

ŞEREF – Husrev Bey, rica ederim.

HUSREV – Evet. Öyle farzedin! Mukabelenizi çok merak ediyorum. Hiç olmazsa mukabelenizde biraz şeref görmeğe muhtacım.

ŞEREF – *(Bir adım geri çekilir. Mendiliyle terini siliyormuş gibi alnını uğuşturur)* Hareketinize şimdi mukabele etmiyeceğim. Her şeyden evvel gösterin bana, suç bu hareketin neresinde?

HUSREV – *(Nefret dolu gözlerle, Şeref'i uzun uzadıya tartar)* Bir adam ki, içinin cehenneminde yanıyor; herkesin malik olduğu en basit müdafaa silâhlarını, maskelerini kaybetmiştir. Bu adamı, şunun bunun keyfini gıcıklamak için teşhir etmekte suç yok mu?

ŞEREF – Niçin olsun? Demek ki, herkes bu adamla alâkadar!

HUSREV – Herkesin bu adamla alâkası, onda yalnız kendisine ait bir taraf, mânevî bir fert hak ve mülkiyeti bırakmaz demek?

ŞEREF – Cemiyetin malı olan insanlar, şüphesiz ki biraz şahıs mülkiyetlerinden feda ederler.

HUSREV – Bu fedakârlık belki herkesle müşterek, dış çizgilere aittir. Onların ferdiyetlerindeki en mahrem maktâları herkese göstermekten sizi alıkoyan hiçbir duygunuz yok mu?

ŞEREF – Yok!

HUSREV – *(Sol elinin parmaklarıyle yüzünü taraklar. Suratı çatlayacak gibi)* Yalnız bu tarzınız beni çıldırtabilir. Ben demek kimseyle müşterek ölçüsü kalmamış bir zavallıyım. Demek ben bu toprağın üstünde yaşamıyorum. Demek ki benim beynim, kimsede olmayan bir takım vehim nebatları yetiştiren bir hastalık tarlası! Allahım! Ya ben bir deliyim, ya karşımdaki adam insanın bakamıyacağı kadar düşkün bir yaratılış!

ŞEREF – Husrev Bey, siz hakikaten delisiniz ve yavaş yavaş bana mâzur bir insan olduğunuzu unutturacaksınız!

(Paravananın yanındaki Mansur, nefretle Şeref'e bakar. Bir iki adım yaklaşır. Husrev omuzları hafifçe bükük Şeref'e karşı.)

HUSREV – Ah, keşke unutturabilsem! Kuzum, bana bir kere daha söyleyin! Duygu cevherinden bu kadar nasipsiz olmayı kavrıyamıyorum. Bir insan hayat ve hususiyetinde, yabancı gözlere göstermiyeceğiniz sizce hiçbir nokta yok mu? Bunu görmekten ve göstermekten sizi alıkoyan hiçbir ulvî sansür yok mu içinizde?

ŞEREF – Yok demiştim.

HUSREV – *(Gittikçe hayrete gömülerek)* Bir insan hakkında ne olsa yazar mısınız gazetenizde?

ŞEREF – Yazarım.

HUSREV – Bunu yaparken teşhir ettiğiniz insanla, içinizde müşterek bir merkez, bir hassasiyet ve ferdiyet merkezi kanamaz mı?

ŞEREF – Husrev Bey! Ben edebiyattan anlamam. Ben gazeteciyim. Bir ticarethanenin sahibiyim. Ticarethanenin vazifesi budur. Ben vazifemi yaptım.

HUSREV – Demek bu duygu sizce edebiyat!

ŞEREF – Ben ticarethanemin kanunlarına bağlıyım. Vazifeme engel olacak başka hiçbir gaye tanımam.

HUSREV – Başka hiçbir gaye tanımaz mısınız? Yalvarıyorum, bir daha söyleyin!

ŞEREF – Tanımam.

HUSREV – Gizlilik, örtünme ihtiyacı, kendi kendinize sahiplik gibi hiçbir manevî kıymet?

ŞEREF – Boyuna tanımam diyorum.

HUSREV – *(Hayreti cinnete yakın bir hal alır.)* Ya deminki kıymetler şahsınıza bağlı olursa?

ŞEREF – İcabında onları da yazarım. Elverir ki doğru şeyler olsun!

HUSREV – Doğru ha! Benim için yazdığınız şeylerin doğru olduğunu ne biliyorsunuz?

ŞEREF – Selma'nın not defterinden. Onu karım bulmuş. Bana verdi. Ben de neşrettim.

HUSREV – *(Çıldıracak gibi)* Neşir fikrini de karınız mı verdi?

ŞEREF – Evet, o verdi. Hattâ ısrarla teklif etti.

HUSREV – Yalnız beni herkese değil, karınızı da bana teşhir ediyorsunuz. O kadar mesuliyet hassasından mahrumsunuz.

ŞEREF – Veren karımsa neşreden de benim.

HUSREV – *(Eliyle çenesini tutmuş yere bakıyor. Yüzünün*

damarları kan hücumundan şişkin. Sanki kendi kendisine söyleniyor) Ve daha ne olsa neşredersiniz! Sizi bundan alıkoyacak hiçbir duygunuz yok.

(Şeref hayretle Mansur'a bakar. Mansur tiksinerek başını çevirir. Husrev daima yere bakıyor. Cinneti artıyor.)

HUSREV – Ve daha ne olsa neşredersiniz?

ŞEREF – Cevap vermemeği tercih ediyorum, Husrev Bey!

HUSREV – *(Derhal başını kaldırır. Şeref'i cepheler.)* Hattâ kendinize ait olsa da neşirde mahzur görmezsiniz!

ŞEREF – Fakat Husrev Bey!

HUSREV – Söyleyin, bu kadarcık olsun söyleyin! Kendinize ait olsa da neşirde tereddüt etmez misiniz?

ŞEREF – Ne olursa olsun!

HUSREV – Ya bir erkeğin bütün ağırlığını çeken mukaddes temeli berhava edecek kadar müthiş olursa?

ŞEREF – *(Kayıtsızlıkla dudaklarını büker)* Bunlar, kelimeler...

(Husrev yerinden fırlayıverir. İç odayı salondan ayıran perdenin önüne zıplar. Geçidin sağında iki taraftan da görünen kordonu yakalayıp bir hamlede çeker. Âni olarak iç oda, bütün eşyasıyle görünür. Perdenin tam açıldığı yerde ve ortada, elinde çantası, bir heykel gibi dimdik Zeynep.)

SEKİZİNCİ SAHNE
Zeynep - Evvelkiler

(Şeref neye uğradığını şaşırmış, karısına bakmakta. Mansur utancından sağ eliyle gözlerini kapatmıştır.)

HUSREV – *(Sağ elinde kordon. Sol elini Şeref'e uzatmış)* Karınız metresimdir. Bunu da yazın!

(Odadakiler donmuş, yerli yerinde. Zeynep olduğu yerde kaskatı, gözleri Husrev'de. Husrev perdenin kenarında, yarı eğilmiş Şeref'e doğru. Şeref karısına karşı bitkin ve şaşkın. Mansur elini yüzünden çeker ve heyecanla bakınır. Bir kaç saniye geçer Şeref'te bir kımıldanış başlar.)

ŞEREF – *(Husrev'e dönerek)* Bu hareketinizi size çok pahalı ödeteceğim, Husrev Bey!

HUSREV – Bugün ödettiğiniz gibi...

ŞEREF – Hayır! Bu defa sizi lâyık olduğunuz yere, tımarhaneye tıktıracağım.

HUSREV – Ah, bunu sizden beklerim.

ŞEREF – Sade benden beklemeyin! Dostunuz akliyeci Nevzat'ın da fikri bu. Hattâ işlettiği hususî tımarhane için iyi bir reklâm olacağınıza da emin. Demin gördüm, şu dakikada annenize tımarhanesini gezdiriyor. İyi bir yer olduğunu kabûl ettirmek için.

(Husrev canı acımış gibi başını koluna dayar. Mansur yumruklarını sıkmış, Şeref'in üzerine yürür.)

MANSUR – Şeref Bey! Sizin insanlıktan bu kadar uzak olduğunuzu bilmiyordum. Hâlâ nasıl da durabiliyorsunuz bu evde? Nasıl da konuşabiliyorsunuz?

ŞEREF – *(Soğukkanlı tavrını hiç bozmadan)* Şunun için konuşuyorum ki, Husrev Bey yakınlarını iyice tanısın. Kasıtlarını bilsin. Kendisini ona göre kollasın. Bense nişan alacağım yeri açıkça haber veriyorum. Bu bir avanstır. Nevzat gibi gazete gazete gezip sizi tımarhanemde yatıracağımı yazmıyorum. *(Karısına)* Zeynep! Ben eve dönüyorum. Dâvamızı orada hallederiz. Yürüyünüz!

(Zeynep put gibi, kireç rengindeki yüzüyle ilerler. Kimseye bakmadan paravananın arkasından kaybolur. Şeref de onu takip eder. Husrev, Mansur bir müddet öylece kalırlar. Mansur ilerler. Husrev'i ihtiyatla kucaklayıp bir koltuğa doğru sürükler. Yavaşça oturtur. Yanı başında ve ayakta durur. Husrev elleri dizinde, müteveklkil ve perişan, yüzü tam bir cinnet ifadesinde.)

HUSREV – Mansur!

MANSUR – Husrev!

HUSREV – Çıldırmak üzereyim Mansur! Elimi tut, bana dünyada, evimde ve senin yanında olduğumu ihtar et!

MANSUR – *(Hemen Husrev'in sol elini yakalayıp iki avucunun içinde kuvvetle sıkar.)* Dostum, Husrevciğim. Tahammül!

HUSREV – *(Elini çeker. Mansur'a bakmadan dalgın dalgın konuşuyor. Deliler gibi ağır ve acayip bir telâffuz ve bazı kelimeler üzerinde mânasız duraklayışları vardır.)* Beni daima içimin rahatsızlıklarıyle başbaşa bırakmış bir kadın! Kolera gibi zaafım ve tutulma istidadımla beslenmiş, içtiğim sudan yuttuğum havaya kadar etrafımı kıskaç içine almış bir kadın! Yanıma geldikçe yalnızlığımı, bana bir şey verdikçe mahrumluğumu öğreten kadın! En güzel şeyini teslim ettiği erkeği rezil etmek için, sonunda kocasıyle el birliği yapan kadın! Son nefesini verirken, belli olmasın diye sırlarını avuçlayan ölünün parmaklarını açıp, bulduğu şeyle beni avlamak niyetindeki kadın! Sonra koca! Kırılan erkekliğini, beni tımarhaneye attırmakla tamire kalkışan koca! Sonra, sonra, tımarhanesine dostunun ismiyle reklâm yapmak fikrinde bir başkası! Evime benim kadar serbest girip çıkabilen arkadaşım, ruh hastalıkları doktoru! Kadınımla, dostumla, ne güzel cemiyet içindeyim.

MANSUR – İnanma Husrev! Nevzat'a iftira etti.

HUSREV – *(Daima aynı dalgınlıkla Mansur'a bakmadan, ağır ağır)* Bunlar öyle adamlar ki, birbirlerine edebilecekleri hiçbir iftira yoktur.

MANSUR – *(Mahzun bir baş sallayışıyle)* Sana hak vermemek elimden gelmiyor.

HUSREV – Dayanamıyacağım Mansur! Bunlara istediklerini vereceğim. O tarzda istiyorlar ki, elimden gelmiyecek. Ne istiyorlar? Tımarhaneye mi gireyim? Gireceğim. Bu

halimle mart kedisi rolüne mi çıkayım? Çıkacağım. Arkamda tef, zurna ve bir alay mahalle çocuğu, sokak sokak mı gezeyim? Gezeceğim. Babam kendisini bir incir dalına astı. Kendimi aynı ağaca, aynı dala mı asayım? Asacağım. Daha ne istiyorlarsa yapacağım. Anlıyor musun Mansur? Bunlara karşı müdafaaya mecbur olmak bana çok çirkin geliyor.

MANSUR – Husrev! Yerin dibine geçiyorum.

HUSREV – Artık anlıyorum. Beni kendi kendimle, azabımla ve cinnetimle yalnız bırakmıyacaklar. Kendi kendimle yalnız kalabilmek için ne lâzımsa yapacağım.

(Mansur yumruğuyle alnına vurur. Husrev hep o. Birdenbire paravananın arkasından biraz evvelki kıyafetiyle Ulviye çıkar.)

DOKUZUNCU SAHNE
Ulviye - Evvelkiler

(Ulviye paravananın hemen önüne durur. Oğluna bakar. Halinde büyük bir teessür ve ıstırap. Mansur, Ulviye'yi görür görmez geriler ve kadın oğlunun yanına yaklaşsın diye bekler. Ulviye bulunduğu yerde kalır. Husrev annesine bakar.)

HUSREV – Nereden geliyorsun anne?
ULVİYE –Husrevciğim! Nevzat Beyle şurada yakın bir yere gitmiştik.
HUSREV – Nereye gittiniz?
ULVİYE – *(Şaşalar)* Ehemmiyet vermeğe değecek bir yer değil.
HUSREV – İşlettiği hususî tımarhaneye gittiniz değil mi?
ULVİYE – Ah oğlum, sana nasıl yemin edeyim?

HUSREV – Ne diye yemin edeceksin? Ne çıkar onun tımarhanesine gitmekle?

(Ulviye şaşkın halini bırakamaz. Ezilir büzülür. O anda paravanadan Nevzat çıkar. Odadakilere şöyle bir bakıp Husrev'e doğru yürür. Husrev onu görünce ayağa kalkar. Nevzat Husrev'in kalkmasıyle durur.)

ONUNCU SAHNE

Nevzat - Evvelkiler

HUSREV –*(Nevzat'a)* Annemi ne diye götürdün tımarhanene?

NEVZAT – *(Şaşırır. Ulviye ve Mansura bakar. Bir şeyler anlamak ister. Anlıyamaz.)* Hanımefendiye hastanemi göstermek istedim.

HUSREV – *(Tuhaf ve korkunç bir tonla)* Niçin?

NEVZAT – Hiç, görsün diye.

HUSREV – Görsün ve münasip bulursa orada yatmama razı olsun diye, değil mi?

NEVZAT– Husrev, kim söyledi sana bu deli saçmasını?

HUSREV – Ben söyledim, madem ki ben deliyim, deli saçmasını söyliyecek de benim. Kim olabilir?

NEVZAT– Husrev, aklını başına devşir!

HUSREV – Devşiremem. O zaman senin işine gelmez. Beni kaçırmış olursun.

NEVZAT – Husrev, dostunu kırıyorsun.

(Ulviye bir çuval gibi yanındaki iskemleye çöker. Mansur da koltuğa oturup başını elleri içine alır. Husrev Nevzat'a sokulur.)

HUSREV – Artık dostuma yalan söyletmiyeceğim. Ne istiyorsan doğrudan doğruya iste! Benden iste! Belki veririm. Annemi kandırmana lüzum yok.

NEVZAT – *(Ulviye'ye)* Hanımefendi! Bir şey söyleyin! Bakın arkadaşından neler umuyor?

(Ulviye yaşlı gözlerle Husrev'i arar. Husrev annesine bakmaz ve gözlerini doktordan ayırmaz...)

HUSREV – Hâlâ mı arkadaşlık? Hiç kaplanla yaban eşeği, engerekle saka kuşu arkadaş olabilir mi? Ben senin avındım. Sen bana, avcı şikârına nasıl bakarsa öyle baktın. Tanıştığımız ilk günden bugüne kadar beni çantanda keklik bildin. Sarmaş dolaş arkadaşlık ettiğimiz, beraberce tetkikler, münakaşalar yaptığımız günler hatırında mı? İşte o günlerde bile ben senin yanında, şimdilik kesilmesine lüzum olmadığı için beslenen kınalı ve kordelâlı bir kurbandım. Sen bana şu deliyi gösterip üzerinde fikir sorduğun zaman, bana beni gösteriyordun. Fikirlerini ve ilmini o kadar beğendiğin arkadaşın, hakikatte bütün lâboratuvarınla hasretini çektiğin en güzel deli, en semiz parçaydı. İğnelerin, deli gömleklerin, uyku ilâçların, duşların, bütün lâboratuvarlarınla! Hatırlıyor musun, bana nasıl babamı sorardın? Niçin kendini astı? Niçin kendini astı? Şimdi ben soruyorum, o zaman sen sorardın. Hatırlıyor musun, tanıştığımız ilk gün, eserlerimle alâkanı nasıl tasvir etmiştin? Ruh doktorluğu için çok cazibeli şeyler... Sen

her halde edebiyat heveslisi değildin. Bana o günden beri yalan söylüyorsun. O günden beri bir ot yığınında yuvarlanıp koyun ağılına giren bir kurt hali var sende. Bu hal bakışlardan, gülüşlerden, soruşlardan, oturup ve kalkışlardan tüten mânaların yekûnu. Ne mantığı var, ne isbatı; ne zabıtası var, ne adliyesi! Bu hale seni ihtisasın sürüklemiyor. İçin ve ahlâkın sürüklüyor. Eyvah senin tıynetinle senin ihtisasını bir araya getirene! *(Bir an durur)* Delide akıl olsa senin elinden ilâç içer mi? Deli, dünyasını biraz tanısa, seni tanırdı.

(Ulviye hıçkıra hıçkıra ağlamağa başlar. Mansur dehşetle ayağa kalkar. Husrev artık bulunun zirvesinde, Nevzat'ın burnuna kadar sokulmuş, gözlerine dalmıştır.)

NEVZAT – *(Soğukkanlılığını muhafaza azmiyle)* Husrev, ne söylersen söyle, seni affedeceğim.

HUSREV – Yalan, bu da yalan! Söyle, annemi niçin götürdün hastahanene? Ne de olsa anadır, oğlunun tımarhaneye girmesine razı olmaz; görsün, aklı yatsın, razı olsun diye değil mi? Ya bunu niçin istedin? Ben hastahanede yatayım diye. Yatmamı niçin istedin? İyi olayım diye mi? İçin götürmüyordu halimi değil mi, dostluk duygusu değil mi?

NEVZAT – Ya ne olabilir, Husrev?

HUSREV – Ne mi olabilir? Bana temin et ki kimse hastahanene girdiğimi bilmiyecek, geleyim, yatayım istersen. Tabiî ertesi gün gazeteler yazacak, değil mi?

NEVZAT – Bunu gizlemeğe imkân mı var?

HUSREV – İşte o zaman da senin emelin yerine gelecek. Bundan hem senin hem de hastahanenin gururu beslenecek... Birinizin manevî, öbürünüzün maddî gururu.

NEVZAT – İstirham ederim Husrev, şunun bunun tesiri altında kalma!

HUSREV – *(Müthiş bir hayretle)* Kimin meselâ?

NEVZAT – Meselâ Şeref gibi seciyesizlerin.

HUSREV – *(Hızla Mansur'a döner)* Gördün mü Mansur? Bunlar iftira edebilirler miymiş birbirlerine?

(Mansur'un gözleri kapanır. Yüzü ıstırap dolu. Husrev yine Nevzat'a döner.)

HUSREV – Aziz dostum Nevzat! Seni tokatlamak isterdim. Fakat hâlâ içimde bir şuur kırıntısı var. Elimi tutuyor. Farzet ki seni tokatladım. Git derhal evimden ve bir gün öksene düşmem için beni uzakta bekle! Artık sokulmana hacet kalmadı.

NEVZAT – Bir gün vicdanın çok yanacak bu sözlerinden!

(Nevzat derhal geriye döner. Kimseyi selâmlamadan asabiyetle çıkar. Husrev onun çıktığı yere doğru...)

HUSREV – *(Kendi kendisine)* Vicdanım mı yanacak? Şu anda her yerim yanıyor. Vicdanım nasıl olmuş da kurtulmuş.

(Ulviye ayağa kalkar. Elindeki mendilin içine hıçkırarak yürür. Düşmemek için gayret sarfediyor. Kanapeye güç belâ döner. Sağdaki kapıdan kendisini dar atar. Kapıyı arkasından kapatır. Husrev sola döner. Sol duvardaki aynaya doğru garip bir yürüyüşle ağır ağır yürür. Aynaya bir adım kala durur. Aynadaki hayaliyle karşı karşıya. Bir mecnun hayretiyle kendisine bakıyor. Mansur, Husrev'i arkasından takip etmiş ve aynanın solunda, sol yanını Husrev'e vererek durmuştur. Merak ve korkuyla dostunu tetkik ediyor.)

HUSREV – *(Hiçbir şeyin farkında değil)* Bu ben miyim? *(Mansura doğru)* Söyleyin bana ben kimim? *(Yine aynaya doğru)* Şu surata da bak! Kasap dükkânlarında meşeden bir kütük üzerinde, meşeden bir çekiçle dövülmüş bayat bir et parçasına benziyor! *(Eli yavaş yavaş alnına çıkar)* Şu kafaya da bak! Nasıl ezilmiş, nasıl hurdahaş olmuş. Kamyon altından çıkmış horoz ölüsüne benziyor! *(Parmaklarını uzaktan yüzünün üstünde gezdirir)* Şu çizgilere de bak! Ne âciz, ne şaşkın kıvrımlar içinde. Nasıl ağlamayı, nasıl boşalmayı arıyor da bulamıyor. Gözlerim! Gazsız bir idare lâmbası halindeki ışığından ne de utanıyor. *(Elleriyle elmacık kemiklerine vurur)* Ya şu kemikler! Üşüyen bir çocuk gibi incecik bir deri yorganına muhtaç! Nerede yorganı? Bu ben miyim? *(Âni bir hayret buhranıyle)* Kim getirdi beni bu hale? Bu adamı ezmezler, süründürmezler, tımarhaneye sokmazlar da ne yaparlar? *(Ceketinin yakalarına yırtacak gibi yapışır)* Bu elbiseler benim değil mi? Kim kuşandı elbiselerimi, kim giyindi benim kalıbımı da çıktı karşıma? *(Aynadaki hayâline, avazı çıktığı kadar)* Söyle diyorum, ben, bu ben kimim?

(Husrev'in elleri yavaşça düşer. Sol tarafa kayar. Orada bulduğu bir iskemleyi arkalığından yakalar. Yavaş yavaş bir balta gibi kaldırır. Gözleri hep aynadaki hayalinde. Hayalini nişanladığı bellidir. Mansur dehşetten dehşete geçiyor, fakat menetmeğe cesaret edemiyor. O anda sağdaki kapı açılır. Eşikte Ulviye.)

ONBİRİNCİ SAHNE
Ulviye - Evvelkiler

(Ulviye ancak kanapeye kadar ilerliyebilir. Orada kalakalır. Husrev'in aynayı kırmak üzere olduğunu farketmiştir.)

ULVİYE – *(Heyecanla haykırarak)* Husrev! Ne yapıyorsun?

(Husrev arkasına bakmadan hareketini durdurur. İskemle havada, bir an tevakkufta. Husrev, iskemleyi yerden aldığı tarzda, kesik kesik, aynı yavaşlıkla yere bırakır. Annesine döner.)

HUSREV – *(Ağlayan bir sesle)* Hiç, anne!

PERDE

ÜÇÜNCÜ PERDE

[Yalıda Husrev'in kitap odası. Cephede, yerden bir karış yüksekliğinde üç pencere. Solda, oturulacak yüzü ve iskemlesi sol duvar tarafında ve cephesi karşı duvara doğru, dört ayaklı, büyük bir yazı masası. Yazı masasının üstünde, solda bir abajur, ortada hokka takımı, sağda bir kaç kitap. Yazı masasının önünde, sol köşesine yapışık ve cephesi meydana doğru, geniş bir koltuk. Yazı masasının ta karşısında ve sağ duvarda, içi odun dolu bir şömine. Şöminenin sağ ve sol yanında, duvarın içi oyulmak suretiyle yapılmış iki açık kütüphane. Şöminenin üstünde, duvara müsselles bir kordonla asılı büyük bir yağlı boya portre. Husrev'in babası. Tıpkı Husrev. Şöminenin mermeri üstünde altışar mumlu iki gümüş şamdan. Sağdaki duvarın ön kısmında ve şömineye bir kaç metre mesafede sofaya açılan büyük kapı. Şöminenin sağ ve solunda biri cephenin sol köşesine, öbürü sol duvarın ön kısmına bakan iki koltuk daha. Şöminenin önünde ve iki koltuk arasında alçak ve yuvarlak bir sigara masası. Sol duvarın ön kısmında, duvara bitişik ve yazı masasına bir kaç metre mesafede

bir divan. Divanın yazı masası tarafındaki başına bir etajer bitiştirilmiş. Etajerin sağında bir telefon, ortasında bir heykel, solunda bir abajur. Etajerle yazı masası arasında küçük bir kapı. Sol duvarda ve etajerin üstünde, kalın ve siyah bir örtüyle kapalı bir çerçeve. Eşya baştan başa stil. Cephedeki üç pencere arasındaki iki boşluk kısmında, birer sehpa üzerinde iki abajur daha. Sağdaki kapıya yakın kütüphanenin önünde de bir kolon abajur. Tavanda tenvirat yok.]

BİRİNCİ SAHNE

Kimse yok - Sonra Osman

(Perde açılır açılmaz kitap odası olduğu gibi görünür. Bomboştur. Pencerelerden gelen tek tük ışık kırıntılarından başka meydanda hiçbir ışık yok. Mevsim kış, vakit gece ve oda karanlık. Uzaktan rüzgâr uğultusu gelmekte. Birdenbire telefon çalar ve durur. Gelen yoktur. Peşinden bir daha, bir daha çalar. Sağdaki büyük kapı açılır. Osman girer. Girince kapıyle kütüphane arasındaki elektrik düğmesini çevirir. Bütün abajurlar yanar. Mavi, kırmızı, sarı, portakal rengi bir ışık demeti hasıl olur. Osman telefona koşar. Ahizeyi kulağına götürür...)

OSMAN – Buyurun efendim! *(Bir an sükût)* Husrev Beyin yalısı! Evet, evet efendim. *(Bir an sükût)* Hayır, kimse yok. *(Bir an sükût)* Beyefendi mi? Maçkadaki apartmanda değil mi? *(Bir an sükût)* Hayır! Buraya hiç uğramadı. Ne bugün, ne dün. *(Bir an sükût)* Peki efendim. *(Bir an sükût)* Ben mi? Ben uşak Osman!

(Osman ahizeyi yerine koyar. Müteessir bir tavırla geldiği yerden çıkar. Giderken abajurları söndürmez. Rüzgâr ugultusu kâh yükseliyor, kâh alçalıyor. Rüzgârın duraklar gibi olduğu bir anda telefon yine acı acı öter. Bir daha öter. Osman acele acele içeriye girer.)

İKİNCİ SAHNE
Osman

(Osman telefona seğirtir. Ahizeyi alır.)

OSMAN – Benim efendim, Osman! *(Bir an sükût. Heyecanla...)* Siz misiniz hanımefendi? Buyurun efendim! *(Uzunca bir sükût)* Beyefendi gelmediler efendim. Hiç uğramadılar. Demin başkaları da sordu. Efendim? *(Sükût)* Ağaç kesildi. Evet, ben kestim. Dibinden testereyle kestim. *(Bir an sükût)* Başüstüne efendim. Peki efendim. *(Bir an sükût)* Emredersiniz! *(Hiçbir şey anlamıyor gibi telefonu kapatır. Kendi kendisine söylenir.)* Yarabbi, sen kurtar efendimi!

(Şömineye doğru yavaş yavaş yürür. Şöminenin önünde durur. Yere çömelir. Alçak masadan kibrit kutusunu alır. Şömineyi yakmaya çalışır. Bir iki kibrit sarfeder. Rüzgâr arada bir duyulmakta. Tam şömine alev almağa başlamıştır ki sağdaki kapı açılır. Sırtında paltosu, yakası kalkmış, başında şapka, elleri cebinde, bir hayâl gibi, Husrev içeriye girer.)

ÜÇÜNCÜ SAHNE

Husrev - Osman

(Husrev, Osman'ı görür. Şömineye döner. Şapkasını çıkarır. Eline alır. Osman farkında değil. Odunlarla uğraşıyor.)

HUSREV – Niçin açıktı bahçe kapısı?

OSMAN – *(Husrev'i görmüş, hayretle ayağa kalkmıştır.)* Siz misiniz Beyefendi? Ben açık bıraktım. Demin geldim de.

HUSREV – Ne arıyorsun burada? Kitaba meraklı değilsin sanırım.

OSMAN – Telefona cevap vermek için geldim.

HUSREV – Kim telefondaki ?

OSMAN – Hükûmet doktoruyum dedi.

HUSREV – Ne sordu?

OSMAN – Sizi sordu. Yalıda mısınız diye sordu.

HUSREV – Ne cevap verdin?

OSMAN – Yalıya hiç uğramadığınızı söyledim.

HUSREV – Âlâ! Git rıhtıma da beni getiren sandalın parasını ver!

(Osman hızla çıkar. Husrev divana doğru yürür. Divanın önünde durur. Şapkasını divana atar. Paltosunu çıkarır. Onu da atar. Hareketleri yavaş. Yazı masasına geçer. Oturur. Dirseklerini masaya dayayıp başını elleri içine alır. Rüzgâr ıslıkları durmuştur. Ses sada yok. Husrev hep aynı vaziyette. Bir kaç saniye geçer. Derinden bir piyano sesi gelmeğe başlar. Piyanoda ağır bir parça çalınmakta ve kompozisyon icabı, ses bazan odaya dolmakta, bazan çok uzaklarda kalmaktadır. Piyano sesi çok hafifler gibi olur. O anda telefon çalar. Sağdaki kapıdan solık soluğa Osman girer.)

DÖRDÜNCÜ SAHNE
Osman - Husrev

(Osman, odanın ortasında, şaşkın, kalır. Husrev yumruklarını şakaklarından indirir.)

HUSREV – Çıkar şu telefonun fişini!
OSMAN – *(Anlamamış gibi)* Efendim?
HUSREV – Çek telefonun kordonunu, çıkar duvardan!
OSMAN – Cevap vermeyim mi?
HUSREV – Verme!
OSMAN – Peki efendim.

(Osman telefona atılır. Telefon yine çalmağa başlar. Osman etajerin arkasından fişi çıkarır. Telefonun zili yarıda kesilir. Sükût. Piyano sesleri canlanıyor. Osman yazı masasının önüne geçer. Efendisine bakar.)

HUSREV – Nereden geliyor bu piyano sesleri?
OSMAN – Bitişik yalıdan efendim. Bütün gün çaldılar.
HUSREV – Susturamaz mısın?
OSMAN – İsterseniz gidip rica edeyim efendim?
HUSREV – Vazgeç! Sen ateşe bak!

(Osman derhal geriye döner. Yürür. Şöminenin önünde çömelerek ateşi düzeltir. Husrev yüzüne vuran abajur ışığı altında iyice görünüyor. Artık hakikî bir deliye dönmüş. Yüzü ufalmış, kaymış, çok zayıflamış. Ateşi düzelten Osman'ı sinsi ve sabit gözlerle seyrediyor. Osman ateşi düzelttikten sonra ayağa kalkar. Efendisine döner. Ellerini önünde bitiştirir. Piyano sesleri hüzünlü bir tem üzerinde.)

HUSREV – Osman!

OSMAN – Buyurun beyefendiciğim!

HUSREV – Kaç yaşındasın?

OSMAN – *(Şaşkın)* Altmışbeş yaşındayım.

HUSREV– Kaç senedir bizdesin?

OSMAN – Kırk seneyi geçti.

HUSREV – Benim doğduğum zamanı hatırlıyor musun?

OSMAN – Nasıl hatırlamam efendim? Sizi sekiz dokuz yaşına kadar ben gezdirirdim.

HUSREV – Nerede gezerdik?

OSMAN – Yalının bahçesinde, dağda, kırlarda.

HUSREV– Nasıl bir çocuktum?

OSMAN – *(Sıkıntılı bir hayretle)* O kadar güzel, o kadar iyi kalpli bir çocuktunuz ki... Fakat beyefendi! Niçin soruyorsunuz bunları?

HUSREV – Orasını geç! Sekiz dokuz yaşına kadar dedin değil mi?

OSMAN – *(Daima şaşkın)* Evet efendim.

HUSREV – Yani babamın kendisini astığı seneye kadar.

OSMAN – *(Çok müteessir)* Allah rahmet eylesin!

(Piyano sesleri birden durmuştur. Derin bir sükût.)

HUSREV– *(Aynı sabit gözlerle ve bir fikri sabit edasiyle...)* Osman!

OSMAN – Efendim, beyim?

HUSREV– Allah var mı?

OSMAN –*(Korkmuş, incinmiş)* Elbette var, elbette var.

HUSREV – Ne biliyorsun?

OSMAN – *(Âdeta isyankâr)* Bilmez miyim? Biliyorum.

HUSREV– Göster öyleyse!

OSMAN – Gösteremem. Fakat var.

HUSREV – Osman! Ben de gösteremem. Fakat bence de var. *(Bir an, başı teessürle göğsüne düşen Osman'a bakar.)* Sorsana niçin diye?

OSMAN – *(Hıçkırıklı)* Niçin efendim?

HUSREV – Görünmediği için. Görünen şeylerden olmadığı için.

OSMAN – *(Başını göğsünden kaldırır. Yalvarır gibi)* Beyefendiciğim! Yatak odanıza bakayım mı efendim?

HUSREV – *(Hiç kulak vermez)* Osman!

OSMAN – Efendim!

HUSREV – Ben görünen şeylerdenim. Beni görüyorsun değil mi?

OSMAN – *(Ağlar gibi)* Evet efendim.

HUSREV – Ben neye benziyorum? *(Osman ıstırapla başını sağa çevirir. Cevap vermez.)*

HUSREV – Söyle! Neye benziyorum?

OSMAN – Beyefendi! İhtiyar uşağınıza acıyın! Hiç böyle şey sorulur mu? Neye benzeyeceksiniz?

HUSREV – Beni bir şeye benzet! Herkes bir şeye benzer.

OSMAN – Allah benzetmesin efendim, babanıza benziyorsunuz.

HUSREV – *(Eliyle şöminenin üstündeki tabloyu gösterir)* Şu adama değil mi? Mademki benziyorum, Allah niçin benzetmesin?

OSMAN – *(Çok muztarip)* Allah benzetmesin!

HUSREV – *(Yavaşça ayağa kalkar)* Osman, merak etme! Ben babama benzemiyorum.

OSMAN – *(Dehşete batmış, elini ağzına götürür.)* Ya neye benziyorsunuz?

HUSREV – Ben bir deliye benziyorum.

OSMAN – Allah vermesin, Allah korusun!

HUSREV – *(Yazı masasına döner. Parmağıyle havada garip bir daire çizer.)* İnsan niçin deli olur Osman?

OSMAN – Ah efendim, bağışlayın suçumu! İnsan çok düşünmekten deli olur.

HUSREV – Osman, hiç bıçağın deştiği yerden kan akmaz olur mu? Benim de beynimden kan akıyor. Ben düşünmüyorum, beynim kanıyor. Görüyorum, gözlerimi yumunca görüyorum. Beynimin etten yuvarlağı üstünde her düşünce bir damla siyah kan gibi yuvarlanıyor. Ben istemiyorum Osman! Fakat hiç bıçağın deştiği yerden kan akmaz olur mu?

OSMAN – Düşünmeyin beyefendi!

HUSREV – Herkesi düşündürmeğe çalış, düşündüremezsin. Beni düşündürmemeğe çalış, yine elinden bir şey gelmez! Ben başkalarının düşünmemeğe mahkûm olduğu kadar düşünmeğe mahkûmum. Osman! Pencereleri açmak istiyorum. Başımı soğuk havaya uzatmak ve köpekler gibi haykırarak halkı penceremin altına toplamak istiyorum. Düşünmek istemiyorum diye bağırmak, ulumak istiyorum. Osman, düşünmek istemiyorum! Düşünmek istemiyorum.

(Osman, gözlerini sildiği eliyle yüzünü kapamış. Artık tahammül edemez hale gelmiştir. Husrev'in nazarı babasının resminde. Bir iki saniye resme bakar. Piyano çok uzaklarda tekrar başlar.)

HUSREV – Osman, çek elini yüzünden! *(Osman derhal elini yüzünden çeker.)*

HUSREV – Dön geriye ve bak resmine babamın! *(Osman geriye dönüp resme bakar.)*

HUSREV – Bu adamı tanıdın mı Osman?

OSMAN – Tanımaz mıyım efendim? Beni yalıya o aldı, bana ekmeğimi o verdi.

HUSREV – Hiç babamın elini tuttun mu Osman?

OSMAN – Elbette beyim. Kaç kere tuttum ve öptüm.

HUSREV– *(Deli edasiyle)* Sıcak mıydı elleri?

(Osman cevap vermez. Başı kesik bir baş gibi göğsüne düşer.)

HUSREV – Ne sorarsam cevap ver!

OSMAN –Tabiî sıcaktı efendim.

HUSREV – Şimdi o eller nerede? Şimdi onlar belki bileğinden kopmuş, buzdan soğuk, beş tane kemikten kalem!

(Müzik Husrev'in sesiyle mutabakat halinde. Cümle duraklarında müzik yalnız kalır ve daha iyi duyulur. Cümle başlangıçlarında Husrev'le birleşir. Husrev marazî tavırlarla resme doğru işaretler yaparak konuşuyor.)

HUSREV – Bu gözler, baktığı zaman gören, gördüğü şeyin hayâlini ayna gibi içine aksettiren bu gözler nerede? Onlar birer fincan renkli suydu. Toprağa döküldü. Buhar olup bulutlara karıştı. *(Sesi birden coşar. Gitgide kendisini kaybediyor.)* Nerede bu adam Osman? Gözünü, yüzünü, ellerini, ayaklarını bırak bütün terkibiyle, terkibinin tek ve yegâne mânasiyle nerede bu adam? Eridi, dağıldı, kurudu, ufalandı, silindi değil mi?

Ya erimek, dağılmak, kurumak, ufalanmak, silinmek de ne demek? Her şey erir, dağılır, kurur, ufalanır, silinir. Fakat bu adamın terkibinden çıkan, terkibinin mihrak noktasından fışkıran hayat alevleri, varlık şevk ve kudreti, var olmak haz ve emniyeti nasıl silinir? Bu haz ve emniyet iradesi nasıl olur da miskin eczamızı birbirine lehimlemez? Leşimizi ensesinden kavrayıp ayağa kaldırmaz? Yoksa asıl giden, silinen o mu? *(Sükût, müzik.)* Hayır! O silinmiyor. Belki değil, yüzde yüz silinmiyor. Çatlarım, yine inanamam. Silinemez. Fakat nereye gittiğine, nerede gezdiğine, nasıl olduğuna aklımız ermiyor. Osman! Aklımız yetmiyor. Onun için çıldırıyoruz. Şu resme bak! Bir takım nebatlardan çıkarılmış boyalarıyle, muşambası ve çerçevesi karşımızda. O bir şeyin kendisi değil, taklidi. O şeyin kendisi yok, taklidi var. Bu nasıl güneş ki kendisi yok, dalgalarda aksi var? *(Sükût, müzik.)* Yaşamıyoruz. Resimlerimiz, fotoğraflarımız kadar yaşamıyoruz. Mendilimiz, gömleğimiz, potinlerimiz kadar yaşamıyoruz. *(Hızla dönüp masasını gösterir.)* Bir sigara kâğıdını şu masaya koy, üstüne bir taş bırak, kapıları kapa ve git! Üçyüz sene sonra gel, yerinde bulursun. Belki sararmış, belki buruşmuş, fakat yine o. Bir sigara kâğıdı kadar yaşayamıyoruz. Kefenimizden evvel çürüyoruz. Duyuyorum! Kulak ver, sen de duyarsın! Toprak altında, milyarlarca kurdun, çıtır çıtır dut yapraklarını yiyen milyarlarca ipek böceği gibi, milyarlarca ölüyü yediğini duyuyorum. *(Çılgın)* Ölüler! Gözsüz kulaksız kurtların içtiği köpüklü şampanya damlaları! Tozun toprağın mezeleri! Korkunç bir saklambacın korkunç oyuncuları. Kurtarın beni ebedilikten! Öldüm sizi araya araya...Kurtarın beni düşünmekten!

(Husrev susar. Müzik fevkalâde sürükleyici ve düşündürücü. Husrev tam bir deli. Dizleri üstünde yere çömelir gibi yaylanmış, eliyle meçhul bir şeyi gösteriyor. Osman, efendisinin arkasında, başı göğsünde, sessiz ağlıyor. Husrev hep o. Müzik devam ediyor.)

HUSREV – Allahım, ben yok olamam! Her şey olurum, yok olamam. Parça parça doğranabilirim. Nokta nokta lekelere dönebilirim. Tütün gibi kurutulabilir, ince ince kıyılır, bir çubuğa doldurulur, içilir, havaya savrulabilirim. Fakat yok olamam. Madem ki bu kadar korkuyorum, yok olamam. Eczahane camekanlarında, ispirto dolu bir kavanoz içinde, düşürülmüş bir çocuk ölüsü gibi, yumruk kadar bir et parçasına inebilir, bir şişeye hapsedilebilirim. Fakat şişenin camından yine dışarıyı seyreder, önümden geçenleri görür, kendimi bilir ve duyar, kendimi ve Allahımı düşünebilirim. Razı değilim Allahım! Yok olmaya, kalmamaya, gelmemiş olmaya, mevcut olmamaya razı değilim. *(Sükût, müzik.)* Bu dünyada bırakamıyacağım hiçbir şey yok. Ne deniz, ne ağaç, ne şehir, ne ev, ne kadın, ne de ben. *(Eliyle göğsüne çarpar.)* Bu kalıbım, bu zarfım, bu kafesimle ben. Onların hepsini bırakabilirim. Fakat şuurumu, bilmek, duymak, var olmak şuurumu bırakamam. Razıyım bir toz parçası olayım. İnsanlar üzerime basarak geçsin. Canım acısın, duyayım. Canımın acıdığını duyayım. Razıyım bir kertenkele olayım. Kızgın yaz günlerinde bir bahçe duvarına tırmanayım. Tırnaklarımı tuğlalara geçireyim. Yeşil ve ıslak sırtımı güneşe vereyim. Fakat güneşle sırtım arasındaki öpüşmeyi duyayım. Tuğlaların incecik zerrelerini sayayım. Kovuklardaki böceklerin, bir boru içinden bakar gibi bana baktıklarını göreyim ve düşüneyim. Razıyım bir

nokta olayım. Fakat o noktaya bütün kâinat, bütün mevcudiyle dolsun. Ben yok olamam. Ağlarım, tepinirim, çatlarım, çıldırırım, ölürüm, fakat yok olamam. *(Sükût, müzik.)* Her şey benim olsun, vereyim, gökler, yıldızlar, gökteki samanyolu, ay, dünya vereyim. Fakat aklım bana kalsın! *(Acı acı ulur)* Aklım bana kalsın! Aklım!..

(Husrev, birdenbire parmaklarının ucuyle kafasını tutarak durur. Müzik yalvarıyor. Osman, Husrev'in arkasından fırlar. Efendisinin sağ yanına geçer. Husrev, sanki beyninde bir bomba patlamış gibi, tüyler ürpertici bir halde. Osman'ın yanına koştuğunu farketmiş, fakat tavrını bozmamıştır. Gözleri yaş ve kan hücumundan pıhtılaşmış. Eliyle başını kavramış, birşey keşfetmek istiyor gibi. Müzik son ve kısa bir çırpıntıdan sonra durur. Husrev kaşlarını alabildiğine çatmış, bir şey tutmak istiyor.)

HUSREV – *(Osman'a hiç bakmadan)* Osman, bu sözlerim benim değil!

(Osman, efendisinin maksadını anlayamaz. Korkuyla Husrev'e sokulur. Yüzüne baka kalır. Husrev sanki çıldırıyor.)

HUSREV – *(Sesi yırtıcı bir tonla patlar)* Bu sözler benim değil, Osman!

OSMAN – Efendim! Anlıyamıyorum. Sizin değil de kimin?

HUSREV – Oradaki adamın sözleri!

OSMAN – Oradaki adam da kim?

HUSREV – Bir şeyler yazdım ya ben! Hemen oynadılar tiyatroda?

OSMAN – Evet?

HUSREV – İşte oradaki adam!
OSMAN – Onun lâflarını siz yazmadınız mı, beyim?
HUSREV – Onun lâflarını ben yazdım. Benim lâflarımı da şimdi o yazıyor.
OSMAN – Beyim, kurbanınız olayım, yatın artık!
HUSREV – Yataklar beni almıyor Osman!

(Derin bir sükût. Uzaklarda acı bir zil sesi.)

OSMAN – Sokak kapısı çalınıyor. İzin verir misiniz açayım?
HUSREV – *(Deminden beri hiç bakmadığı Osman'a yine bakmaz)* Aç açmaya! Fakat düşmanlarım gelmişse alma içeriye!
OSMAN – Kim, beyim düşmanınız?
HUSREV – Herkes, herkes! Sen onları görünce tanırsın.

(Zil tekrar öter. Osman başını ıstırapla sallıyarak sağdan çıkar. Husrev sağa döner. Divana yürür. Durur. Geriye döner. Divana oturur. Yüzü kapıya doğru arkası duvara dayalı. Yere değmiyen ayakları kapı istikametinde uzanmış. Başını duvara gömerek gözlerini kapar. Âni bir rüzgâr uğultusu pencereleri sarsıp geçer. Birden merdivenlerden pat pat ayak sesleri. Bir ses kapının tâ yanında bağırır.)

SES – Bırak beni mübarek adam! Anlasana derdimi! Efendini, Beyefendiyi kurtarmaya geldim.

(Sağdaki kapı açılır. İçeriye heyecan içinde, sırtında paltosu, elinde şapkası Turgut girer. Arkasında Osman.)

BEŞİNCİ SAHNE

Turgut - Osman - Husrev

(Turgut, Husrev'i divanda görünce tevahhuşla durur. Hürmetle eğilir. Husrev gözlerini açmış, fakat hiç telâş eseri göstermiyor.)

TURGUT – Üstadım, efendim, yalvarırım beni kovmayın! Bir saniye dinleyin! Tesadüf bana, hakkınızda müthiş bir şey öğretti. Alçak bir düşman pususu. Nefretimden, kederimden ölüyorum. Size onu haber vermeğe geldim.

HUSREV – Nasıl şeymiş o?

TURGUT – Üç gün evvel, gazetede, patron Şeref beyle asabiyeci Nevzat Bey buluştular. Patron beni bir iş için çağırmıştı. Yanımda konuşmakta mahzur görmeden devam ettiler.

HUSREV – Size emniyetleri varmış demek?

TURGUT – Olmaz olsun böyle emniyet! Sizi, affedin söyliyemiyorum, bir yere kapatmak için tertibat alıyorlardı.

HUSREV – Ne çekiniyorsunuz? Tımarhaneye desenize!

TURGUT – Evet üstadım! Nevzat icap eden raporu vereceğini söyledi. Hükûmet doktorluğuna müracaat işi için birbirlerine randevu verdiler. Fakat ailenizden bir şikâyet

lâzımmış. Nevzat bu şikâyeti validenizden alacağını söyledi. Alamasam bile onun da normal bir insan olmadığını bildiririm, umumun selâmet ve emniyeti noktasından resmî makamların dikkatini çekerim, dedi.

HUSREV – Ah, ne güzel!

TURGUT – Öfkemden çatlayacak hale geldim. Patronumla meşhur doktoru tokatlamamak için dudaklarımı ısırdım. Size derhal haber verecektim. Veremedim. Çünkü onları takip etmek, plânlarını iyice öğrenmek istedim. Tam Maçkaya koşmak üzereydim ki sizin apartmandan kaçtığınız haberi geldi. Bütün İstanbul haberi duydu. İki gecedir evinizde değilmişsiniz. Herkes yalıya çekildiğinizi sanıyordu. Buraya telefonla soranlar bulamamışlar. Hanımefendi başta olmak üzere kimse nerede olduğunuzu bilmiyormuş. Hanımefendi ile aktör Mansur Bey dün bütün İstanbul'u aramışlar.

HUSREV – Neler olmuş, ne tuhaf şeyler!

TURGUT – Nihayet dün patronla asabiyeci buluştular. Sizin nasıl olsa yalıya gideceğinizi söylediler. Bu bir fırsattır dediler. Bugün işimizi bitirir, yalıyı gözetletir, onu zabıta kuvvetiyle götürürüz.

HUSREV – Annem şikâyet mektubunu vermiş mi?

TURGUT – Hayır! Patron, Nevzat'a, imzaladı mı diye sordu. Nevzat, ikna edemedim dedi. Nevzat validenize demiş ki, eğer bir müddet için tımarhaneye kapatılmazsa, oğlunuz kendisini, babasının astığı ağaca asar. Buna rağmen valideniz mektubu imzalamamış.

HUSREV – Ya nasıl muvaffak olacakmış beni zorla götürmeye?

TURGUT – Şikâyet olmadan da mümkünmüş. Eğer hükûmet doktorluğunca bir adamın deli olduğu kabûl edilir, cemiyet içinde serbest kalmasında bir tehlike görülürse onun polis kuvvetiyle tımarhaneye atılması kabilmiş.

HUSREV – Demek iş benim deli olduğumu isbata kalıyor. Bu kolay.

TURGUT – Ah üstadım! Bütün bunları anahtar deliğinden dinledim. Nevzat dedi ki: Ben memleketin en tanınmış akliyecilerinden biriyim. Bu sahada bir otoriteyim, raporum hükûmet doktorluğunca reddedilemez.

HUSREV – Teşekkür ederim çocuğum. Tımarhaneye girsem de bu hareketinizi unutamam.

TURGUT – Efendim! Müsaade ediniz! Meseleyi her yere haber vereyim. Kıyametler koparayım. Bu ahlâksızları teşhir edeyim. Halkı ve hükûmeti aydınlatalım. İsterseniz izin verin! Burada kalayım. Sizi tırnaklarıma kadar her şeyimle müdafaa edeyim.

HUSREV – Tekrar teşekkür ederim. Bütün bunlara lüzum yok. Siz en güzel hareketi yaptınız. İşi burada bırakın!

TURGUT – Müsaade buyurun! Yanınızda kalayım. Korkuyorum.

HUSREV – Korkacak hiçbir şey yok. Siz gidin artık! Hem onları, hem beni serbest bırakın! Ricamı kabûl etmez misiniz?

TURGUT – Arzunuz bence bir iradedir. Gidiyorum. Allah yardımcınız olsun!

HUSREV – Teşekkür ederim.

(Husrev oturduğu yerden Turgut'a elini uzatır. Turgut atılır, bu eli öper. Teessürden bunalmış, sağdaki kapıdan kaçarcasına çıkar. Osman olduğu yerde ezgin. Husrev doğrulur, yerinden kalkar.)

HUSREV – *(Osman'a)* Bahçe kapısı kilitli değil ya!

OSMAN – Değil beyim! Fakat?

HUSREV – Ben rıhtıma kadar gideceğim.

OSMAN – Beyim hava çok fena. Zifiri karanlık. Yağmur başladı. Üşürsünüz.

HUSREV – Ben bir şey yaptığım zaman önüme geçme.
OSMAN – Beyim, efendim! Merhamet edin!
HUSREV – *(Büyük bir telkin kuvvetiyle)* Kal burada sen!

(Husrev ilerler. Sağdan çıkar. Husrev kaybolunca Osman şöminenin yakınındaki pencereye koşar. Dışarısını görmek ister gibi alnını dayar. Öylece kalır. Yağmur sesi. Peşinden rüzgâr uğultuları, pencere ihtizazları. Saniyeler geçer. Sağdaki büyük kapı açılır. Ulviye, Mansur, Turgut girerler.)

ALTINCI SAHNE

Ulviye - Mansur - Turgut - Osman

(Ulviye önde, Mansur arkada, Turgut en arkada bir kaç adım atarlar. Osman hâlâ camdan bakıyor. Ulviye odaya girer girmez Turgut'a döner.)

ULVİYE – *(Turgut'a)* Beyefendi! Siz kalın bizimle! Şu anda hakikî dostlara ihtiyacımız var. Husrev'i sevdiğinizi görüyorum. Bana anlatacağınız şeyleri birazdan anlatırsınız, olmaz mı?

TURGUT – Emredersiniz efendim!

(Osman duyduğu sesler üzerine hemen döner. Ulviye'yi görür. Ellerini önünde kavuşturur. Bekler.)

ULVİYE – *(Osman'a)* Nerede Beyefendi? Çabuk söyle!

OSMAN – Şimdi rıhtıma çıktı efendim. Görmediniz mi?

ULVİYE – Biz sokak kapısı tarafından geldik. Bu havada nasıl bıraktın Beyefendiyi?

OSMAN – Nasıl bırakmayım Hanımefendi? Ne yapayım da bırakmayım?

MANSUR – *(Ulviye'ye)* Hakkı var Hanımefendi! Ne yapsın?

ULVİYE – (Osman'a) Bari kestin ya ağacı? Telefonda söylemiştin.

OSMAN – Kestim efendim. Testereyle tâ dibinden kestim.

ULVİYE – *(Mansur'a)* Gidelim mi dersiniz rıhtıma?

MANSUR – Olmaz Hanımefendi! Sonra kızar. O şimdi buraya gelir.

ULVİYE – Ya bizi burada görünce kızmaz mı?

MANSUR – *(Osman'a)* Ne âlemde Bey?

OSMAN – Çok fena efendim, çok fena!

MANSUR – *(Ulviye'ye)* Şimdi Hanımefendi! En iyisi başka bir odaya geçmek ve hareketlerini oradan takip etmektir. Onu şimdilik Osman'la başbaşa bırakalım.

ULVİYE – Doğru! Çıkalım hemen buradan! *(Turgut'a)* Buyurun Beyefendi! Yandaki odaya geçelim.

(Ulviye sola doğru yürür. Solda yazı masasının yakınındaki kapıdan çıkar. Mansur'la Turgut da arkasından. Bir kaç saniye geçer. Osman mahzun ve düşünceli, alevleri seyrediyor. Sağdaki kapı açılır. Husrev girer.)

YEDİNCİ SAHNE
Husrev - Osman

(Husrev tutuk bir yürüyüşle Osman'a doğru bir kaç adım atar. Durur.)

HUSREV – Kim kesti bahçedeki incir ağacını?
OSMAN – Ben kestim efendim.
HUSREV – Kim söyledi kesmeni?
OSMAN – Hanımefendi emrettiler.
HUSREV – Ne çıkar bir âciz inciri kurutmaktan? Hanımefendiye söyle! Sana emretsin. İçimdeki ağacı kes! O âciz değil, çok kuvvetli.
OSMAN– Ah beyim. Ben ne yapayım?
HUSREV– Hiç, ne yapacaksın?

(Husrev yazı masasına doğru yürür. Etajerin arkasından geçer. Soldaki küçük kapının aralık olduğunu görür. Aralık kanadı eliyle tutarak açacakmış gibi yapar. Başını Osman'a çevirir.)

HUSREV – Bu kapı demin kapalıydı. Kim girdi yatak odama?
OSMAN – Vallahi beyim, ne söyliyeyim? Ne söyleyeceğimi bilemiyorum.

(Husrev kapının kanadını açar. İçeriye dik dik bakar. Müzik gayet hafif yine başlamıştır.)

HUSREV – Kim o karanlıktaki gölge?
OSMAN – Valideniz efendim.
HUSREV – *(İçeriye seslenerek)* Anne, gel buraya!

(Husrev geri geri çekilir. Odanın ortasına yaklaşır. Osman'ın iki üç adım önünde durur. Soldaki kapıdan muzdarip bir hortlak gibi Ulviye yavaş ve vezinli adımlarla önüne bakarak girer.)

SEKİZİNCİ SAHNE
Ulviye - Evvelkiler

HUSREV – *(Annesine divanı işaret ederek)* Otur şuraya anne!

(Ulviye etajere döner. Divana, ilişir gibi oturur. Osman, annesine korkunç bir tarzda bakan Husrev'in yan tarafından hanımını telâşlı gözlerle seyrediyor. Ulviye Osman'a eliyle işaret ederek çıkmasını bildirir. Osman sağdaki kapıdan çıkar. Müzik artık yükselmiş, duyuluyor.)

HUSREV – Anne!
ULVİYE – Oğlum!
HUSREV – Niçin inciri kestirdin?
ULVİYE – İstemiyordum. O ağacı görmeni istemiyordum. Kabahat mi ettim?
HUSREV – Anne ben o ağaca baktığım zaman babamı görmüş gibi oluyordum. Babamı göreyim diye rıhtıma çıktım. Aradım, aradım. Nihayet onu ta dibinden ve toprak hizasından kesilmiş buldum.

ULVİYE – Yavrum! Bu kadar fena bir hâtırası olan ağacı niçin müdafaa ediyorsun?

HUSREV – Çünkü o babamdı. O bendim. O çocukluğumdu. O her şeyimdi. Küçükken onun dibinde oynardım. Ona yaslanır, bulutları seyrederdim. Gölgesine sığınırdım. O benim dadımdı. O senden sonra en sevdiğim şeydi. En sevdiğim şeyden en büyük fenalığı gördüm. Babam kendisini ona astı. O benim yine en bağlı olduğum şey kaldı. Şimdi onu kestiniz. Ta dibinden, toprak hizasından kestiniz. Böylece dünyamı kesmiş oldunuz. Artık anlıyorum ki, dünyam, ta dibinden ve toprak hizasından kayboldu.

ULVİYE – *(Ağlıyarak)* Husrev, affet! Anneni affet! Bu işi bana bağışla!

HUSREV – Kendimi aynı yere asmayım diye korktunuz. Onu göre göre babamın yolundan gitmeyim diye korktunuz. Vah akılsızlar! Başımı, üstünde bir ayva gibi kıracağım taş mı yok, duvar mı yok? Deniz mi, dere mi, uçurum mu yok? Cam, kemik, odun mu yok? İnsanı ne öldürmez ki? *(Sükût, müzik.)* Görüyorsun ya, insan ne çerden çöpten!

ULVİYE – *(Bağırarak)* Oğlum, beraberce ölelim de kurtulalım! *(Husrev yüzünü meydana ve arkasını yazı masasına döndürür. Soldaki küçük kapıdan, birer gölge halinde Mansur ve Turgut girerler.)*

DOKUZUNCU SAHNE
Mansur - Turgut - Evvelkiler

(Mansur'la Turgut oracıkta, omuz omuza kalırlar. Husrev'e görünmek istemezler. Husrev de arkası onlara doğru olduğu için görmez.)

HUSREV – *(Annesine bakmaz. Yüzünde yeni bir fırtına.)* Anne, beni nasıl doğurdun?

ULVİYE – *(Çığlık basarcasına)* Husrev!

HUSREV – *(Hiç farkında değil, Annesine döner. Mansur'la Turgut'u görmez. Müzik daima Husrev'le ahenk içinde.)* Anne, beni nasıl doğurdun? Siz analar, dünyaya bir evlât getirirken düşünmez misiniz? Düşünmez misiniz insan nedir diye? İnsan kadar hassas bir cihaz var mı? Boşluklara uzatılmış bir anten gibi sinirleriyle, ağlayan bir surat gibi buruş buruş beyniyle, bir firkete ucuna dayanamıyacak kadar ince bir insan! Bu cihazı dünyaya

nasıl getirirsiniz? Onu yeryüzüne ne cesaretle çıkarır ve yeryüzünün meseleleriyle nasıl da karşı karşıya bırakırsınız? Beş yaşında bir çocuğu yılanlı bir kuyuya sarkıtsanız daha az korkar. Bizi dünyaya getiren sizsiniz. Bu kudrete maliksiniz de imdadımıza niçin gelmiyorsunuz? Haydi gelsenize!

(Husrev susar. Müzik derin. Ulviye sol kolunu alnına kaldırmış, ürkek bir çocuk gibi yana büzülmüş, bayılmak üzere. Husrev annesine bir iki adım atar. Önünde durur. Yere diz çöker. Ellerini annesinin dizine koyar. Annesi bu manzarayı görür görmez göz yaşlarını tutamaz. Ağlayarak eğilir. Elini oğlunun saçlarına sokar. Mansur ve Turgut, oldukları yerden, omuz omuza, endişeyle başlarını uzatırlar.)

HUSREV – Anne, beni affet! Ben seni değil, sen beni affet! Ben bir deliyim.

ULVİYE – Değilsin evlâdım, değilsin.

HUSREV – Deliyim anne! Yazık ki deliyim. Bir şey değil, senden utanıyorum. Seni elâleme mahcup ettiğim için utanıyorum. Anne! Benimle mahcup oluyorsun değil mi?

ULVİYE – *(Gizli gizli ağlıyarak)* Hayır, ben seninle iftihar ediyorum. Mahcup olmuyorum. Keşke her anne, senin gibi bir evlât doğurabilse.

HUSREV – Anne, sana beni niçin doğurdun dedim. Beni affet! Sen her anne kadar mübareksin. Beni doğurmasaydın ben şimdi belki ölümden korkmıyacaktım, cinnetten titremiyecektim. Bu kadar korktuğumuz şeylerin zıddı olan nimete sayenizde kavuşuyoruz. Sen her anne kadar mübareksin. Ben deli olursam kabahat senin değil anne!

(Husrev, annesinin parmakları saçlarında, gözlerini kaldırıp Ulviye'ye bakar. Ulviye'nin gözlerinden yaş iniyor. Husrev de annesinin dizlerine kapanır. Sarsılmağa başlar. Müzik durmuştur.)

ULVİYE – *(Kendi ağladığı halde)* Ağlama yavrum!

HUSREV – *(Başını kaldırır)* Anne, ben ömrümde bir kere ağladım. Hiçten bir şey için, doya doya kana kana ağladım. Bilmem hatırında mı? Bundan yirmi beş sene evvel sen büyük bir felâketten yeni çıkmış genç bir duldun. Ben bir asker mektebinde okuyordum. Haftada bir çıkıyorduk. Sen mektebe geldin. Kapıda beni görmeğe müsaade etsin diye bir zabitle konuşuyordun. Bense bahçeye çıkmış, bir ağacın arkasında sizi tâ uzaktan gözetliyordum. Sen benim orada olduğumu bilmiyordun. Yağmur yağıyordu. Seni uzaktan, bir çarşaf içinde, incecik hayâlinle görüyordum. Zabit sana bir takım işaretler yaptı. Galiba görüşmemizin mümkün olmadığını söyledi. Sen de döndün. Yağmur altında, evimize saatlerce uzak o yerde, tek başına, boynu bükük, uzaklaştın gittin. Kimbilir nereye gittin? Geceyi nerede geçirdin. Sen giderken, ben de saklandığım ağaca başımı dayadım. Belki bir saat, belki bir ömür ağladım.

(Husrev dizleri yerde, cephesini meydana döndürür. Kısık ve tiz bir tonla ve dalgın bir bakışla devam eder.)

HUSREV – Seni hâlâ, gecenin karanlığında, yağmur altında ince ve mahzun hayâlinle mektebin kapısında görüyorum.

(Husrev, cephesi daima meydana doğru, ayağa kalkar. Ulviye gözlerini oğlundan ayırmaz. Husrev şömineye

döner. Yürür. Kütüphanenin önünde durur. Ulviye başını önüne doğru sarkıtır. Turgut'la Mansur oldukları yerde Husrev'e bakıyorlar. Husrev kütüphaneden siyah ciltli bir kitap çıkarır. Kitabı karıştırır. Birden kitapta bir yer bulur. Bulduğu yerin içine parmaklarını geçirip kitabı sağ eline alır. Döner. Döner dönmez Mansur'la Turgut'u görür.)

HUSREV – *(Mansur'la Turgut'a)* Vay! Siz de mi buradasınız? Demek ben artık tam bir deliyim. İnsanlar benden gizleniyor. Arkamdan lâflarımı dinliyor.

MANSUR – Canım Husrevciğim! Sana yakın ben de acı çekiyorum. Birdenbire görünmek istemedim.

HUSREV – Keşke ben de görünmeyebilsem. Keşke ben de kendi kendimden gizlenebilsem. Büzülme kapının yanında Mansur! Meydana çık! *(Mansur şaşkın, yürür. Turgut yerinde kalır. Mansur, ocak yanındaki cephenin sol köşesine bakan koltuğa oturur. Husrev annesine döner. Elinde kitap.)*

HUSREV – Anne, gel yanıma!

(Ulviye ayağa kalkar. Husrev'e yaklaşır. Husrev bulduğu yerden kitabı açar. Parmağıyle gösterir.)

HUSREV – Anne! Şu kurşun kalemiyle yazılmış not babamın yazısı değil mi?

ULVİYE – Belki Husrev.

HUSREV – *(Cebinden bir mektup kâğıdı çıkararak kitabın açık sahifesine koyar.)* İşte babamın vaktiyle sana yazdığı bir mektup! İki yazı da aynı değil mi?

ULVİYE – *(Hıçkırarak)* Aynı Husrev.

HUSREV – Görmüş müydün bu notu bu kitapta?

ULVİYE – Hayır.

HUSREV –Bak ne diyor: Aptal muharrir! Ölüme ilâç ölümdür. *(Ulviye irkilerek Husrev'den bir iki adım uzaklaşır. Husrev sükûnetle kitabı kapatır.)*

HUSREV – Aptal muharrir! Ölüme ilâç ölümdür. Babamın bu üç kelimesini vaktiyle bilmiş olsaydım hiç yazar mıydım eserimi? Sorar mıydım sana hiç, babam kendisini niçin astı diye?

ULVİYE – Baban da hep ölümü düşünürdü. O yüzden öldü.

HUSREV – O yüzden ölmedi. Söyleyemiyorsunuz. Onun bütün ilâçlarını döktüler. İlâç şişelerini boşalttılar. Ona başka ilâç bırakmadılar.

ULVİYE – *(Bağırır)* Ben mi bırakmadım, Husrev?

HUSREV – Kimbilir, ya sen, ya başkası, farkınız ne birbirinizden?

ULVİYE – Husrev! Yine anneni unutuyorsun. Yine değişiyorsun.

HUSREV – Kâğıt yanar, bir kül yaprağı olur. Değişmiştir. Artık geçmiş ola! Bir daha eski haline dönmez. Ben de bir kere değiştim. Artık geçmiş ola!

MANSUR – *(Dehşetle Husrev'i dinlediği koltuktan fırlar)* Husrev! Bu kadar yakınlarından şüphe etme.

HUSREV – *(Ortaya döner. Kendi kendisiyle konuşuyormuş gibi. Tane tane.)* Şüphe mi dediniz? Bu bana göklerin cezası. Bir aralık öyle sandım ki gözlerime akrep kuyruğu gibi sivri bir mil sokuldu. Zehirden bir damla akıtıldı. Bir de baktım ki hiç bir şey eski heyetinde değil. Bir de baktım ki eskiye ait her şey yanlış. Ana, baba, dost, kadın hakkında bildiklerim yanlış. Su yüzüne çıkan bir leş sırtı gibi bambaşka bir dünya, bambaşka iklimleri, bambaşka insanlariyle dünyanın yerini aldı. Bir de baktım ki her şey, yeniden muayeneye, yeniden

tahkike muhtaç! Doğrusu bu muydu? Ne bileyim? Soğan gibi iç içe, gömlek üstüne gömlek giyinmiş sayısız dünyalar görüyorum. Hangisi doğru? Ne bileyim? Tek bir şey mi doğru! Bana bu dünyayı, bu deliler dünyasını bir doğru emniyeti içinde gösteren ceza, göklerin cezası. *(Mansur'a döner)* Hale bak! Bir incir dalına asılan babanın oğlu, babası niçin kendisini asmış, otuz sene sonra yakalar gibi oluyor.

ULVİYE – *(Arkadan haykırır)* Husrev. Çıkar babanı hatırından, gelmedi baban, yok baban!

HUSREV – *(Ulviye'ye döner)* Seni gördükçe anne, hep babamı hatırlıyacağım. Bana görünme öyleyse!

(Ulviye şimşek gibi döner. Soldaki kapıdan hızla çıkar. Çıkarken kapının yanındaki Turgut'u da çekip beraber götürür. Birbiri peşinden ikisi de çıkarlar. Husrev yazı masasına kadar gider. Kitabı masaya bırakır. Masanın önüne geçer. Elleriyle arkadan yazı masasına dayanıp Mansur'a bakar. Mansur neye uğradığını bilemez bir vaziyette, koltuğun yanında. Müzik yine canlanıyor. Teker teker, tuşların üzerine basılıyormuş gibi kesik kesik sesler geliyor. Tam bir musiki cümlesi teşkil etmeyen bu sesler, söz aralarında çıkmıyor. Sonlarda ve durak yerlerinde kısa su şarıltıları halinde duyuluyor.)

HUSREV – Mansur!

MANSUR – Efendim!

HUSREV – Sen benim eserimi oynadın değil mi? Ölüm korkusu piyesini!

MANSUR – Evet Husrev.

HUSREV – Onu oynarken yaşadın mı?

MANSUR – Öyle yaşadım ki sahnede olduğumu unutuyordum.

HUSREV – Halbuki piyesimdeki adam kendisini asar. Babasının asıldığı ağaca asar. Madem ki yaşadın, ne arıyorsun karşımda? *(Mansur birden parmaklarını ağzına götürüp ısırır. Sonra başını eğer. Cevap vermez.)*

HUSREV – Mansur! Ben de biliyorum. Deliyim. Aldırma lâflarıma!

MANSUR – *(Hemen başını kaldırarak)* Husrev! Sen hiçbir an deli olmadın. Olmayacaksın.

HUSREV – Deli olmasam hiç başıma gelenler için kabahati annemde bulur muydum? Kabahat bende.

MANSUR – Niçin sende olsun Husrev?

HUSREV – A! Bilmiyor musun?

MANSUR – Bilmiyorum.

HUSREV – *(Tavırları tamamiyle delice. Kendisine mahsus işaretlerle.)* Çünkü bir adam yaratmağa kalkışıyorum. Bir adam yaratmak. *(Müzik cümleleri noktalıyor. Husrev çıldırıyor.)* Bir adam yaratmak... Ona bir kafa, bir çift göz, bir burun, bir ağız uydurmak. Ona göre bir beyin yapmak ve göğsünün içine bir kalb takmak. Saat gibi işlesin, kanını vücudunda döndüren bir kalb. Bir kalb, anlıyor musun? Gûya duyan, acılarına, sevinçlerine yataklık eden yer de orası. Bir kalb. Bitti mi? Biter mi? Bu adama bir de kader çizmek lâzım. Bu adam yaşıyacak, gezecek, tozacak, başından bir şeyler geçecek. Bu adamın meselâ bir babası olacak. O baba bir incir dalına asılmış bulunacak. Sonra o da... Eeee? *(Haykırır)* Ben Allah mıyım?

MANSUR – *(Sağ eli koltukta. Sol elini Husrev'e uzatarak.)* Husrev, bırak!

HUSREV – Bırakmam Mansur! Ötesi var. Biz bu dünyada her şey, en sefil nebattan tut, en uzak yıldızdan tut, en kudretli insana kadar bütün mevcutlar, bilerek bilmiyerek

Allahtan gelen cazibenin kasırgası içindeyiz. Sonbaharda yapraklar nasıl boranın çektiği istikamete çullanırsa, hepimiz, her şey, Allaha doğru gidiyoruz.

MANSUR – *(İki eliyle koltuğunun arkalıklarına dayanarak)* Husrev!

HUSREV – Deliyim dedim ya, bırak beni halime!

MANSUR – *(Müthiş bir hayretle elini çenesine götürür. Koltuğa düşer)* Bırakım.

HUSREV – *(Mansur'a adım adım yaklaşır. Tavırları büsbütün deli.)* Biz, bu dünyada her şey, Allahın birer meczubuyuz. O, Allah, kemâllerin kemâli. O noktaya tutkun, bilerek bilmiyerek ondan onu istiyoruz. Bu yolu açan, bu ateşi bizde yakan da o, biz değiliz. Biz Allahın muradı nisbetinde kemâline bürünebiliriz. Fakat o, Allah olabilir miyiz?

(Mansur, sür'at ve hayretle ellerini yüzüne götürür. Yüzünü kapar.)

HUSREV – Allah gâyedir. Her varılan şey gâye olabilir mi? Yollar uzun, yollar sonsuz, yollar açık... Bilerek bilmiyerek Allaha doğru yol almak vardır, varmak yoktur. Varabildiğimiz hiçbir şey, hiçbir ufuk Allah değildir. Allah sonsuzluktur. Hiç sonsuzlukla boy ölçüşmek olur mu? Hiç adetler, milyonlar ve milyarlar sonsuzlukla yarışabilir mi?

MANSUR – *(Yerinden fırlar)* Dikkat Husrev!

HUSREV – Ben değil, sen dikkat et!

MANSUR – Fenalaşmandan korkuyorum.

HUSREV – Artık hiçbir şeyden korkma! Az kaldı, rahata çıkıyorum. *(Mansur cevap vermez. Ezilir. Yine koltuğa oturur. Husrev'i bekler.)*

HUSREV – Bir adam yaratmağa kalkıştım. Ona bir surat ve kader bulmak... Nerede bulayım? Kendimi buldum. Suratsız ve kadersiz adam şahlandı. Zincirini kırdı. Elimden kaçtı. Ben insanım. Beni arkamdan vurdu. Suratsız ve kadersiz adam benim suratımı takındı. Kalıbımı giyindi. Kaderimin içine yattı. (Bir an sükût) Benim de kaderim buymuş.

(Mansur oturduğu yerde, çılgınlık geçiriyormuş gibi saçlarına yapışır. Öylece ayağa kalkar.)

HUSREV – Ben tırmanmak istediğim kayadan düştüm. Meğer çok ileriye gitmişim. Yasak ülkelere girmişim. Gözü kör, yürürken, bir çiyan yuvasına basar gibi bazı sırların üstüne bastım. Onlar gaipler âleminin bekçileriydi. Ürktüler ve beni çarptılar. *(Taşar)* Yaratıcı neymiş, yaratmağa kalkışarak tanıdım. Yalancı ilâhı, doğrusunu tanıdı. Gölge artist öz sanatkârı tanıdı. Ben şimdi, şu anda tanıyorum Allahı. İlminin, sanatının karşısında aklımı veriyorum. Aklım bir cephane deposu gibi patlıyor, kül oluyor. Bekle, az kaldı.

MANSUR – Husrev sus! Çıldırmak üzereyim.

HUSREV – *(Mansur'un üzerine yürüyecekmiş gibi hareketle)* Dur. Sana ikimizin de eserini göstereceğim! *(Şimşek gibi döner. Masanın çekmecesini açar. Kalın ciltli bir kitap çıkarır. Mansur'a uzatır.)* Bak, bu benim eserim! Ölüm korkusu. Nedir bu? Bir takım kelimeler, vücutsuz hayâller, asılsız rivayetler... *(Orta yerde ve dimdik durur. Kitap elinde.)* İyi bak! Bu da onun eseri. Ben! Elimdeki kitapla, bir yangına benziyen manzaramla, bu çırçıplak hakikatimle ben!

MANSUR – *(Kendinden geçmiş, haykırır.)* Husrev, kes sesini!

HUSREV – Al sana yaratmak!...

(Husrev son kelimesinde sağ eliyle kitabı havaya kaldırır. Ağır bir taş atar gibi geriler. Var kuvvetiyle ortadaki pencereye fırlatır. Pencere şangır şangır kırılır. Âni bir rüzgâr çığlığı. Perdeler uçuşuyor. Mansur elleriyle başını kavramış. Husrev'in karşısında iki büklüm. Husrev şangırtıdan sonra Mansur'a döner. Avazı çıktığı kadar haykırır.)

HUSREV – Ölüm korkusu piyesimin baş aktörü! Piyesimi sen oynamadın. Oynayamadın. Ben oynuyorum. Nasıl iyi mi oynuyorum?

(Gürültüyü duyan Ulviye koşarak soldaki kapıdan girer. Turgut arkasından. Müzik kesilmiştir.)

ONUNCU SAHNE
Ulviye - Turgut - Evvelkiler

(Ulviye yazı masasına kadar koşar. Eliyle masanın sağındaki kitaba çarpar. Düşürür. Patırtıyı duyan Husrev geriye döner.)

HUSREV – *(Gelenleri görür görmez)* Gelin, içeriye gelin! Oyun var! Yazdığım piyesi oynuyorum. Gelin!

(Ulviye korkusundan kollarını iki yana açar. Geri geri gider. Turgut, sola, yazı masasının arkasına kaçmıştır. Ulviye duvara çarpar. Sağa uzattığı sağ eliyle duvardaki örtülü levhaya tutunur. Levhanın siyah peçesi düşer. Meydana Selma'nın büyük, agrandize resmi çıkar. Husrev resmi görür görmez gözleri faltaşı gibi açılmış, resme mıhlanır. Artık kimseyi görmez. Ulviye korkuyla Husrev'in önünden geçer. Divana ilişir. Turgut, gözleri Husrev'de, kendisini yavaşça yazı masasının iskemlesine bırakır. Mansur yanındaki koltuğa çöküp, koltuğun arkalığına dayadığı sağ kolunun üstüne kapanır.)

HUSREV – Selma, öldürdüğüm kız! Ben seni unutmuştum. *(Annesine bakar)* Ben bu resmin burada olduğunu unutmuştum. Ne de biliyorsunuz bana ait şeyleri gömmeyi! Ne de biliyorsunuz! *(Koltukta, yaralı gibi büzülen Mansur'a.)* Mansur! Kalk ayağa!

(Mansur ayağa kalkar.)

HUSREV – Mansur, bu kızı benden istedin. Onu sana verecektim. Şimdi ne yapacağım?

MANSUR – Husrev, kapa, ört, göm, artık maziyi!

HUSREV – Ya mazi her şeyse, her şeyi gömeyim mi?

(Herkes perişan. Husrev'in cinneti her an biraz daha keskin. Daimî deli edasıyle resme bakar.)

HUSREV – Mansur, söyle kardeşim! Seviyor muydun onu?

(Mansur herkese arkasını döner. Ulviye divana kapanır. Turgut başını yazı masasına çarparcasına dayar. Husrev hep resme mıhlı.)

HUSREV – Müsaade edin de bundan sonra onu ben seveyim! Kırkına basan yaşımla, bu tımarhanelik halimle, bir baba gibi değil, bir erkek gibi seveyim Selma'yı. Müsaade etmez misiniz? Bir ölüyü sevemez miyim? Günah mı, ayıp mı? Hani çıldırasıya sevmek derler. Çıldırasıya seveyim. Görüyorsunuz, çıldırıyorum.

(Husrev gözleri resimde, susar. Müzik matemli bir bocalayış içinde. Saniyeler geçer.)

HUSREV – *(Çok hazin, çok yavaş.)* Hani bir deli, tımarhanede

bir tahta parçası bulur. Onu sevgilisi farzeder. Dizlerine yatırır. Ona hediyeler verir. Elbiseler giydirir. Onunla her an beraber, sonsuz bir hayat yaşar. Bırakın, ben de Selma'yı yanıma alayım. Selma yanımda kalsın. Onun taze bir gelin gibi incecik vücudunu kollarıma gömeyim. Kıyamete kadar onunla kalayım.

(Mansur herkese dönmüş, öbürleri oldukları yerde doğrulmuş, gözlerinde ve hallerinde dehşet, Husrev'e bakıyor.)

HUSREV – *(Resmin mıknatısıyetinde mahpus)* Selma, bekle beni deliliğin cennetinde! Geliyorum. Sensin benim kadınım! Bu güne kadar her kadın bana senden bahsetti. Senin ihtiyacını bıraktı. Şimdi buldum seni! Benim elimle ölerek bana tutturdun kendini!

(Husrev susar. Ulviye, Mansur, Turgut katalepsi halinde. Husrev hep resme bakarak dört beş adım geri geri gider. Birdenbire bir şeye çarpmış gibi durur. Gözlerini resimden kurtarır. Ulviyeye, Mansura, Turgut'a ayrı ayrı bakar.)

HUSREV – Artık hiçbirinizi göremem. Gidiyorum.
ULVİYE – *(Avaz avaz)* Husrev! Nereye gidiyorsun?
HUSREV – Sakın kimse gelmesin arkamdan.

(Sağdaki büyük kapıya doğru yürür. Çıkar. Mansur'la Ulviye yırtıcı bakışlarla göz göze. Turgut da yazı masasında, Ulviye'ye bakıyor. Müzik sönmüştür.)

ULVİYE – *(Mansur'a)* Mansur Bey, oğlunun sözleri sizi incitmedi değil mi?

MANSUR – *(Müthiş bir heyecanla)* Ne diyorsunuz hanımefendi? Beni asıl bu sözünüz incitebilir. Husrev'i konuşturan Selma'nın ruhudur. Selma'nın defterindeki şu satırları hatırlayın! Benim için kaç yaşında olursa olsun, yeryüzünde bir erkek var. O da o! Ben de Selma'nın fikrindeyim.

(Ulviye gözlerini yumar. Turgut yerinden fırlıyarak Ulviye'nin önüne geçer.)

TURGUT – *(Ulviye'ye)* Hanımefendi! Size her şeyi anlattım. Bir saniye kaybedersek mahvoluruz.

ULVİYE – *(Ayağa fırlar. Fakat düşecekmiş gibi sallanır)* Mansur Bey!

(Mansur, atılır, Ulviye'yi tutar. Düşmesine mâni olur.)

MANSUR – *(Heyecanla)* Ne var Hanımefendi?

(Ulviye bayılmamak için kendine gelmeğe çalışır. Cevap veremez.)

TURGUT – *(Mansur'a)* Anlatmağa vakit yok. Mansur Bey! Derhal Husrev Beyi zorla alıp buradan kaçırmalıyız.

MANSUR – Neden?

(Ulviye ayakta duramaz. Divana çöker. Turgut Ulviye'ye yardım eder. Mansur kala kalır. Sağdaki kapıdan hükûmet doktoru, sonra gardiyan, daha sonra iki sivil memur, en arkada Osman, girer.)

ONBİRİNCİ SAHNE

Hükûmet doktoru - Gardiyan -
Birinci ve İkinci sivil memurlar - Osman -
Evvelkiler

(Hükûmet doktoru, Ulviye'ye doğru ilerler. Gardiyan, sivil memurlar ve Osman kapının yanında kalırlar. Ulviye ve Mansur hayretten donmuş, gelenlere bakıyor. Turgut öfkeyle sokulur.)

HÜKÛMET DOKTORU – Muharrir Husrev Beyin valideleri siz misiniz efendim?

ULVİYE – Benim, ya siz kimsiniz?

HÜKÛMET DOKTORU – Hükûmet doktoruyum.

ULVİYE – *(Heyecanla ayağa kalkar)* Ne istiyorsunuz?

HÜKÛMET DOKTORU – Beni af buyurun! Fakat oğlunuzun fen bakımından yanınızda ve cemiyet içinde kalmasında mahzur görüldü. Onu götürmeğe mecburuz.

TURGUT – *(Hükûmet doktoruna)* Beyefendi! Ben her şeyi biliyorum. İnanın ki size haber verenler, sizden resmî tavassut istiyenler bir iki namussuzdur. Husrev Beyin hiçbir şeyi yok. Müsaade edin, izah edeyim!

HÜKÛMET DOKTORU – *(Turgut'a)* Husrev Beyi müşahede altına alacağız. Eğer hasta değilse derhal serbest kalacaktır.

MANSUR – *(Hükûmet doktoruna)* Fakat ne yapıyorsunuz? Memleketin en şöhretli sanat adamını âdi bir deli gibi nasıl götüreceksiniz?

HÜKÛMET DOKTORU – Ben vazifemi yapıyorum. Husrev Bey hakkında, yine memleketin en şöhretli mütehassıslarından biri rapor verdi.

MANSUR – *(Çıldıracak gibi)* Hakikî namussuz işte o!

HÜKÛMET DOKTORU – *(Birinci sivil memura)* Memur bey! Çağırın Nevzat ve Şeref Beyleri alt kattan. Cevap versinler bu söze.

MANSUR – Aman Yarabbi! Buraya kadar da mı geldiler?

BİRİNCİ SİVİL MEMUR – *(Hükûmet doktoruna)* Çağırayım efendim.

(Birinci sivil memur çıkar. Hükûmet doktoru, Mansur'a döner.)

HÜKÛMET DOKTORU – *(Mansur'a)* İtidalinizi elden bırakmayın! Eğer hakkındaki umumî selâmet ihbarı yalansa birkaç güne kadar belli olur. İhbar çok müthiştir. Kendisini asması, annesini öldürmesi, şuna buna saldırması ihtimali vardır. Ben vazifem icabı müşahede altına aldırmağa mecburum. Beni mazur görün!

TURGUT – *(Hükûmet doktoruna)* Siz tabiî mazursunuz. Fakat hakikati bilseniz; bir insan sıfatiyle, nefretinizden çatlarsınız.

HÜKÛMET DOKTORU – Merak etmeyin! Her şey belli olur.

MANSUR – *(Başını tutmuş)* Allahım! Kurbanlarının yuvasına kadar da gelebiliyorlar.

(Sağdaki büyük kapıdan Husrev, sakin fakat korkunç girer.)

ONİKİNCİ SAHNE
Husrev - Evvelkiler

(Husrev, kapının yanındaki gardiyan, ikinci sivil memur ve Osman'ın yanından geçer. Hükûmet doktoruna doğru yürür. Doktor, Ulviye'nin korkulu hareketlerinden birinin geldiğini anlar. Hızla arkaya döner. Husrev'e heyecan ve teessürle bakar.)

HUSREV – *(Hükûmet doktoruna)* Kim olduğunuzu sorabilir miyim?

HÜKÛMET DOKTORU – Hükûmet doktoru!

HUSREV – Beni tımarhaneye götürmeğe geldiniz değil mi?

(Hükûmet doktoru başını eğer. Cevap vermez. Ulviye yüzükoyun divana düşer. Mansur'la Turgut yumruklarını sıkıp atılmak isterler. Husrev onları görür.)

HUSREV – *(Mansur'la Turgut'a)* Yok! Telâşa lüzum yok! Her şey yolunda.

(Sağdaki açık kapıdan sırayla Nevzat ve Şeref girerler. Fazla ilerlemeden kapının yanında dururlar.)

ONÜÇÜNCÜ SAHNE
Nevzat - Şeref - Evvelkiler

(Husrev, arkada kaldıkları için gelenleri görmez. Nevzat'la Şeref, hissiz birer put gibi, çatık kaşlarıyle bekliyorlar.)

MANSUR – *(Öfke ve heyecandan boğulmuş. Gelenlerden haberi yok.)* Husrev! Bırak sana yardım edeyim.

HUSREV – İstemem.

(Husrev geriye döner dönmez henüz mevki alan Nevzat'la Şeref'i görür. Kaskatı kesilir. Mansur'la Turgut da onları görürler. Hükûmet doktoru şaşkın gözlerle hakikati soruşturmaktadır.)

HUSREV – *(Elini Nevzat'la Şeref'e uzatmış, hükûmet doktoruna.)* Ya bunlar kim?

HÜKÛMET DOKTORU – Biri meşhur bir akliyeci, öbürü gazete sahibi.

HUSREV – Niçin geldiler?

HÜKÛMET DOKTORU – Biri icabında nezaret etmek için!

HUSREV – Öbürü de icabında gazetesine yazmak için.

(Hükûmet doktoru, müteessir, cevap araştırır. Herkes kafasına bir taş düşmüş gibi cansız.)

HÜKÛMET DOKTORU – *(Husrev'e)* Beyefendi! Görüyorum ki büyük bir şeyiniz yok. Kısa bir müşahede her şeyi halledecek.

HUSREV – Beni nereye götüreceksiniz?

HÜKÛMET DOKTORU – Müşahede yerine.

HUSREV – Hayır! Ben tımarhaneye gitmek istiyorum.

HÜKÛMET DOKTORU – Husrev Beyefendi! Kendinizi teessüre kaptırmayın! Çalışın, gösterin ki, bir şeyiniz yok.

HUSREV – Var, bir şeyim var. Artık bu adamların gezdiği açık havada gezemem.

MANSUR – *(Turgut'un kollarından fırlayarak Husrev'e sarılır)* Husrev! Seni bırakmıyacağım.

HUSREV – Kendimi ben bırakıyorum Mansur! Sana ne düşer?

MANSUR – Husrev; anana ve dostlarına acı!

HUSREV – *(Hükûmet doktoruna)* Beyefendi! Halinizden belli ki, siz bir insan çocuğusunuz. İçinizde belki ufak bir şüphe vardır. Bu adam ya deli değilse diye ufak bir şüphe. İşte o şüpheye hitap ederek söylüyorum ki, ben Nevzat Beyin hastahanesine gitmemek şartıyle ve kendi irademle geliyorum. Temin edin bana! Hükûmet hastahanesine gireceğim, değil mi?

HÜKÛMET DOKTORU – *(Çok müteessir.)* Size yemin ederim ki, devlet müessesesine gidiyoruz.

HUSREV – *(Eliyle Nevzat ve Şeref'i göstererek)* Bu adamlara vazifelerinin bittiğini söyleyin! Çıkarın evimden!

(Hükûmet doktoru, Nevzat'la Şeref'e doğru yürür. Onlar hiçbir şey yokmuş gibi hâlâ kaskatı. Doktor yanlarına gider. Yavaşça kollarına girerek dışarıya çıkarır. Husrev, yarı mecnun bir halde, divandan doğrulmuş olan annesine doğru yürür. Mansur, Turgut'un omuzuna dayanmış hıçkırır. Sağdaki kapıdan birinci sivil memur girer.)

ONDÖRDÜNCÜ SAHNE
Birinci sivil memur - Evvelkiler

(Birinci sivil memur, ikincisinin kulağına bir şeyler fısıldar. Husrev, annesine yaklaşmıştır.)

HUSREV – Allahaısmarladık anne!
ULVİYE – Husrev! Sen gidersen öldürürüm kendimi.
HUSREV – *(En hazin tonuyla.)* Anne! Bırak beni bu cemiyet içinde yaşamayım. Bir kolumda sen, birinde Selma, tımarhanede ölmek istiyorum.

(Husrev döner, sağdaki kapıya doğru birkaç adım atar. Durur, kapıdaki birinci, ikinci sivil memurlara bakar.)

HUSREV – *(Memurlara)* Geçin iki yanıma, memur beyler!

(Memurlar Husrev'in iki yanına geçerler. Husrev zahmetle kapıya doğru yürür.)

ULVİYE – *(Başını kaldırmış çığlık koparıyor)* Evlâdım! Gitme! Gitme!

HUSREV – *(Durur, başını arkaya çevirir.)* Ne yapayım anne! Kestiniz incir ağacını!

(Ulviye başını duvara çarpıp arkaya düşerken Mansur deli gibi gözlerini açar. Turgut elleriyle yüzünü örter. Husrev sanki sırıtıyor.)

PERDE

8 Temmuz 1937... Gece yarısı.. Perşembe...
63 numaralı maden ocağı... Zonguldak..

Eserin yazılış hikâyesi ve ilk temsili hakkında...

Muhsin'i birkaç temsilde seyretmiş ve bel kemiğimden aşağı bir yılan kaymışçasına ürpertilerle dolmuştum. Bu adam hususiyle yırtınan rollerde fevkalâde, eşi görülmemiş bir şeydi.

Onun bir sözü var: "Küstah sanat!"... Bu lâfı unutmuyordum.

Sene 1935... Bir sohbet sırasında sordu:

– Niçin bir piyes yazmıyorsun?..

– Nâzım'ın Kafa Tası var ya...

Diye karşılık verdim.

Israr etti:

– O başka... Sen niye yazmıyorsun?..

– Yazarsam oynar mısın?..

Cevap verdi:

– Beğenirsem oynarım!..

O sırada tiyatronun açılmasına ancak 20 günlük bir süre kalmıştır. Kapandım ve eseri 7 günde bitirerek kendisine teslim ettim.

İşte, Muhsin Ertuğrul'un teşvikiyle ilk tiyatro eserim, "Tohum"...

"Tohum" tutmadı. Muhsin ve bütün Bâbıâli hayran kaldı ama halk beğenmedi. Eseri nazariyede "şahaser" kabul etmiş olan tiyatro tenkitçisi Selâmi İzzet, ameliyedeki bu iflâsı görünce, kulu kölesi olduğu Muhsin Ertuğrul hesabına, bir temsil gecesi kulağıma eğilip fısıldadı:

– Yaktın adamı!.. Yazık oldu Muhsin'e!..

Bu söz ciğerime işledi. Halkın ne demek olduğunu ve olta balıkları gibi hangi yeme koştuğunu pekâlâ bildiğim halde suçu paylaşmadım. Tamamen üstüme aldım.

Elvedâ fildişi kule!.. Balının gölünde ölüp giden ve peteğinin bir gözünde kıvrılıp kalan bir arı olmak sefaletti artık bence... İşte, "o nur"dan üzerime ilk akis düşer düşmez vardığım ilk merhale bu olmuştu. Ne bulutlar üstünde bir gök şamandırasına oturup muallâkta pineklemek, ne de yerde, bataklıklara saplı, sürüngen hayatı yaşamak... Yerle gökyüzü arasındaki köprüyü kurmak...

"Tohum" bu dâvanın iyi ayarlanamamış ilk verimi oldu. Bu ayarlanamayışın üzüntüsü de bana öyle işledi ki, âdetâ hınç haline geldi.

Hıncımı alıp alamadığım 1937'de görülecektir.

•

1935'den başlayarak 36, 37, derken yolum, bir teftiş heyeti içinde, Zonguldak 63 numaralı kömür madenini teftişe çıktı.

"Tohum"un beni nasıl üzdüğünü, tiyatro mevzuunda hem Muhsin hem de kendi hesabıma bende bir hınç halini aldığını söyledim ya...

Bir piyes yazmayı düşünmüştüm. Seyirciyi fizik acıya boğacak bir metafizik örgü içinde aksiyon şartlarının en dinamikleriyle bir arada bir piyes... Öyle bir piyes ki, kendi buhranımın, mücerret plânında hem en yırtıcı fikir irtifaına çıkacak, hem de müşahhas kadroda sâik ve sebeplerin en hak vericileriyle su sızmaz bir mantık ve görülmemiş bir entrika değerini kendinde toplayacak... Kısacası, hem vaka, hem fikir, birbiriyle tam barışık ve kıvamlı "elit" zümreyle aşağı tabakayı bir arada kucaklayacak...

Onu Zonguldak'ta yazmaya başladım.

Evet; Burhan Toprak'ın tabiriyle eli yakacak, onu tutan eli ateş tutmuşa döndürecek eser.. Bu defa gözü ve kulağı yakacak, ateşle dolduracak bir piyes... Önüme diktiğim atlama engeli budur ve bu eserde, olanca Bâbıâli, muharriri, aktörü, ruh doktoru, ahlâkı ve her şeyiyle billûrlaşmalıdır.

Hikâyesi de, mâna da kendi maceram...

Tezi, insan idrâkinin ufuk noktasında... İnsan idrâkinin ufuk noktasındaki hakikat ve Allah...

İşte, "Bir Adam Yaratmak"... 1937 – 38 temsil yılında Şehir Tiyatrosunda sahnelenen, Muhsin Ertuğrul'un bizzat oynadığı, ateş içinde kavrularak oynadığı, geçirdiğim büyük ruh çilesinin sahne destanı "Bir Adam Yaratmak"...

Zonguldak'ta emrimizde, hizmetçi, otomobil bir tepe üstünde çam ağaçlariyle çevrili güzel bir köşk... Ve en mühimi at... İki İngiliz atı... Ruhen fevkalâde iyiyim... Hiçbir zaman olmadığı kadar...

Teftiş Heyeti Reisi bana:

– Bu konforlu köşkte otur, diyor; hizmetçiye her ihtiyacını gördür ve rahat rahat eserini yaz!..

Artık köşkte, salondaki büyük yemek masasının başındayım... Arada bir başımı kaldırıp pencereden dışarı baktıkça da gördüğüm, gür meşe ve çamların süslediği tepelerden fevkalâde güzel bir "peyizaj"...

Yalnız, eserin humması içinde yaşıyorum... Piyese o kadar dalmış durumdayım ki, vilâyet kibarlarının hiçbir davetine katılmıyor, şafak vaktine dek çalışıyorum...

•

Bir gün piyesin öyle patlayıcı bir noktasına geldim ki, Beylerbeyi'ndeki yalıda, 1934 yılındaki büyük buhranımın başında geçirdiğim hâllere düşer gibi oldum. Hemen atıma atladım ve dağlara sürdüm. Şatosunun korusunda, at sırtında ölümden kaçmaya kalkışan (Tolstoy)u hatırladım. Ama ben, ölümden değil, yine beynimi burgulamaya gelen sabit fikirlerden ve yırtıcı hayallerden kaçıyordum.

Dağ başında zarif bir köşk... Bahçe kapısı ardına kadar açık... Tuhaf şey!.. Evin kapısı da açık... Fransız mühendislerinden birine aittir diye düşündüm. Bahçeye girdim. Atı bağladım. Eve girdim. Kimsecikler yok... Camlara, tahtalara vurdum. Ne ses, ne seda... Salona daldım. Bir masada akşamdan kalma yağları kurumuş yemekler... Suları dökülme-

miş bardaklar ve bir gramofon... Üstünde bir plâk... İğne de plâğın bitim yerinde, kaldırılmadan bırakılmış... Belli ki yabancı mühendislerden birinin evi... Herhalde bir tanıdık... Kartımı çıkarıp masaya bırakırken, "acaba şu plâkta ne var" diye düşündüm. Gramofonu kurdum ve işlettim. "Puccini"... "Puccini"nin bir operasından koro...

Öyle bir ses sarmaşığı ki, toprak yarılmış da milyarlarca kemik kol fışkırmış ve Allahtan azabının kaldırılmasını istiyor gibi bir şey...

Çarpılıp kaldım. Bir daha, bir daha çaldım ve içimdeki duanın verdiği hafiflik ve saadet hissi içinde atıma atlayıp dörtnala köşküme döndüm.

Evet, dağ başındaki esrarlı evde, beni bekleyen esrarlı musikî...

Beni o kurtardı.

Ve, 8 Temmuz, Perşembe... Gece yarısı...

"– Ne yapayım anne, kestiniz incir ağacını!..."

"Son"...

O sabah, uyanıp aşağı inen "63 Numaralı Maden Ocağı"nın mühendisleri, beni önümdeki kocaman tablayı sigara ölüleriyle doldurmuş, eseri bitirmiş ve deftere "son" kelimesini kondurmuş buldular...

•

Muhsin Ertuğrul... Şehir Tiyatrosundaki küçük odasında, yanında zevcesi Münire (Neyire Neyir) Hanım, benden eseri dinliyor. Kurumuş gözyaşlarından suratı kabuk kabuk... Öyle bir teslimiyet ki, eşsiz... İsviçre'ye gidecek, her şeyle alâkasını kesecek ve rolünü orada ezberleyecek, piyesteki tipini orada yoğuracaktır.

Vaktiyle, "Tohum"un hıncı içinde ona şöyle demiştim:

– Sana, yeni eserimde, tâkat getirilmez şekilde abanabilir miyim?

– Abanabilirsin!..

Şimdi de Muhsin'in gözleri şöyle diyordu:

– Abandığın kadar varmış!..

Tiyatro... İlk temsil gecesi... Görülmemiş bir kalabalık... Gişeler kapalı ve kepenkleri yumruklanmakta... Bütün Bâbıâli orada...

Eserde yerin dibine geçirilen gazete patronu bir tip vardır ki, temsilden önce basın tarafından haber alınarak, gazetecilik haysiyetine dokunulduğu iddiasiyle bazı homurdanmalara yol açmıştır. Bunun üzerine Muhsin, eserde umumi bir gazetecilik tecavüzüne yer olmadığını göstermek için, kısık sesli ve tutuk edâlı bir provayı basına göstermişti. Budala basın belâlıları, gördüklerinden nefslerine pay çıkarmaksızın susmuşlardı. Anlayamamışlardı ki, bizzat bir Bâbıâli mensubu olan Necip Fazıl, teşhir ettiği levhanın vicdan köşesini belirtmekte ve bu kıymeti de yine Bâbıâli'ye mâletmektedir.

İmdi hepsi orada ve hayran, gazete patronu tipinde, kendi öz seciyesini seyretmekte...

Perde aralarında, İstanbulun, profesör, doktor, muharrir, mebus, tüccar, müdür en yüksek sosyetesinden bir kalabalık, bir kaynaşma; ve görülmedik bir hâdise karşısında kalınmışçasına hayret tavırları, sesleri...

Muhsin'i defalarca sahneye çıkardılar ve muharriri istediler. Bunun üzerine Muhsin, perdeyi artistler için açtırmadı ve beni bekledi. Sahnede, yüzümde seyirciyi göstermeyen kör edici bir ışık, o türlü bir alkışa tutuldum ki, kulaklarıma sanki çivi sokulmuş gibi oldum.

Eser her gün alâkasıru bir derece daha artırarak devam ediyor... Muhsin bir harika... Ben de her gece tiyatroda, locaların arkasında, lâmbalar yanar yanmaz kaçmak ve göze görünmemek şartiyle eseri seyrediyorum... Su gibi akan eserde bir virgül yanlışı olsa hemen sahnenin arkasına koşuyor ve yanlışı haber veriyorum...

Bir akşam yine böyle bir şey için sahneye koştum ve Muhsin'i locasında, üzerinde beyaz bir bornozla gördüm. Tenkidimi yaptım. O zaman Muhsin bornozunu açtı ve koltuğunun altındaki dereceyi gösterdi: 38 ateş...

– Bak, dedi Muhsin; ben bu ateşle oynuyorum senin eserini... Hasta da değilim!...

Bu tavır karşısında düştüğüm hasis hesaplardan utandım ve ondan af diledim.

•

İlk temsil gecesi, eseri seyrettikten sonra, Burhan Toprak, Peyami Safa, Mustafa Şekip ve daha birkaç Bâbıâli rütbelisi, Beyoğlunda "Petrograd" pastahanesinde oturuyoruz...

Burhan atılıyor:

–Bu bir eser mi, şahaser mi?...

Peyami susuyor...

Mustafa Şekip düşünüyor...

Bir cevap verilemiyor. Bir teşhise varılamıyor. Eser olmaya hayır, bu bir sıradan eser değil!..

Şahaser olmaya gelince...

Acaba, o da ne demek?..

Necip Fazıl

(Derleme / Büyük Doğu – 2003)

BİR ADAM YARATMAK

PİYES

■

Bütün Eserleri

3

BÜYÜK DOĞU YAYINLARI
BASIM YAYIN PRODÜKSİYON LTD. ŞTİ
Ankara C. Vilayet Han 10/3 Cağaloğlu - İstanbul
(0212) 528 55 51 - 512 59 22 Faks: (0212) 514 82 52
www.bdy.com.tr / www.necipfazil.com.tr

ISBN 975-8180-